

EDITIO VE- NERABILIS D. MATHIE

DE MIECHOV ARTIVM ET ME-

dicinæ doctoris eximij. Canonici Cracouien. &c.

pro conseruanda hominum sanitate fami-
liarissimo collecta stilbo.

Comento Venerabilis & Reformationis
ad hanc Franciscum Cracouien
Iosephi Czimmermani Cracouiensis. Anno sue ætatis

decimoquinto. Immatura editio, in immortalem
candorem, illius magni Medici doctoris
Mathie de Miechow.

Juan Loza Medico

Vos ego qui sapitis, Medicis qui fiditis omnes

Quos fluere in morbos, effluereq; leue est.

Hunc moneo doctum & frugalem sumite librum.

Carius hic nihil sit, nihil fuerit melius.

Scilicet ille bonus de Miechow, ille Machaon

Noster, habet solus consilia Hippocratis.

NICOLAUS IASKERVS SENATVS

CRACOVIE. SECRETARIVS

Iucundissimo lectori Salutem.

PRINCEPS ILLE MEDICORVM
Galenus Pergamensis humanissime lector libro
de Sectis mortalibus sanitate nihil esse ac inueniri uti-
lius asserit, nec iniuria profecto, siue enim egregij ali-
quid ignauia contēpta post se relinquere siue scientiarū
uirtutumue arduos colles ascendere, seu quod magis est
spretis mundi huius illecebris ad fœlicitatis gloriam; ue-
req; beatitudinis metam peruenire uelimus, hac ipsa
summe opus est, Sublata enim sanitate quis dubitat
uirtutum musarumq; fores aut non tangi a nobis aut
certe frustra pulsari, nulla siquidem ars absq; sanitate
exerceri sed nec colligi potest, nec carpētarius operatur
nec Rethor exponit, sed nec ipsa que maxima & mater
artium esse perhibetur philosophia, sine sanitate tra-
ctari poterit, fœlicitasq; nostra pollitica, saltem candē
presupponit. Etenim mentem sanam in corpore sano
in sui perfectione habere uult. Quinimmo supernatus
ralis illa quam nos iusto ueram beatitudinem appella-
mus in adeptione sui sanitate indiget plurimum. Inexo-
austam etenim illam a nobisq; semper expetendam ce-
lucitatem consequi non possumus nisi bene uirtutesq;

Bibliotheca
78372

uiuamus. At bene uiuere non potest quis, nisi uiuat, hoc
uero fit aut conseruatione sanitatis habite, aut restaura-
tione deperdite, Sed quid plura, nihil profecto dijs gra-
tum, nil posteris memoria dignum, nil imitabile ceteris
ac frugiferum, nil (quod sancte sobrieq; uiuere dicitur)
expetendum fecissemus, siue tradidissemus si non ui-
xerimus, si non sani aliquandiu perstitissemus. Merito
itaq; homo ipse quod animal est (teste philosopho) pro-
uidum, sagax, memor, rationis plenum ac consilij debet
inhiare, illudq; max. me curare quod sibi admodum ne-
cessum est, quodq; ad bene uiuere conducit, ac sanitatē
ipsam conseruet, contritam restaurando, atquisitamq;
conseruando, sed quis me hercle, id aptius inuestigare
illamq; de qua mentio est sanitatem magis docere pos-
terit, nisi medicus ipse. Medicina etenim est scientia sano-
tatis quidem conseruatiua, egritudinū uero liberatiua
secundum quas operationes. Medici saluatores ex mule-
titudine per eos deos auxiliante sanatorum iuste appelo-
lantur. Et exinde Ipocras Medicinam adiectionem &
detractionem esse desinit, Adiectionem quidem eorum
que desunt. Ablationem que abundant in corporibus hu-
manis. Exquo enim natura ut Galenus primo de diebus
Creticis. c.xi. ex sentētia Ipocratis inquit, non est sibi in
omnibus sufficiens quo indiget in regimine eius, sed ad-
iuuatur quandoq; ab extrinsecis per emplastra & un-
ctiones totius & partis. Ideo secundum hanc uiam no-
minauit medicum ministrum naturæ. Omnium profes-
sor disciplinarum medicina summe utilis est, & in hac

uita plurimum necessaria, cum hec ipsa sanitatem opẽ
rari & conseruare promittit & exercere. Quis enim
ignorat medicum artis sue prestantia ad omnem etatẽ
sexum, ad omnesq; mundi ordines pertinere, cum om
nibus passim, aut sanos esse aut egrotare cõtingat, om
nesq; ex ea utilitatem petant, sola medicina, soloq; me
dico opus esse cunctis palam est. Medicina una est que
fatis resistit, quandoq; etiam fata propugnat, hæc pro
stratis uitam prolongat, sanitatem restituit. Ea propter
huic arti tantum honoris tribuere maiores quod inuen
tores suos deos uocitabant eosdem cœlo dicantes. Hipo
crite Cous medicorũ maximus ob depulsam arte medica
ab Atheniensibus pestem honores illos meruit à græcis
quos Herculi decreuerant. Erecta etenim eidem. ut his
toria testis est, dicataq; aurea statua, quam nemo in
flexis genibus inhonoratam transgredi auderet. Cum
autem non omnibus datum ac concessum sit latos Ap
pollinis campos discurrere ac uarios eosdemq; difficiles
phisice scriptores relegere, succũ quod ualetudini uni
uscuiusq; conduceret decerpendo utiliore. Effecit uir
olim clarissimus patrieq; unicus amator dominus Ma
thias de Miechow artium & medicine doctor egregius
cui uel soli tẽpora illa nostra debebãt medico, summoq;
studio congeßit hæc diuersis uoluminibus sparsas ua
geq; disiectas præceptiones quæ ad corporalem condu
cant ualetudinem, tuendam seu curandam, ut exinde do
cumẽta sumere uolentibus, corpusq; in sanitate preser
uare, prout singulis cõpetit studẽtibus, lōge inquisitionis

labor absit. Non ommisit pius ille pater quod conserua-
tionem sanitatis magis attinebat edidit prout ante hac
semper consuevit omnium pro commodo hasce utiles
easdemq; iucundas lucubrationes publice utilitati, atq;
legentium magis fauens quam curiose loquacitati, Ob-
ticere haud uoluit diuitias ingenij sui quibus ipse af-
fluentissime ad inuidiam usq; abundauit. Verum illas
pro singulari prudētia & pietate in ora uirum passim
uolitari permisit. Tu iucunde lector grato huius tanti

uiri munus excipe animo, lege, auideq; tractes

& innitere, fructū decerpturus, non modicū

Vale. ex edibus Pretorij Craco. ad s.

Februarij. Anno. I 5 3 5.

AD LECTOREM OCTOSTICHON.

Artis Apolloneæ summis, est iste libellus

Lectus, quem uocites nomine δ'γαγμᾶτιον

Quod tanquam passim, pratis ridentibus agmen

Melliparæ gentis, dulcia mella parat

Sic nimis ex amplo medicorum colligit aruo

Lilia, uir genio magnus, & arte potens.

Ergo ualetudoq; Galeni, & Nestoris ætas

τῶν χεῖρας δὲ δέων. Si tibi, summe, placent.

M . P . F .

A ij

EDITIO VENERABILIS

DOMINI MATHIE DE MIECHOW

Artium & Medicinæ doctoris, Canonici Cra-
couien. Ad conseruandam sanitatem, Pro
amicis & sodalibus suis collecta.

QVONIAM GENVS HVMANVM
arte & ratione uiuit. Inquit Aristoteles primo
Methaph sice suæ, Expedit habere noticiam &
artem bene uiuendi ac sanitatem conseruandi, in rebus
corpus nostrum alterantibus. quales sunt: aer, cibus, po-
tus, aqua, uinum, ceruisia & cætere res non naturales
corpora nostra permutantes. Pro utilitate itaq; & con-
seruatione sanitatis amicorum meorum: tam maiorum
quam minorum magistrorum & scolariū ponam alia
quæ documenta bono regimini inseruientia, ut unusquisq;
aliquippiam mure apis mellifere decerpit, & pro usu
suo carpat. Aut theoriam discendi aut usum practicandi,
uel quod suo ordini competit oblectandi & disputandi.
Et quia amicus est alter ego. Sic uolo loqui & æquidẽ
breuiter ut amico sit utile, ut sit ei sicut mihi metipsi
commune, & ut sit carum & delectabile. Quæ enim
amicorum sunt communia, utilia, & amabilia sunt.
Primum autem salutem seruans aut corrumpens est
Aer, sine cuius inspiratiõe non uiuimus. Ideo primum
de aere in nomine domini incipio.

TRACTATVS PRIMVS

DE AERE.

CAPITVLVM PRIMVM

Dixit Heraclitus philosophus. In subtiliori aere De aere
homo sanior & prudentior degit, quia si aer
sicciior anima fit prudentior & melior. Pro possibilitate
ergo sua unusquisq; eligat sibi provinciam, ciuitatem &
habitationem aeris purioris & melioris. Et hoc ut sus-
ficiat proposito nostro in tribus. In latitudine seu clima-
te, in orientalitate, & perflatione uentorum. De habi-
lius ad habitandum, ingeniu & sanitatem uigorans, est tati ore
quartum clima uel ei propinquu, quod expressit Hali- eligeda
rodham in secundo quadripartiti cap. ij. inquires. Oma-
nes sapientes fuerunt de tertio uel quarto aut quinto
climate, & exemplificat de Ptolomeo, Aristotele, Pla-
tone, Hipocrate, & Galieno. Ratio quia illic est aer
purior sicciior & subtilior, quod studiosi cognoscunt,
& in seipsis experiuntur. Nam morantes in quarto &
quinto climate, fiunt memores: & acute intelligentes.
Venientes autem ad septentrionalia, clauduntur sensus
eorum, & ingrossantur spiritus intantū, ut pigre &
diminute, quæ olim didicerunt ratiocinantur & reco-
lunt. Conciliator autem addit, q uiri ingeniosi bene ui-
uentes & sapientes reperiuntur usq; ad 40. gradus ele-
uationis poli nostri. Posteriores uero & in septentrio-
degentes sensuales sunt & syluestres moribus, sapientia
& intellectu non preciatu neq; uigentes. Et hoc refert
Ptolomeus in secundo quadripartiti, & omnes philosophi
& historici, q de sub septem stellis & prope commo-
rantes, sicut & ex opposito Ethiopes & circa equis
noctiu habitantes: propter prauas habitationes, prauos

Uel

rum sunt morum, syluestrium ingeniorum corpore uis-
gentes: & discretionem deficientes. Vnde Hippocrates
in Perinoxomaton: id est de regionibus aere & aquis,
dixit. Regio sub polo misera est: misera ex frigiditate
& grossicie aeris misera in uictualibus, & multo misera-
rior in capacitate sapientia & intellectu. Quod ut me-
lius accipias docent philosophantes & mathematici, ter-
ram esse habitabilem in longitudine, hoc est, ab occasu
solis usque ad ortum 180. gradibus. In latitudine uero,
hoc est, ab æquinoxiali usque ad polum arcticum, seu a
meridie in septentrionem 90. gradibus, ita quod longi-
tudo continet medietatem cœli, latitudo uero quartam
partem. Nam terra discooperta aquis: & habitabilis est
solum quarta pars. Quamuis moderna experientia Por-
tugalsium in Indiam per Oceanum meridionalem
nauigantium inuenerit quosdam habitantes post æqui-
noxialem ad meridiem usque ad polum antarcticum, quæ
nobis atra stix manesque profundi semper occultant. Ab
oriens autem in occidentem habitantur de terra 180.
gradus, & diuersitas quæ provenit in aere non est tam
ta, nec tam manifesta ratione longitudinis: sicut ratione
latitudinis, quemadmodum Medici assueuerant. quod si In-
dus mutaret regionem & aeris suæ latitudinis ex me-
ridionali plaga in septentrionem transiens: puta in Ger-
maniam aut Slauoniam, moreretur, aut grauiter infir-
maretur, Propter magnam & subitam aeris mutatio-
nem, ut uult Hippoc. & Galienus tertia particula affo-
& Auicenna prima primi canonis capitulo de cõplec-

xione, Et hoc ideo, quia latitudo multū permutat aerē
 auferens sanitatem & deiiciens in egritudinem. Nō est
 autem tanta mutatio aeris ab oriente in occasum pro- Habitatio
 grediendo in eodem climate & parallelo, quia fere est oriētalior
 eadem dispositio aeris. Secundo dico, magis eligēda est occidētali
 habitatio regionis orientalis q̄ occidentalis, ex eo q̄ melior.
 omnia meliora & uigrosiora sunt in oriente q̄ in oca-
 cidente, quemadmodum Aristoteles exemplificat in ij.
 de cœlo & mūdo, de auro & leone orientali, quæ sunt
 fortiora coloratiora & meliora occidentali auro &
 leone. Exinde idem Aristoteles protulit in 8. phisicorū.
 Deum habitare in oriente & non in occidente, quia om- vid
 nes effectus & omnia creata nobiliora & meliora
 sunt in oriente q̄ in occidente. Et Hali. in secunda parte
 quadripartiti ait. Contētionēs philosophorum in oriēte
 respectu habitantium in occidente sunt ueluti conten-
 tiones uirorum respectu contentionum mulierum, &
 sic philosophantes hoc tempore in regionibus occiden-
 talibus habitantes, sunt sicut milieres respectu philoso-
 phantium quondam in oriente, quod patet ex frequēti
 mutatiōe opinionum, positionum, & librorum. Sed &
 in moribus & uestibus sunt mutabiliores, & sunt na-
 tura timidiores. Aer enim occidentalis peioris & mol-
 lioris est dispositionis. Tertio dico saniores sunt regiōes
 & intellectu capaciores orientales q̄ occidentales: ra-
 tione uentorum ab oriente flantium. Quia uentus oriē-
 talis semper melior est q̄ occidentalis. Quod si tibi plas-
 cet accipe sub distinctione. Venti orientales flantes de Ventus

orientalis mane sunt meliores, quia ueniunt per aerem depuratū
semper oc & a sole desiccatum, & flantes uespere sunt peiores.
cidental Ex opposito uenti occidentales sunt meliores flantes ue
melior. spere, quia inueniunt aerem puriorem q̄ flantes de maz
ne, quia sunt grossiores & peiores. Generaliter autē
uentus orientalis melior est occidentali, etiam uespera
tinus, quia ibi est perfectior influentia cœli, & terra
minus impedita lacubus & maribus, & est magis sicca
Sic & de stellis dicatur in oriente & occidente domi
nantibus.

Ex prædictis per modū Correlarij sequitur primo.
Discordia inter galienū & Aueroim sic tollitur, quon
iam Gallienus dixit terras græcorum esse salubriores
Auerrois uero terras Hispanorum. Considerata longia
tudine & climate sunt æquales, quia ambe regiões sunt
partim in quinto & partim in quarto climate Sed cō
siderata orientalitate & occidentalitate, uentorumq;
flatu, meliores & saniores sunt regiones græcorum,
& plures sapientes inde prodierunt. Hispanorū uero
regna sunt in hoc debiliora & occidentalia. Blandiēdo
autem Auerroi poterit dici, regiones Hispanorum sunt
mulcebriores & molliores & humidiores ratione occi
dentalitatis & ex eo laudauit eas Auerrois cum sua
corduba. In situ autem uirilitate & ingenio, græcorum
regiones præcellunt & sunt laudabiliore.

Secundum Correlariū. Qui habitāt Septentrionalia
longe semoti a medio terræ corrigant & Præparent
sua loca & habitationes calefaciētibus & exsiccātibus.

In eis enim radij solis incidentes & obliqui. In regionibus uero uersus æquinoctialem sunt perpēdiculares & reflexi, qui sunt fortiores & calidiores. Itaq; loco solis calefacientis igne præparent & calefaciant septētrionales suas habitationes, aut aromatibus calefacientibus, aut suffumigijs odoribus & stubis bene depuratis. Aromaticorum enim usus ad multa est utilis, dummodo capitis dolorem non generet, prout dixit Hippo. s. parti affor. Et ibidem calidum est amicum & placitum nature.

Correlarie sequitur Tertio. Commorantes in septētrione miseri sunt secundum Hippo. In de regionibus aere & aqua, quia frigore præmuntur, & fœmine eorum abortum patiuntur, uictualibus & fructibus carēt pecora & pecudes paucificantur: & frigore constringente, parua in statura & mutila, ac sine cornibus producuntur, hoc uerum est, si absq; stubis & locis calidis tenētur. Vnde septentrionales necessitate coacti, & experientia edocti, omnia sua in hyeme & æstate in stubis & focis conseruant, & seip̃os sublimatis & distillatis pipere, allio, foderaturis & pellibus, ac alijs calefacientibus reficiunt & uerba Hippocratis simpliciter loquentis deludunt.

Correlarie sequitur Quarto. Fenestre ad septētrionem & orientem laudantur a philosophis & medicis. Ratio, quia inde flant uenti salubres. Et econtra ad occasum solis facte uituperantur ex opposita ratione. In septentrione tamen habitantibus utile est obmittere fe-

De fenestris.

nestras ad septentrionem, & facere fenestras ad orientem & meridiem, propter caliditatem exinde prouenientem, qua plurimum indigent.

CAPITVLVM SECVNDVM.

Volens conseruare sanitatem, provideat & eligat aerem trāspirantem, purum, sincerū, suauem, & redolentem. Nam aer est ex rebus quæ citius imprimunt in cor & cerebrum iuuamentum uel nocumentum. Calor siquidem uiuificus & conseruans est instar cœlestis, non ad instar elimenta'is, quia talis est corrumpens, & ideo cœlestis caloris seu aeris consideratio est dignior & necessaria, an sit conueniens uel disconueniens sanitati, & hoc est illud cœleste in quo medicum providere oportet, cuius si tanta fuerit prouidentia, admirabilis erit atq; stupenda, ut asserit Hipp. in primo pronos. & magis Galenus cōmentator ipsius ibidem. & in secundo de Crisi. Nō est ergo bonum terram alicuius ciuitatis uel habitationis facundare malis arboribus & herbis uenenosis atq; fetidis, sicut nucibus ficibus, pineis, sambucis, & taxis. Non eleboro, iusquiasmo, eruca, caulibus, & urticis. Sed melius est q̄ secundetur, Vitibus, uineis, salicibus, & bonis herbis odoriferis suauemq; odorem habentibus. Non est etiam bonæ habitations qualitas q̄ in terra mansionis sint multi bosci, sylue multæ, & arbores dense, ex hoc. n. aer efficitur grossior, humidior, & impurior nocens sanitati, magis autē intellectui, & speculationi. Amplius non sint in terra habitationis aque stantes, fetide, scenose uel piscinæ aerem

Arbores
nocivæ su
giende.

Habitatio
bonæ
quales.

indisponentes, quia talis fetor sicut & rerum ueneno-
sarum in aere exprimitur, & earum nocumentum im-
mediate ad principia uitæ fertur. Ex rebus siquidem
prosternebantur uirtutem, sunt fetor & dolor. Præterea
non sit habitatio in basso de concluso aere & distem-
perato in calido & humido, talis namq; discrasia uitupe-
rabilis & fugienda est. secundum doctrinam medicorū,
& specialiter Galien: primo de complexionibus, &
hippo: in libro epidemiarum. Est enim maxime disposita
ad putredinem & contagionem pestilentialem. Et sicut
in talibus locis pestis sepe uiget, sic & illius complexiōis
homines calide & humide distemperate, uelotius infir-
mantur, pesteq; tanguntur & moriuntur. Correlarie
sequitur primo, ex hoc notabili. Meliores sunt medicine
aquæ distillate, coleria oculorum, & confectiones in so-
le exposite clarificate & uigorate quam in stuba, uel
ab igne exsiccate & confecte. Ratio correlarij. Quia se-
cundum Aristo. 8. phisicorum. cœlum & sol in clarifica-
cando confortando & exicando dant spiritum uiuifica-
cum, quem ignis elementalis non potest dare, sed solum
qualitatem calefaciendi & exicandi.

Correlarium secundum. Monstrauit Prometheus in
Caucaso monte speculando, maiorem esse uirtutem &
subtilitatem aeris in montibus ad discendum & specu-
landum usq; ad accensionem ferulæ. i. usq; ad illumina-
tiōem intellectus capacis, q̃ in basso in heremo & syluis
densis. Ratio Correlarij. Quia illic est aer subtilior, cœ-
lum propinquius, & perturbatio rara. In basso autem

omnia contraria, aer spissus: nebuolosus: & humidus;
intellectionis impeditiuus. Item quia montes altissimi
excedunt mediam regionem aeris & nubes & turbas-
tionem aeris ex uentis, & approximant aetheri & ce-
lestibus qui sui subtilitate & celestibus influxibus capa-
citatem intellectionis promouēt & adiuuant. ergo &c.

CAPITVLVM TERTIVM.

De peste
& signis
eius.

Accidit quandoq; acri infectio & corruptio fa-
ciens pestem in hominibus, aut alijs uiuentibus.
Et illa aliquando fit ex celestibus constellationibus. Et
signa eius secundum Auicē. I. sen. 4 de febre pestilē-
tiali sunt **A** sub, uoragines cœli, frequens casus stellarū
& multe exhalationes cum coruscationibus. Aliquando
autem fit ex corruptione terræ & uaporibus ex uora-
ginibus terræ egredientibus, & signa ipsius sunt multitu-
tudo ranarum, multitudo muriū & uermium ex putre-
factiōe generatorū. Aliquādo fit ex corruptiōe aquarū,
occidēs pisces et uiuētia in aquis, et hōīes in talib⁹ aquis
cōmorātes, et pisces infectos comedētes. Fit etiā pestis
ex contagione animalium infectorum, & ex delatione
uaporum corruptorum, ex cadaueribus putrefactis:
qualis fuit pestis ex æthiopia usq; in græciam grassans,
& ea quæ fuit tempore Hippocratis ex illiria & ter-
ris Slauorum in græciam pertransiens. Et ad omnes
species morbi pestilentialis utilis cura est fuga & trans-
itus in longinquam regionem non infectam, & tardus
reditus post omnimodam expirationem & cessatiōem
pestis. Quod si quispiam contaminatus est, & imbibit

alicuius loci contagionem pestilentialis aeris, melius est
ei in eodem loco perseverare in habitationibus bene pre-
paratis, cauendo conuersationes hominum præcipue
infectorum & aduenarum, & tenere ignem ardentem
de lignis bonis, iuniperi, abietis, pini & similium in ca-
mino uel foco habitaculi in quo moratur, & bonis o-
doribus suffumigijs floribus & sertis redolentibus ha-
bitationem competenter absq; fumo & excessiuo odo-
re capitis dolorem generante, reficere & suffumigare.
Prosunt in eo casu trocisci de ligno aloes, de bezuin, de
laudamo, prodest odorare pomum ambre, zedoariam,
tormentillam, diptamuu, angelicam &c. & hæc ea-
dem comedere, aut in ore tenere, præsertim temporibus
frigidis aut humidis. Etiam si placuerit addito musco,
aut ambra. In estate uero & diebus calidis sub peste
utatur pauperes aceto aut agrestia in cibo & olfactione.

Aqua limonum sirupo acetositis citri. Et aliqui addunt
ualerianam aut scabiosam. Ceruaria autem semper ua-
let, & est ceruaria quasi sponsia ex terra cruta, in no-
uitate odorifera & suauis: & cum exicatur non adeo,
quia tunc induratur. Et oues in pascuis cum sentiunt eā
concurrunt, & super genua procidentes in tantum ter-
ram conculcant & fodiunt, donec ceruariam inuentam
rapiant & deuorent, & per hoc curantur a languori-
bus suis, & maxime ab omnibus opilationibus & tor-
sionibus uentris. Pastores autem periti cum uiderint o-
ues sic currere & terram conculcare, repulsis eibus
effodiunt. Ceruariam & asportant. Quod autē aliqui

Regimen
temporis
pestis.

de Cerua-
ria. *Nota*

asserunt, ex mictu ceruorum eam generari, opinio est
et non ueritas. Quia in multis locis cerui non compa-
rent et Ceruaria in eis inuenitur. Sed redeamus ad pro-
positum timens aerem infectum et pestilenticum te-
neat bonum regimen absque repletionem cibi et potus,
absque piscibus, fructibus et lacte, absque frequenti et
superfluo coitu, et absque balneis saltem frequentibus et
longe more: seu longe balneationis. Si quis autem fuerit
cacochimus uel repletus. Primum autem minuat san-
guinem, si sanguis peccat aut purgetur, si alij humores
excedunt, et premittatur purgatio secundum experi-
entiam Gentilis fulginatis per pillulas de agarico, aut ag-
gregatiuas uel turbitatas. Postea hinc inde pillulis pes-
tilentialibus communibus confectionis Almanforis ex
aloe mirra et croco poterit uti. Tiriaca autem secundum
experientiam Galieni competenter sumpta post eua-
cuationem aniuersalem in dosi conuenienti secundum
etatem et complexionem prodest et preseruat. Con-
fectio morsellorum: aut rotularum qua utor. **R.** tormen-
tilla diptami $\frac{2}{3}$ zuccari cadi. sandal al. et ru. zeduarie
an 3i. ossis de corde cerui. **DI.** zucca. q̄ sufficit, dissol.
zucca. in aqua scabioſi aut mellise, fiat confectio in mor-
sellis uel rotul. In aestate poteris parum apponere cam-
phore uel boliar, in hyeme ambre uel musci, pro diuiti-
bus appone fragmenta lapidum preciosarum. Alia con-
fectio maior. **R.** puluer. saluificatis. $\frac{2}{3}$ specierum diarod-
ab. 3i. corticum citri macis croci ossis de corde cerui an.
DS. diptami tormentilla zedoarie genciane angelice an.

¶ I. folia auri ij zucci secundum exigentiam, fiat confectio in forma qua placet & quotidie utatur.

CAPVT QVARTVM.

QUæramus deinceps an aer sit humidior aqua. Et Aer an sit dicimus q̄ aer est humidior aqua essentialiter humidior. & in actu primo, tamen aqua est humidior in aqua effectū, unde Galienus simpliciter uult q̄ nihil est humidius aqua, quia licet in frigidatio auferatur ab aqua, humiditas ab ea in effectū auferri non potest, humiditas autem in effectū ab aere potest auferri, licet humiditas essentialiter ab aere auferri non potest. Caliditas autem secundum sensum ab aere auferri potest cum dicimus aerem frigidum actu caliditate priuatum, sed caliditas in effectū quo ad operationem nō potest auferri. Nunquam enim peruenit aer ad tantam frigiditatem quin aliquid resolutum corporibus teste Aricen. primo canone sententia. Resolutio autem est effectus caliditatis. Caliditas autem & siccitas in effectū secundum sensum ab igne auferri non possunt, sed siccitas in effectū secundum operationem ab igne auferri potest respectu quorundam corporum. Multa enim corpora igni exposita efficiuntur humidiora q̄ prius erant ut patet in cera in glacie & alijs liquabilibus. A terra autem potest auferri in frigidatio in effectū sicut ab aqua, sed siccitas in effectū ab ea auferri nō potest. Semper enim terra ad sensum percipitur sicca & in corporibus quibus occurrit generat siccitatem. Diceret. Videtur q̄ aqua esset nobilior aere cum sibi appropriet nobiliorem

Qualitatem. Ad hoc potest dici q̄ licet frigiditas sit nobilior qualitas: quia actiua: q̄ humiditas, tamen respectu mixtorum ad quæ elementa sunt naturaliter ordinata, humiditas est nobilior, unde mixtū nobilius, puta homo est humidum a dominio: ideo credendum est q̄ ad mixta perfecta: perfectius operatur q̄ frigiditas. Vel aliter potest dici, q̄ licet frigiditas sit nobilior humiditate, tamen combinatio humidi cum caliditate quæ est in aere, est nobilior multo combinatione frigidi cum humido quæ est in aqua. Quod ergo aer est nobilior, nō est in ratione humiditatis sola, sed in ratione combinationis calidi cum humiditate, hæc enim combinatio est nobilior q̄ combinatio frigidi cum humido. Combinatio autem calidi cum sicco est nobilissima & maxime actiuitatis & minime passibilitatis. ¶

TRACT. SECVNDVS DE PANE ET PANIFICIS ET QVL busdam commestibilibus.

CAPVT PRIMVM.

INquit Galienus primo alimentorum, merito studuerunt plurimi Medicorum diligenter considerare eas, quæ in alimento uirtutes, quoniam alijs adiutorijs non in omni tempore utimur. Alimento autem semper. Nam sine alimento non est possibile uiuere nec sanos, nec egros. Inter alimenta autem primum & frequentissimum est panis. Iccirco de pane prius dicendū.

De p̄e et Panis & eius preparatio uariatur secundum materiā,

Secundum artificium, secundum uetustatem & nouitatem, secundum quantitatem, puta magnitudinem & paruitatem, & alijs modis. Secundum materiam uariatur, quia frumentum uariatur secundum aliam & aliam terram in longitudine & latitudine, secundum dispositionem et cribracionem, & pinguedinem & macredinem, secundum quod ex meliori messe collectum, secundum diuersitatem aquarum, secundum diuersitatem naturæ fermenti, & naturæ salis & ignis proporcione nati. Itaque panis in quo est multum fermenti & salis: est pauci nutrimenti: & est exicatiuus ualde. Et ille in quo est parum fermenti & salis: multum nutrit & tarde digeritur. Panis autem in quo est mediocriter fermenti & salis, est boni nutrimenti facilis digestionis & descensus. Panis autem azimus nulli ætati nullius complexionis congruus, nisi interdum multum laborantibus: aratoribus, pinguibus, & iuuenibus. Item panis magnus est nutritibilior et plus habet de medulla, et est magis laxatiuus. Et paruus panis est eccentricus, est enim communiter exicatiuus. Mediocris uero medio modo se habet. Et panis de farina depurata a fursure est nutritibilior et melioris nutrimenti et tardioris descensus. Et e conuerso panis in quo est magna quantitas fursuris, uentrem lenit et mundificat: abstergit et parum nutrit & male digeritur & cito descendit. Panis in quo est multum de medulla, quæ simila uocatur, & parum de fursure parumque salis & fermenti, multum nutrit, tarde digeritur, uenas opilat & lapidem in renibus generat.

Sic & azimus panis grossos humores generat & uiscosos: male digeritur: uenas opilat: & lapidem in renibus generat & uesica, & quemadmodum dixi, nullis hominibus competit, nisi fortibus ualde, & iuuenibus habentibus uenas latissimas uelut messoribus, pugilibus, & fortissimis exercitijs insudantibus. Dicit autē Galienus in primo alimentorum, quod tales utentes grossa dicta ex gritudinibus grauissimis posterius reseruantur: & ante senectutem moriuntur. Panis autem ex subtili parte farinae factus sine furfure cum fermento competenti, est facillime digestionis, & competit conualescentibus & debilibus, nam bene nutrit & cito digeritur, & non competit sanis & fortibus, quia sani indigent fortioribus alimentis. Optimus ergo panis sanis, est panis ex optimo grano, mediocriter fermentatus & salitus: parum furfuris habens, in clibano de igne commensurato & proporcionato coctus. Optimum granum uocant medici granum frumenti seu tritici ponderosum, frangibile interius album, & corticem habens subtilem, coloris subrubei, bene maturum, non uetustate corruptum: nec ualde nouum, ex bona messe collectum. Tale autē granum non crescit in terra sicca. id est macra, sed in terra satis pingui, nec in terra ualde umbrosa: nec ualde profunda, sed in terra eleuata soli & uetis bonis discooperta. Huiusmodi autem frumentum melius est secundum terrae latitudinem ad plagam septentrionalem quam meridionalem, plus enim habet medullae, & minus corticis, & est ponderosius ceteris paribus. Secundum autem longitudinem

terra frumentum orientale est melius occidentali & nutritibilius: & accedens ad temperamentum. Quod si ex eo facta fuerint cibaria, ex medulla in aqua decocta: ad humiditatem declinabunt: & forte ad aliquam frigiditatem: sicut sunt pulres sorbiles facte ex farina frumenti. Et similiter fenculum factum ex amido cum aqua simplici. Cibaria uero depastata si frigantur in oleo declinabunt ad caliditatem: & siccitatem, horum omnium rationes facile assignabis per considerationem & respectum ad eorum complexionem, ad artificium, fermentum: sal, oleum et cætera talia. Reliqua grana panifica recesserunt a temperamento frumenti. Et ideo debiliora & posteriora sunt eo.

Ordeum enim subtile & abstersiuum est respectu frumenti. Et secundum Galienum de alimentis, nullatenus calefacit corpus, secundum ullum modum preparationis eius. Humectat autem & exicat diuersimode preparatum. Est quoque fragilius, non solum frumentaceis cibis, sed et multo magis speltinis & orizeis, & adhuc siliginis. Alfitam autem aut Siligo: prout dixit Galienus. septimo de simplicibus est multum ipso ordeo siccior. Et in primo de alimentis dixit. Non improbabilius utique quis nominabit paruum frumentum Alfitam. id est siliginem, et colore et spissitudine, & caliditate uirtutis assimilata ipsi frumento. Unde & habitatores secundum Asiam minorem secundum Pontum & Bitiniam. Sed & in europa omnes ad septentrionem declinantes utuntur ea, et panibus ex ipsa pistis. Grana autem orise. id est risi & panici & milij declinant Risum.

Milium. ad siccitatem & constrictionem, uerum melius est mis-
Panicum. lum panico ad omnia : etenim delectabilius ad esum &
Auena. indigestibile minus, & minus stringit uentrem: & ma-
gis nutrit.

Auena autem cibus subiugaliū est non hominum,
nisi forte alicubi famescientes extreme cogantur ex hoc
semine facere panem: qui non est retentius uentris: aut
puocatiuus, sed in medio scd'm hoc ordinatus est. Hæc
sunt uerba Galieni : & similia sunt apud Auicē : cano.
secūdo cap. Dreuser. Exinde medici inuehunt cōtra pra-
eticos germanos. Qui more subiugaliū iubent suis co-
gris. Auena uti & ipsa ptisana. Cum regulariter ora-
deo & aqua ipsius deberent eos reficere.

CAPIT. II. IN AFFORISMIS esulentorum.

**Afforism-
us pri-
mus.**

**Calidus
panis.**

Generaliter obseruandū est qd non comedatur pa-
nis die qua fuerit coctus, nisi prius caliditas ignea
a pane recesserit. Nam huiusmodi caliditas corrumpit ca-
lorem naturalem, & extinguit, propter qd impeditur
digestio. Panis etiam ultra scd'm diem decoctionis nō est
bonus. Nam alterationem recipit, & ab eo recessit cō-
plexionis equalitas secundum recessum a scd'o die : hæc
est intētio Auēzoar in tractatu suo de regimie sātatis.

**Aff. 2.
Pingues
homines.**

Homines pingues & querentes sui corporis macres-
cēdinem & extenuatiōem, & habētes debilem digestiua
indigent pane subtili & exicatiuo: & parum nutrienti,
& huiusmodi est panis ex subtiliori farina : cum surfure
bene fermentatus & salutus, cū multa aqua bene coctus.

Homines autem querentes sui corporis impigationem
e contrario indigent pane multi nutrimenti. Vnde coru
panis debet esse ex farina grossiori & pauco fermento
& pauco sale, & sine fursure. Et hij bis in die comedat. ✱
Illi uero semel. Rasis quarto almanforis. Et Auicenna: tra
tia sen primi.

Panis subcinericius denominatus ab eo q̄ coquitur Aff. 3.
sepultus in cineribus, similiter panis cum carbonibus ul
arena commixtus, addit prauitatem & periculationem
comedentibus. Omnium etenim panum pessimi existunt
Galienus primo alimentorum.

Non est comedendum ad repletionem, sed relinquē Aff. 4.
dum aliquid appetitui. Repletio autem panis nausca
tua deterior est repletione carnum. Ideo quia ceteris De pane
paribus est indigestibilior carne ratione sue duriciæ et & carne.
siccitatis. Maior siquidem est proportio inter carnem
& corpus nostrum q̄ inter panem & corpus nostrum
Et nocumentum panis cum non digerituri est maius q̄
nocumentum carnis indigeste. Ex Auicenna tercij sen
primi de eo q̄ comeditur & bibitur.

Si aliquis sit ualde famelicus non debet comedere sub Aff. 5.
tilem cibum ut oua forbilia & carnes uolatilium mino
rum. Nam huiusmodi cibaria in stomacho eius corrump
puntur & faciunt quandam repletionem fantastica
& falsam. Sed in tali casu cibus grossior est conuenien
tior in principio commestionis q̄ subtilis. Quamuis ciba
ria subtilia & facilis digestionis regulariter in alijs ho
minibus prius sunt sumenda: ut uult Galien. ij. regiminis

acutorum in commento illius. Post ptisanam si aqua mel-
lis bibitur. Item Gali. ij. regiminis acutorum commento
14 dicit q̄ hora sumendi ptisanam & aquam eius est
una, sed differentia est in re una, & est q̄ aqua sumē-
da est & postea ptisana, modo constat q̄ aqua est sub-
tilior ptisana. Amplius eadem est intentio Auicē. 3. sen-
primi canonis. Et Rasis 4. Almanfolis. Et Hali. abbatis
primo practice. &c.

Aff. 6.

De fructi-
bus leni-
tius.

Subtilia & lubrica & uentrem lenientia: sicut pruna
uuēpasse ficus, Cassia fistula, Cerasa Persica, melones,
& similes fructus horarij & precoces. Inartificiale est
omnino q̄ sumantur in eadem mensa cum alijs cibis: nec
ante, nec post cito, quia talia sic sumpta sunt causa des-
censionis cibi ante perfectam digestionem, & post cio-
bum statim sumpta sunt causa generationis mali chimi
& corruptionis cibi. Si ergo talia lubrica propter ali-
quam causam debent recipi, sumenda sunt per unam
horam aut duas ante sumptionem aliorum cibariorum
Hæc est intentio rasis & almansoris. Et Gali: tertio alia-
mentorū capitulo de prunis. Et Auicē. tertia sen primi.

Aff. 7.

Plura ferc-
cula.

Nihil deterius est q̄ diuersa nutrientia simul iungere
& post in comedendo tempus prolongare, & maxime
quando nutrientia in sui receptione ordinem non habēt.
Falsē ergo ritmī sauit: qui dixit, Felix qui miscet inter tua
fercula pisces. Ex Auicē. tercijs sen primi de regimine
eius, q̄ comeditur & bibitur.

Aff. 8.

Pisces.

Pisces sunt frigidi & humidi flegma generantes. Ex
eis autem eligibiliores & meliores sunt minores, non

ualde magni boni saporis qui morantur in aquis pe-
trosis uel arenosis: in aquis dulcibus & currentibus,
non in sordidis, scenosis, non in stagnalibus: nec in quas
sordes ciuitatis defluunt Ex Auicē. canone secundo de
piscibus. Et ex Gali. tertio alimen. Addit Rasis in quare
to secretorum. Boni pisces sunt colore splendentes &
clari: substantia teneri. Qui autem habent maculas li-
uidas: uel Puncta nigra uel sunt coloris pauonis liuidi
& nigri, aut habentes uiscositates in cute, uel brancis
pessimi sunt. Rasis ubi supra.

Pisces non coquātur, nec comedātur cum lacte neq; **Aff. 9.**
cum butiro, quoniam disponunt ad lepram: ad scabiem
& malas egritudines. Auicē. tertia sen primi de eo qd
comeditur & bibitur. In hoc peccant septentrionales
habitantes iuxta mare Germanicum & Balteum. Sare-
raceni uero & Hispani prohibent uinum bibere supra *simul et sanet.*
pisces, quia uinum trahitur propter ipsius delectationē
in uenas pariter cum cruditate piscium, & generatur
putrefactio cum febribus & malis egritudinibus. Exins
de elicias q non rationabiliter faciunt qui pisces in ui-
no coquunt, & qui aestimant uinum digerere & con-
coquere uiscositates piscium. Non considerant exinde
subsequi raptum & penetrationem cruditatū in ue- **De carnis**
nas & generare opilationes & febres. **bus.**

Carnes gallinarum iuniorum pinguium & pullorū **Aff. 10.**
earum sunt, bone, deinde carnes capreti, postea uituli et
mutonis. Ratio quia laudabilem sanguinem generant.
Reliquae carnes sunt melancolicæ, ueluti sunt ceruorū,

meliores bisonum, bouum onagrorum, anserum, anatum, ma-
que gnarum auium, gruis, pauonis, & leporis. Auerrois in
quinto colliget, & concordant alij medici.

Aff. II. Carnis naturaliter multum sicce elixate plus nutriūt
q̃ non elixate, huiusmodi sunt carnes naturaliter melano-
collicę & macilentę, ut auum montanarum, sed care-
nes humide grosse & uisose econtrario elixatę minus
nutriunt, sicut carnes porcorum & castratorū. Exinde
N accipe q̃ carnes affate sunt humidiores naturali & ins-
trinfeca humiditate: coctę uero sunt humidiores humi-
ditate acquisita & extrinfeca.

Aff. 12. Licet sanorum laborantium commestio matutina de-
st ultim9. bet esse minor q̃ uespertina. Ratio patet. In infirmis ta-
men totum est oppositum. Nam commestio uespertina
sicut & sanorum ociosorum debet esse minor: & præ-
cipue si sit morbus nocturnalis. Nam naturaliter magis
A laborat natura in digerendo materiam morbi de nocte,
& ideo uersus noctem natura est minus cibo sarcināda.
Quod si cegritudo sit paroxysmalis & paroxysmus sit
de mane, & declinatio paroxysmi sit uersus noctē: tunc
commestio uespertina debet esse maior: & matutina
minor, quia in paroxysmis cibum subtrahere oportet,
apponere enim in talibus est ledere.

CAPIT. III. DE LEGVMINIBVS & oleribus.

De Faba. **F**aba inflatiuum edulium est, quamuis ad pluris-
mum decoquatur & qualitercūq; præparetur,
non deponit inflatiōem tempore decoctionis. Inde siue

dentibus & intellectu laborantibus & maxime hoc cibo in asuetis: similiter colicam & crepaturam habentibus: & corpora ad umentositates præparata habentibus prohibetur, Per totum enim corpus ex ea sensus fit tensionis cuiusdam a spiritu inflatiuo: & somnia grauia generatiuo. Qui autem in tabernis morantur: ex ea lauāt pedes hominum & alleuiantur. Et mulieres quotidie utuntur fabarum farina, ptisana et aqua eius abluentes faciem: sicut alij nitro & affronitro & inueniunt abstersionem & clarificationē uultus earum. Gal. I. alim.

Pisa non est inflatiua sicut faba, sed uirtutem absterge suam non habet: & propter hoc tardioris egestiōis est secundum uentrem ipsis fabis Gal. I. alimen. uide Auicē. I. can. capi. Meyste.

De Pisa
Aff. 2.

Robeliæ grana sunt in uagina sicut orobi, & habent colorem uiridem: & habent oculum in medio sicut faseoli: & eius herba est sicut faseoli: & est in uagina sicut faseoli: & apud Serapionem et Auicē. & Rasim uocatur mes. Rasis enim de faseolis & mes facit diuersa capitula, similiter Serapio. Pisa autem sunt multum similia robelijs, nisi q̄ pisa sunt albiora & rotundiora, et habent corticem subtiliorem. Isaac de pisa nullum facit capitulum, nisi sub hoc nomine robelia. Serapio autem & Auicē. non faciunt mentionem de pise, nisi sub hoc nomine mes. Quicquid autem sit, robeliæ et pisa satis uidentur esse propinqua in natura et operationibus, sicut propinqua sunt in figura sapore. Credimus tamē q̄ pisa est melior robelijs uia nutrimenti. Succus autē robeliæ pisa.

Robeliæ
Aff. 3.

liarum & pisarum confert habentibus tuſſim & catararum atq; inſrigidationem pectoralium.

Fſcoli. Faſcoli medium edulium ſunt euchimorum & cacos

Aff. 4. chimorum, bene digeſtibilem & indigeſtibilem, tarde egeſtionis et celeris egeſtionis: non inflatiuorum & inflatiuorum, & eorū quæ ſunt pauci nutrimenti et multati nutrimenti Gal. primo alimentorum.

Cicer. Cicer eſt edulium non minus fabis inflatiuum, fortius

Aff. 5. autem & plus illis nutriens. Excitat autem impetus ad libidinem ſimul cum hoc et ſpermatis generationem. In habentibus autem ſpiritualia ſicca et conſumpta, & qui ſunt parati ad ptifim, et quorum natura eſt ptifi propinqua, ſerculum ex ciceribus factum eſt ualde conueniens: plusq̃ ſerculum aliorum leguminum, non obſtate quia ſerculum medullæ fabaram et robeliarū: et forte lentium: et faſcolorum: et piſarum ſatis ſint conuenientes. Ineſt autem eis et abſterſiua uirtus amplius q̃ fabis quare aliqui ex ipsis conſiſtentes in renibus lapides euidenter cominuunt. Galienus primo alimentorum.

Rape. Rape ſunt bone, et bonum chimum generant, et oculi

Aff. 6. los mirabiliter clarificāt: quamuis uentofitates generāt. Auerrois in 5. colliget & Rasis in quarto ſecretorum, Et uerſificator. Rapa radix bona comedenti dat tria dona, uiſum clarificat: uentrem replet: et bene bombat. Intellige de rapis dulcibus oblōgis, quales fuerūt in Corduba in patria Auerois, et tales etiā ſunt in patria mea Et non intellige de rapis rotundis et aquoſis, in ſapore maguderis et caulis, quæ ſunt quedam ſpecies napi malū humorē generantibus.

Canape sunt intemperate, et ualde multum edulū Canape.
indigestibile et malum stomacho: et illatium doloris ca
pitis, et mali chimi. Galienus primo alimentorum.

Frigidus cibus: lētes, milium, et cucurbite. Hipp. epis Lentēs.
di. 5. particula. Milium.

Omnia olera et caules sunt melancolica, melancolic
cum humorem generantia, preter lactucam et buglo
sam. Auerrois quinto colliget. Rasis idem dicit quarto
suorum secretorum, sed addit preter endiuia, acetosam,
rapistrum, olus iamenum, et lactucam, quæ bonū san
guinem generant, infrigidant tamen et uisum caligant,
hæc Rasis. Caules.

Omnia legumina uiridia et nondum matura uentrē
mollificant et subducunt, cito enim descendunt. Galien.
primo alimentorum.

Natura leguminum et seminum terræ nascētium est Legumia.
terrestris et melancolica. Serapio in aggregationibus Virida.
suis capitulo de robellis, generalis at enim de omnibus Legumia.
legūinibus q̄ eorū substantia est terrestris et melācolica

Omnia legumina matura correfacta & assata, uen
trem sistunt et constringunt. Galie. primo alimentorū. Aff. 12.

Omniino inartificiale est sumere fabas et alia legu
mina cum corticibus suis. Nam omnium leguminū cor
tex est stipticus et medulla lenitiua. Item medulla est ab
sterfua & cortex non. Item quia natura multum labo
rat in digerendo illud, q̄ est eterogeneum, seu diuersæ
naturæ. Non est ergo sumenda medulla leguminis cum
cortice eius. ex Galieno priō alimētorū et alijs medicis Aff. 13.

Aff. 14. Acetum & omnia cum aceto preparata sunt melancolica Auer. 5. colliget.

CAPITVLVM QVARTVM

de dubijs.

De Pane
frumētaceo & ordeaceo.

Dubitatur quod semen sit nutritibilis. Isaac enim dicit sub auctoritate Galieni, q̄ ordeum ceteris granis est nutritibilis. Huius autem oppositū inquit Rasis, quod frumentum est nutritibilis ordeo. Ad hoc dicendum q̄ frumentum dicitur nutritibilis, quia eius nutrimentum tardius dissoluitur, & tardius assimilatur.

Sed ordeum dicitur nutritibilis, quia pauciores habet superfluitates q̄ frumentum, et citius conuertitur in mēbrum, & sic nulla est contradictio: uel potest dici et forte melius q̄ frumentum est nutritibilis per se plusq̄ ordeum, ceteris enim paribus frumentum est pōderosius et plus habet medullæ q̄ ordeum, & sic est nutritibilis per se. Et si ordeum dicitur nutritibilis: hoc est per accidens, quia citius nutrit q̄ frumentum, Sed rei ueritas est, q̄ panis de ordeo post panem de frumēto est melior sanior & nutritibilior. Et forsan in acutis morbis ille panis est melior simpliciter. In corporibus autē sanis, panis ex frumento est simpliciter melior. Deinde panis ex siligine est minus bonus. Deinde panis ex auena & spelta et milio et huiusmodi panes qui deficiunt in bonitate ab optimo. Secundum dubium uidetur, Galienus in-

Quis panis
simpliciter
melior

Cuius com-
plexiōis sit
panis.

tendere q̄ panis optimus ex optimo frumento sit calidus et siccus circa secundum gradum. Nam ipse ponit q̄ frumentum est calidum in primo gradu panis autem

validior. Nam acquirit caliditatem ab igne: et a fermento et sale. Farina autem quandam caliditatem acquirit ratione molitionis. Et sic uidetur intelligere, qd panis est calidus et siccus in gradu secundo Auerrois autem 3. colliget, ponit panem cibum temperatum. Vnde experientia docet, qd panis optimus solum patitur a corpore nostro et non agit in corpus nostrum actionem notabilem. Sed illa quæ sunt calida in secundo gradu faciunt actionem notabilem in corporibus nostris. Amplius qd est calidum & siccum in secundo, non potest generare optimum sanguinem et temperatum. Nam qd generat optimum et temperatum sanguinem non est multum lapsum. Nunc autem optimus sanguis generatur ex optimo pane, ut asserit Galienus primo de alimentis. Et sic panis optimus est cibus temperatus. Amplius si panis esset calidus & siccus in secundo, non appetetur a corpore nostro temperato. Nam corpus temperatum appetit sibi simili, panis autem non esset sibi similis. Et sic melius est dicere, qd panis de complexionione, actuali & essentiali & per se est frigide & siccæ complexionis, quia est terreus a dominio. Et omnia talia sunt frigida & sicca, de complexionione actuali & essentiali data ab elementis, licet de complexionione formali data ab agente, forsitan sic calide complexionis, sicut alia mixta. Et de illo dicetur infra. Sed panis de complexionione potentiâli, in quantum cibus, est temperatus. Dictum ergo Gali: exponitur de complexionione actuali date ab agente, quæ complexio sequitur formam, & satis cito corrumpitur. Sed in pane est

quedam proportio precedens formam, ratione cuius
habet aptitudinem & rationem cibi et nutrimenti. Et
scd'm illam proportionem miscibilium, postq̃ patitur a
corporis nostri calore, eidem efficitur similis similitu-
dine perfecta propinquā. Et deinde efficitur ualde simi-
lis, quando nutritio perficitur, & fit assimilatio. Com-
plexio autem panis ordeī declinat ad frigiditatem, simi-
liter de milio & panico intelligitur. Sed complexio a-
uene & risi declinat ad caliditatem. Solus ergo panis
de frumento est temperatus eibus. Ad maiorem noticiā
predictorum & sequentium. Sciendum q̃ loquendo de
complexione actuali et essentiali materiali data ab ele-
mentis. Omnia legumina & semina sunt frigida et sicca
a dominio terrea. Sed loquendo de complexione actuali
data ab agente, huiusmodi legumina & grana sunt cas-
lida a dominio. Sed de complexiōe aggregata huiusmodi
semina & legumina sunt frigida & sicca a dominio.
Nam in huiusmodi leguminibus materialis complexio
uincit & superat formalem. & sic totalis est frigida et
+ + + + sicca. Sed de huiusmodi nō cōsiderat medicus determinā-
do & referendo ad nutribilia, sed solum de potenciali.
Et hæc potentialis complexio in aliquibus leguminibus,
postq̃ reducuntur de potentia ad actum est frigida, &
in quibusdam ē calida hūida aut sicca. Hæc est ergo cō-
plexio de qua considerat medicus: loquens de nutribi-
libus. Et est quedam proportio & aptitudo in materia
nutrimenti, ante actum nutritionis modo imperfectiori:
& in actu nutritionis & post nutritionem modo per-

fectiori. Si enim perfectio corrumpetur, sequeretur
q. motus alimenti ad membrum esset contra naturam
& uiolentus. Nihil enim naturaliter & per se mouetur
ad locum suæ corruptiōis, unde graue naturaliter
deorsum mouetur ut ibi saluetur. Locus enim cōseruat
locatum. Si igitur illa proportio corrumpetur in mē
bro, ille motus esset uiolentus illi proportiōi, huius aut
oppositum omnes dicunt. Nam cibus mouetur ad mē
brum sicut ferrum ad adamantem motus autem ferri
non est uiolentus sed naturalis, ut asserit Commentator
7. phisicorum commento 10. Motus enim ferri ad mas
gnetem & alimenti ad membrum est sicut ad locum in
quo quiescit. Et similiter dicit Galienus in fine primi ac
cutorum: & in secundo de uirtutibus naturalibus &
idem innuit de simplicibus. & c. Sic igitur imaginandū
est, q. proprietas passiua, qua cibus mouetur ad mem
brum: & conuertitur in membrum non corrumpitur:
sed perficitur. Proprietas tamen passiua qua ferrū at
trahitur a magnete, est proprietas consequens formam
substātialem ferri. Sed proprietas passiua qua cibus mo
uetur ad membrum et cōuertitur in membrum: est pre
cedens formam alimenti, quæ corrumpitur in actu nu
tritionis & remanet materia alimenti cum illa propor
tione sub forma membri quæ non est pars formalis: cū
sine ipsa potest esse forma membri. sed est pars mate
rialis, proprietas autem qua est per modum actiui, quæ
est in membro, sequitur forma membri. Et huiusmodi
proprietas proprie loquēdo, non est in parte materiali;

Nā pars materialis nullā operationē facit, nisi rationē
partis formalis, ūde illud q. nutritur est pars formalis et
nō materialis, pars tamē formalis nutritiur p gērationē
noue partis materialis. A parte enī formali fit resolutio
p resolutionē partis materialis, et sic pprie ī nutritione
nō generatur forma mēbri, nec etiā p resolutionē cora-
rumpitur forma membri, sed solum pars materialis rea-
soluitur & regeneratur. Proprietas autem passiua an-
tecedens determinatam proportionem miscibilium: per-
quam erat cibus futurus, remanet in cibo actū cibante
& in actū nutriente, sed modo perfectiori est in cibo aa
actu cibante & actū nutriente: & post instans nutritio-
nis q̄ in cibo futuro: & in cibo qui est cibus futurus. Nā
post actualem nutritionem, huiusmodi proportio &
proprietas consequens proportionem miscibilium: stat
sub forma nobiliori, scz sub forma rei nutrite, in illa autē
parte materiali generata per nutritionem, est proprie-
tas consequens formam membri inquantū illa pars ma-
terialis est aliud partis formalis: & ut sic ei inest pro-
prietas per modum actiui scilicet uirtus attractiua &
cōuersiua. In huiusmodi etiam parte est proprietas pre-
cedens formam membri quæ etiam erat in cibo ante aa
actualem conuersionem, Et sic in eodem est proprietas
actiua consequens formam membri, & passiua prece-
dens formam respectu tamen diuersorum.

Dubium. Circa predicta sunt dubia fortia. Nam in nutritione
corrumpitur cibus: uerbi gratia, Corrumpitur faba et
generatur caro, sed subiectum generationis & corruo-

ptionis est materia prima, ut habet uideri de generatio-
ne primo, unde in tali generatione fit resolutio usq; ad
materiam primam. Nam generatio est transmutatio to-
tius in hoc totum nullo sensibili remanente, & sic uide-
tur q; hæc proportio eadem non remanet nec etiã pro-
prietas. Amplius dicitur in predicamentis q; corruptis
primis substantijs impossibile est aliquid aliorum rema-
nere, & sic non remanebit materiæ proprietates: nec eius
corruptio. Amplius in qua est proprietates actiua, nõ po-
test habere proprietates passiua, sed postq; cibus est
conuersus habet proprietates actiua & sic non re-
manebit proprietates passiua. Ad dubitationes dicimus.
Ad primam quod in nutritione fit resolutio usq; ad pri-
mam materiam, sic q; nulla forma substantialis dans esse
distinctum scd'm speciem & esse suppositale remanet in
materia, omnes huiusmodi formæ corrumpuntur in ac-
tu generationis & nutritionis. Sed q; aliquæ propor-
tiones existentes in materia: non remaneant in materia
ante generationem & nutritionem & post. Non in-
tellexit Aristoteles. At hoc modo intelligendum est q;
generatio est transmutatio huius totius, in hoc totum. i.
q; materia prima est subiectum generationis & nutrie-
tionis. Huiusmodi enim proportio est in materijs elemē-
torum. Et sic remanet elementorum materia eadem an-
te generationem & post. Et sic potest eadem propor-
tio remanere. Licet sic perfectiori modo in generato q;
in corrupto, uel esse possit. Nam carnes gērat ex fabis
habent huiusmodi proprietates passiua perfectiori

modo quam habuerunt fabe, licet eadem sit in fabis & in carne materia. Et quando dicitur q. corruptis primis substantijs &c. uerum est aliquod eorum consequentiã formã. Sed de consequētibus materiã nō erit impossibile

TRACT. III. DE VINO

ET POTIBVS.

CAPITVLVM PRIMVM.

De Complexione
uini.

Vinum de complexione materiali & elementari data ab elementis est frigidum & humidum a dominio. Omne siquidē cursibile male terminabile termino proprio & bene terminabile termino aliēo, quod aque non supernatat est aqueum a dominio. Oleū autē quod est cursibile termino proprio, aque tamen supernatat: forsan est acreum a dominio respectu aque. Et forsan est aqueum respectu aeris. Vnde in aqua oleum est leue, & in aere est graue. Sed uinum de complexiōe formali & potenciali, data ab agente, est mixtum, quod est calide complexionis, sed de agregata complexiōe ex materiali & formali (& hoc teneo pro uero) uinū est frigide & humide complexionis, quia ad tactum derelictum proprię naturę, ex eo apparet frigiditas et humiditas manifeste. Sensus autem tactus est uere iudex calidi frigidi humidi &c. De his complexionibus parum curat artifex medicinę. Nam scđm hanc complexionem operatur uinum in corporibus nostris. Pręter has autē complexiōes est ponere in uino, & in alijs quę corpori nostro approximantur, complexiōem unā quę dicitur

potentialis: Talis complexio debetur his solum quæ habent quandam proportionem cum corporibus nostris in ratione cibi uel medicinæ, sicut adamas & ferrum habent proportionem & similitudinem ad inuicem, ut supra dixi: Nunc autem est experiëntia, quod uinum postquam est passum a corpore, calefacit & deciat per se et naturaliter, & si infrigidet & humectet: hoc est per accidens. ctm
Quod autem uinum calefacit, exprimit Galienus tertio complexionum, unde asserit quod uinum calefacit uia medicinæ & uia cibi. Nam uia nutrimenti: sanguinem: & spiritum multiplicat, & omne tale calefacit, & antequam etiam ipsum in sanguinem & spiritum conuertitur calefacit. Videmus etiam quod uinum exicat & consolidat uulnera, & sic uinum est siccum. Sed si uinum non reduceretur de potentia ad actum a calore nostri corporis, tunc infrigidaret & humectaret, Et ex hoc prouenit quod uinum sumptum in quantitate magna, reduci non potest de potencia ad actum a calore nostro, & infrigidat & humectat. Nota
Nam tunc complexio actualis uincit potentialem atque superat, & sic causat egritudines frigidas & humidas, uti spasmus, paralysim, tremorem, epilepsiam & similes. Et propter hoc asserunt sapientes, quod licet uinum sit calidum & siccum, generat tamen egritudines ualde frigidas, quando scilicet transit ad nervos & cerebrum cum sua actuali & essentiali frigidityte: & non reducitur ad actum. Sicut uidemus quod lignum suffocat ignem & extinguit, quando non reducitur de potentia ad actum. Si uero uinum perfecte reducitur

Et in humorem conuertitur naturalem Et bonum, po-
 terit multiplicare sanguinem Et coleram, quæ si fuerint
 circa temperamentum, causabunt sanitatem Si cum ex-
 Vinum cale cessu facient egritudines calidas. Istud trahitur ex Gas-
 facit cor- lieno iij. complexionum. Amplius uinum calefacit cor-
 pora du- pora dupliciter. Primo quidem in quantum in sangui-
 pliciter. nem Et spiritum conuertitur, et tunc calefacit in quā-
 tum cibus medicinalis conueniens: sanguinem Et spiritum
 multiplicando. Secundo calefacit in quantum medicina,
 Et illa calefactio est qualitatiua. Sed prima calefactio
 quantitatiua et substantifica, Et sic primo modo calefas-
 ciendo, omnia corpus nutrientia calefaciunt, etiam si sint
 frigida. Vnde lactuca corpus hoc modo calefacit: sci-
 licet primo modo, licet lactuca in quantum medicina
 corpus in frigidet. Omnis enim cibus in ratione cibi, corpus
calefacit, sanguinem generando Et spiritum Et calorem
 Sed non omnis cibus in ratione medicine calefacit. Im-
 mo quedam calefaciunt, ut uinum quedam in frigidant
 ut lactuca. Et similiter dicas de sicco Et humido. Nam
omnis cibus in ratione cibi humectat, ut uinum in ratione
cibi humectat humidum augendo quantitatiue Et subs-
tantifice Et quo ad copulentiā. Sed in ratione medicine,
 quedam desicant Et quedam humectant. Vnde in ratione
 medicine uinum desicat Et non humectat: supposito
 q̄ perfecte reducatur de potentia ad actum. Sed lactu-
 ca in ratione medicine humectat. Quod autem uinum
 in ratione medicine desiccat, patet, quia uidemus q̄ ul-
 cera desicat Et uulnera consolidat Et omnia talia sunt

Vinum de
 siccatur.

desicatiua, Pro exemplo accipe. Quidam miles nostras
habuit aperturam ulceratam sub māma sinistra, & mi-
nime potuit curari tam per phisicos theoricos q̄ chirur-
gicos, etiam nec per inunctores, ungentes litargirio mer-
curio, & similibus. Missus est in Hungariam in quadā
legatione & non habens alium potum, bibit uina for-
tia & calcinosa, quæ subsidentiam calcis reponunt, &
curatus plenarie redijt. Non aliunde nisi ex uino fortis
& desicatiuo, q̄ ulcus eius exicauit & consolidauit. *al.*

CAPITVLVM SECVNDVM.

SECUNDUM Galienum 4. simplicium. In uino sunt quatuor
suor substantiæ, sicut in massa sanguinaria. Quarū Vinum ex
una est similis melancoliæ & est fex. Alia similis est co- quattuor
lera, & hoc est spuma. Tertia similis est flegmati, & substantijs
est aquositas. Quarta est substantia uini pura similis itegratur
sanguini. Quapropter unum depuratur a fece per par-
tem inferiorem & a spuma per partem superiorem,
et aquositate non depuratur. Nam sicut flegma re-
manet in sanguine: & tempore necessitatis conuera-
titur in bonum sanguinem, quia est sanguis semico-
ctus: sic & aquositas. Postea per ebullitionem uini ma-
turatur et in bonum uinum conuertitur. Et hoc est q̄
Galienus dicit quarto simplicium medicinarum. In uino
nouo remanet de caliditate solis simile scintille ignis, &
per hanc caliditatem maturatur pars aquæ perfecte,
quæ iam secundum medium erat matura: & propter
hoc uina bulliunt, & quādo maturatio est completa res
soluitur caliditas, quæ erat causa ebullitiōis. Ex istis di-

*Cur uina
bulliant*

His Galieni bene patet q̄ uinum nouū ante ebullitionem, & in actu ebullitionis est calidius solari caliditate & cœlesti, q̄ uinum antiquum, Sed caliditate propria & naturali, mustum est minus calidum, quoniam in musto & uino nouo sunt plures partes aquæ et minus maturæ digestæ quam in uino antiquo. Et propter hoc Auicenna sentire uidetur q̄ uina noua sunt calidiora. Cuius contrarium asserunt omnes alij Et licet uideatur contrarietas, tamen non est scd'm ueritatem, ut manifestū est ex distinctione supradicta. Et quia uinum per ebullitionem purificatur per superius & inferius. Ideo uinū circa medium est melius & magis purum magisq; sapidum, & magis a superfluitatibus depuratum. Cuius oppositū cōtingit de melle & oleo. Nam mel solum depuratur per superius, & oleum per inferius. Ideo mel melius est in fundo & oleum in supremo, Vinum autē in medio. Præterea forsitan erit uinum aliquod q̄ non erit nouum nisi per quatuor menses, nam infra tale tēpus erit perfectum depuratum & defecatum, Et aliud uinum erit q̄ infra annum non erit perfecte depuratū. unde quanto uina sunt potentiora et grossiora, tātō tardius depurantur. Et quāto sunt debiliora & magis aquea citius depurantur. Constat ergo uina illa in quibus est plus de substantia aquea, esse debiliora: & econuerso illa uina in quibus est mīus de equeitate & mīus de fece, & plus de partibus uinosis, talia esse uina potentiora. Et prima uina cito conuertuntur in acetum q̄ secūda Causa autem propter quam uina aquosa debilia citius

conuertitur in acetum, est scdm Galie. quarto simpliciu
Acetum fit quando partes uinose in frigidantur & par Acetum
tes aquee putrescunt. Et propter hoc acetum ponitur quomodo
frigidum propter priuationem caliditatis uini & poni fiat.
tur calidum caliditate putredinali. Et propter hoc in aceto
ceto est duplex sapor, acutus & acetosus: Nam acutus
sapor est in aceto ratione caliditatis putredinalis. Et In aceto
acetosus in eo ratione frigiditatis partium uinosarum. Et duplex sa
exide dubitauerunt antiqui de complexione aceti. Qui por.
dam enim posuerunt acetum frigidum, & alij calidum De como
Vnde uidemus q acetum interdum in frigidat & inters plexione
dum calefacit. Nam ratione caliditatis putredinalis cas aceti,
lescit: & ratione in frigidationis partium uinosarum
in frigidat. Forte ergo in fieri: acetum plus calefacit q in
frigidat Acetum etiam in facto esse: forsitan per accidens
calefacit, sed per se in frigidat Et ad hanc intentionem
dicit Galien. in quarto simplicium. Acetum calefacit li
cet nō sit calidum. Aut quia habet duas substātiās. Aut
quia aggregat sua frigiditate, & poros claudit. Aut
quia mordicat & dolorem facit & dolor attrahit ma
teriam calidam ad locum sed acetum scdm suam natu
ram & per se est frigidum ualde, plus enim declinat ad
frigidum quam mel ad calidum. Mel autem est calidi
in secundo: ceterum ergo erit frigidū in tertio. Vnde Ga
lien. quarto simplicium uult q parua quantitas aceti cū
multa mellis constituit temperamentum & ex hoc cō
cludit q acetum est magis declinans ad frigiditatem q ad
caliditatem. Et quia in uino debili partes uinose citius

infrigidatur, & earum calor citius exalat, & partes aqueæ citius ebulliunt & putredinē suscipiunt. Ideo uina debilia et aquea citius in acetū conuertuntur. Et ex hoc sequitur q̄ acetum ex uino debili citius deuenit ad suam perfectionem q̄ acetum ex uino forti & potenti. Amplius sequitur q̄ acetum ex uino debili est calidius caliditate putredinali: q̄ acetum ex uino potenti, & frigidius est frigiditate opposita caliditati naturali, & hoc est uerum in fieri, sorte enim in facto esse acetum ex uino potenti & frigidius q̄ acetum ex uino debili, nam in aceto ex uino potenti sunt plures partes frigide, q̄ in aceto ex uino debili. Nam sicut in uino potenti erant plures partes uinose q̄ in uino debili: sic post conuersionem eius in acetum, sunt in aceto uini potentis plures partes frigide, & sic concluditur q̄ acetum uini potentis in facto esse, frigidius est aceto uini debilis in facto esse, licet in fieri per oppositum cōtingat.

CAPITVLVM TERTIVM.

Electio uini. **L**Audant mei sodales & consocij uinum ex tribus, quæ literaliter in hac dictione Cos continetur,

scilicet ex calore, odore, & sapore. Galienus autem diuersificat uina ex pluribus, ex colore, odore, sapore, ex substantia, ætate, uirtute, & tempore, quem in tertio regiminis acutorum cōmento primo lege, cōmentum il-

Dubiū I. lud dimitto, & ad dubia descēdo. Dubitatur circa colorem & substantiam uini, quæ uina sunt nutriabilia, nigra an rubea. Galien. enim interdum uidetur sentire, ut scđo afforismorum, uina nigra esse nutriabilia, &

interdum uidetur consentire q̄ uina rubea sunt nutri-
bilia, scz 3. de alimentis. Ad hoc respōdendo dicendū q̄
quando Galien: asserit uina nigra forte nutritibilia in
scd'o. aff. illo afforismo (Eorū quæ sunt nutritibilia) in-
telligit ea fore nutritibilia per accidens, quia eorū nu-
trimentum tardius dissoluitur. Sed nutrimentum uini ru-
bei citius resoluitur & minus durat. Quādo autē Gali-
en: asserit uina rubea esse nutritibilia. Intelligit q̄ plus de
eis in sanguinem conuertitur & minus sunt superflua.
Vel potest dici q̄ comparat uina nigra ad uina rubea
subtilia. Plus enim nutriūt uina nigra q̄ uina rubea sub-
tilia, sed uina rubea grossa plus nutriunt q̄ uina nigra
grossa, sunt enim magis apta ut in sanguinem conuer-
tantur. Vel potest dici q̄ intelligebat per uina nigra ui-
na rubea grossa. Rubedo siquidem in substantia grossa
est nigrum Et per rubea intellexit rubea subtilia, et sic
uina nigra sunt nutritibilia q̄ rubea, sed rubea grossa
plus nutriunt q̄ nigra grossa, sc̄ patet solutio cōtrarie-
tatis. Præterea circa uirtutem saporem & odorē que-
ritur quæ uina sunt potentiora & magis odorifera: Di-
cendum est q̄ quanto terra est calidior, tanto uina sunt
potentiora, & magis odorifera, & minus aquosa. Vn-
de uina septimi climatis, sunt aquosa & debilia, et pro-
pinqua naturæ aquæ respectu uinorum quarti & quinti
climatis. Et similiter uina orientalia eiusdē climatis, cō-
muniter cæteris paribus sunt meliora q̄ occidentalia ui-
na. Amplius uina crescentia in terra alta montuosa las-
pidea discooperta a meridie, & cooperta a septentrione

Contra Con
bandia

Occidente, sunt meliora & potentiora & maioris
nutrimenti q̄ crescentia in terra plana cooperta a me-
ridie & oriente. præterea dico & teneo q̄ uinee melio-
res ad bonū uinū procreandū sunt ille in quibus blada
minime seminantur. Vnde communiter terræ bonæ ad
frumentum & bladum seminandum, non sunt bonæ ad
uites & uinum. Similiter terræ in quibus creuerūt quer-
cus non sunt bonæ ad uites, & orti atq; terræ in quibus
sunt caules, non sunt apte ad uites, & uina propter
contrarias qualitates, quercus & caulis, quæ sunt frigida
de sicce, & uini quod est calidum humidum. Plinius li-
bro 17. Amplius dico q̄ uina ex uineis & uitibus mulla-
tum eleuatis a terra nō sunt ita bona sicut uina ex uitibus
minus eleuatis a terra. Nam uue ex uitibus propin-
quis terre, perfectius digeruntur & maturantur. quia
in loco propinquo terre perfectior fit radiorum solarium
refractio. Verum sunt quedam excellentia loca in quibus
oportet q̄ uites sint multum eleuate a terra, nam si
essent propinque propter magnam caliditatem proue-
nientem ex magna & immensa radiorum refractione,
adurcerentur uue. Et similiter in terra multū pingui &
humida. bonum est esse uites eleuatas. ut alimentum ue-
niens ad racemum ex quo uinum debet generari, sit ma-
gis purum & magis digestum. In septimo climate quia
ibi uinee sunt in terra argilosa & lapidea sicca nō pin-
gui & in terra satis frigida, uites sunt propinque terre
In terris autem calidioribus parum, & in Lombardia
ubi sunt uinee in terra pingui & humidiori, uites magis

eleuantur a terra, & precipue quando in terra uinearum bladum seminatur. Supposito etiam q̄ in huiusmodi terra non seminatur frumentum, dūmodo terra illa esset pinguis & humida, bonum esset. uites esse altiores a terra propter causam dictam.

CAPITVLVM QVARTVM IN

Afforismis. Vini & Agreste fecis & Aceti.

Habito respectu ad caliditatem solis derelictam in musto que similis est scintille per quam caliditatem fit ebolitio ipsius. Mustum est calidius de caliditate accidentali & essentiali q̄ antiquum & medium uinum. Vnde etiam mustum ad tactum calidius inuenitur q̄ uinum antiquum & mediocre. Habito tamen respectu ad partes uinosas & aqueas, ex quibus uinū cōponitur, uinum antiquum est calidius, nam in uino depurato partes aquose & immutate, per ebullitionē sunt maturate, & partes uinose sunt puriores, & a superfluitatibus munde. Illa autem caliditas solis similis scintille post ebullitionem exalat. Hanc puto esse intentionem. Auerrois. s. colliget. & Galien. 4. simplicium.

Afforism
mus pri
mus.

Si forsā Auicen. alicubi potum prohibeat simul cū cibo. Non loquebatur de cibo permixtiuō, sed de potu delatiuō. Non loquebatur de potu in quantitate pauca, sed de potu multo. Non loquebatur etiam de potu uirtutis confortatiuō, & malitie ciborum correctiuō. Nā talis competit simul cū cibo, Et quāto cibaria sunt grossiora & sicciora: tanto plus potus permixtiuus debet esse maior. Potum autem delatiuum prohibuit Auicen.

Aff. 2.

De potu
permixti
uo & de
latiuo.

cum cibis, & etiā post cibaria mala, & specialiter cū melonibus: & post melones & fructus. Sed quando cū cibis malis & cum consimilibus ut melonibus & fructibus bibitur uinum digestionis confortatiuum & masticie correctiuum, nec precipit Auicenn. nec prohibuit uinum, Vnde dixit super batecā & pepones potest homo bibere ciatum uini uel duos. De hoc lege Auicennam Serapionem: & conciliatorem in differentia, An super fructus bibendum sit uinum.

*Petrus de A
- 620*
Aff. 3. Vinum ratione suæ proportionalitatis cum corpore nostro, ualet contra omnia uenena, tam calida q̃ frigida let contra sicut tiriaca, Vnde antiqui assimilauerunt uinū tiriacæ omnia uenena. Sed ratione suæ complexionis potentialis: ualet contra uenena frigida solum.

Aff. 4. In cura ethice senectutis uinum mediocre q̃ est calidum in secundo est conueniens, Nō antiquum nec nouū Non amarum, acutum, citrinum uel rubrum, non multum aqueum, sed ad aliqualem dulcedinem ad albedinē & paucam grossitiem tendens.

Aff. 5. Vinum in febribus dandum est in sua hora, aquosum substantiæ subtilis, non ponticum, nec stipticum, nō acutum, non dulce &c. Galienus tertio regiminis acutorū cōmento nono & decimo. Sed uinum aqua mixtū. Galienus octauo de ingenio. Et Auicenn. quarto capitulo in cura tertiane. In febre autem pestilentiali da uinum album cum quintuplo aque Io. Almanforis. Et sit uinum bene commixtum & hoc uia potus, Sed propter cordis confortationem da uinum pauce cōmixtiōis & in quāsitate pauca: & sit uinū forte.

Ante digestionem materie, Vinum plurime cōmixta Aff. 6.
tionis propter ciborum cōmixtionem & corporis infri
gidationem, humectationem, & sitis sedationem decet
dari. Sed materia digesta detur uinum minoris cōmix
tionis: propter materie faciliorem expulsionem.

Sicut propter uirtutis debilitatem & dissolutionem Aff. 7.
cogimur dare uinum in principio morborum ante ma
terie digestionem. Nam accidentibus uirtutem proster
nentibus & dissoluentibus, illico cibus est dandus. Gas
lienus 4. afforismorum. Sic ante materie digestionē da
mus aquam frigidam propter febris magnū acumen et
sitis angustiam. Galienus nono de ingenio.

In omni sincopi competit uinum. In sincopi ex huius Aff. 8.
more colerico amaro competit uinum album ponticū
mixtum cum aqua frigida. In sincopi ex humorū crudis
tate & indigestione competit uina uinosa subtilia et
penetratiua. In sincopi ex humorum multitudine cōpes
tunt uina mediocria, non multum nutrientiua.

In doloribus capitis: in sanis & infirmis: uina uinosa Aff. 9.
consueuerunt inducere grauedinem & dolorē capitis.
Galienus tertio regiminis acut. Vinū non percutit men
tem nisi propter suam caliditatem & uelocitatē effus
mationis ad caput. Vinum enim est uaporosum & du
cēs humorem ad caput. Idem est de reumate: in quo nō
est bibendum uinum nisi in declinatione.

In suffocatione nō ualet uinum, quia facit euaporare Aff. 10.
materias & ledit cerebrum & neruos. Matrix autem
est membrum neruosum, sed propter confortationem

cordis competit uia medicine in quantitate pauca.

- Aff. 11.** Vtimur fece uini adusta & non adusta. Fex uini adusta calefacit & desiccat multum, & abstergit ulcera & aufert ab eis carnem malam, & cū hoc est stiptica, & sic prohibet ulceris augmentum. Virtus autem eius post adustionē cito resoluitur, & ideo est administrāda nouiter adusta, & conseruetur in uase stricti orificij bene obturato. Fex autē non adusta est stiptica: & prohibet fluxum humorum ad locum, & si fiat emplastrū de fece uini cū oleo mirtino & masticino super uentrē stringit uentrem. Et super matricem stringit menstrua.
- Aff. 12.** Fex etiam adusta cū oleo aufert albaras unguū illinita.

DE NATURA ACETI.

- Aff. 12.** **A** Cetum est compositum ex contrarijs ultima cōtrarietate. Est enim calidum caliditate putredinis, et frigidum frigiditate opposita caliditati naturali uini. Vnde etiam in aceto sunt saporēs cōtrarij acutus & acetosus. Acetum ergo de complexionē potentiali est frigidū & siccum & de actuali & essentiali, est frigidum & humidum, cum sit aqueum a dominio.
- Aff. 13.** Acetum non nocet habentibus humores grossos, quia est grossorum humorum attenuatiuum. Gali. 12. de ingenio. Acetum etiam in duro apostemate splenis et laecorum sine timore concedimus. Galie. ibidem. Acetū est cōmune digestiū materijs calidis & frigidis. Auicē tercio canone de cura doloris capitis. Acetum & alia que participant stipticitate aut sunt acetosa: si recipiātur in stomacho mūdo sunt stiptica & uentrē stringūt.

Sic etiam *stiptica* & *pontica* stringunt. Sed si sapor acetosus inueniat stomachum humoribus occupatum, laxabit uentrem humores preparando ad expulsionē, & *fluca* ratione suae acuitatis materiam incidendo. Hæc est mēs *Rasis* tercio *Almāsoris*, & *Serapiōis* in aggregatiōibus

Acetum multum lapsum est a complexione corporis *Aff. 14.* humani & corporis sani, & cū conseruatio sit per similia: acetum autem non est simile immo magis medicinale, igitur non multum competit in corporibus sanis tēperatis & temperamento propinquis. Nam conseruator sanitatis non debet uti aliquo medicinali.

Acetum permixtū aquæ magis infrigidat & humes *Aff. 15.* stat & sitim extinguit q̄ aqua cum uino. Generaliter autem acetum est bonum colericis & melancolicis, sed nocuum est mulieribus, ledit enim earum matrices. Acetum autē est bonū stomacho quia prouocat appetitū.

Sani homines habentes neruos debiles & iuncturas *Aff. 16.* & cerebrum debile, & oculos debiles, non debent uti aceto, nec rebus acetosis. Similiter homines frigidi uel ex ætate uel ex complexione. Homines etiam habentes uiscera debilia apta ad fluxum propter contentiū & digestiū debilitatem, uitent acetum, quia acetum est pungitiuum & ledit intestina & incitat expulsiuam et debilitat contentiuam.

In tinnitu aurium & surditate fumus aceti receptus *Aff. 17.* in aure per modum suffumigij est ualde bonus ad curā & precipue si sit acetum infusionis rute. Amplius iniectio aceti calidi in aurem, interficit uermes auriū. Am

plus lotio oris ex aceto tepido & mediocriter calido
remouet dolorem dentium. Nam si doloris causa sit mate-
ria calida, tunc in ratione complexionis ualet alterando
discrasiam. Si autem dolor sit ex materia frigida grossa
& uiscosa, tunc ualet exicando materiam & subtiliando
& incidendo & gingiuas confortando, inspissando &
stipticando ne materiam recipiant. Et per hunc modum
in omni dolore dentium acetum ualet.

DE AGRESTA.

Aff. 18.

A Cetum est subtilius & frigidius succo agreste.
In succo enim agreste non est aliquid caliditatis
omnino. Sapor ergo agreste est acetosus tendens ad pō-
ticitatem uel stipticitatem. Nam uua acerba primū ha-
bet saporem stipticum, deinde ponticum, & cum plus
subtiliatur humor: efficitur sapor acetosus, & tunc fit
agresta. Et iterum per ulteriorem digestionem & ca-
lidi solaris decoctionem (si fieri poterit) efficitur sapor
dulcis. Exemplum sume in uuis & quibusdam pomis.
In aliquibus enim fructibus peruenitur de stiptico &
pontico ad dulcedinem & non ad saporem acetosum,
sicut patet in mespilis sorbis & amigdalīs. &c.

Aff. 19.

Agresta est conueniens pregnantibus & confortat
earum stomachum: & multum resistit corruptioni ap-
petitus earum, & prohibet uomitum & sincopim &
animi defectiones, quæ pregnantibus euenire cōsueue-
runt. Amplius agresta ualet in fluxibus uentris colericis
& in uomitu colerico & multū confert stomacho re-
laxato, & est conueniens his qui stercus euomunt.

CAP. QVINTVM DE VINIS

artificialibus.

Vina artificialia componuntur ex uino & quibusdam radicibus herbis uel floribus. Vnde tempore uindemiarum fit uinum saluiatum & enulatū & c. Herbe autem huiusmodi uel flores uel radices ponuntur in musto anteq̃ buliat, & post ebullitionem & clarificationem, huiusmodi uinum habet mirabiles operationes primas, secundas & tertias, impositorum in eo ante ebullitionem. Et si ante ebullitionem, buliant predicta ad ignem in parte musti, deinde ponantur in uase cum alio musto, non erit consonum rationi. Hoc enim modo fit uinum saluiatum, ad cerebri & neruorum & membrorum neruosarum confortatiōem. Vnde huiusmodi uinū saluiatum ualet in paralysi tremore spasmo epilentia & suffocatione matricis. Hoc etiam modo fit uinum emulatum ad pectoris mundificationem & uisus clarificationem. Amplius uinum saluiatum & enulatum ualet in dolore dentium & in remollitione gingiuarum. Huiusmodi uina & ab extra & ab intra ualent in egritudinibus neruorum & membrorum neruosorum. In paraliticis ergo uinum saluiatum competit bibitum & epithimatum.

DE VINO QVOD COMPETIT

cordiacis & tristibus.

Cordiacis & melancolicis & tristibus colera adusta laborantibus: quartanarijs & spleneticis fit uinum artificiale: & facit bonum sanguinem posside

dere, & facit hominem cōpotem sue rationis, & omnes humores in cineratos rectificat. Fit autem huiusmō uinum cum buglossa cum radice & folijs senes & rosis & floribus utriusq; buglosse. Et accipiat de buglossa plusq; de sene & rosis & floribus. Et aliqui sunt qui de omnibus sumunt æquas portiones: pro una libra uini albi accipiūt 3 l. prædictarum specierum, Et homo utatur eo post ebullitionem & clarificationem. Si autē hoc uinum fit pro sanis non apponatur sene.

DE VINO BORAGINIS ET BVGLOSSE.

DE Boragine & Buglossa fit uinum cordiale secundum eundem modum, & ualeat in tremore cordis, melancolia, & lepra & scabie, & similibus passionibus, Et huiusmodi uinum cōfortat uirtutē corporis regitiuam, & sanguinem clarificat & gaudium causat.
 ¶ Vinum buglosse adustos humores educit per urinam, et cerebrum infectum humorem melancolico rectificat, dementes & fatuos sanat, & ad experientiam homines ex parua causa insatuati sanantur.

DE VINO LAXATIVO.

Vinum potest fieri laxatiuum in hunc modum, Vitis scindatur per longum & medulla extrahatur, & intus ponatur colloquintida uel scamonea: aut aliud laxatiuum, & optime ligetur: & sic uua efficitur laxatiua. Cuius causa est, quia nutrimentum ueniens ad uuam per uirtutem illam habebit laxatiuam potestatem.
 ¶ Et per hunc modum in cerasis, prunis, persicis, & pomis deposita medulla & partibus arbusti bene ligatis,

crescunt uua, cerasa, pruna, persica & poma sine nucleis. Si autem addideris farmacum: aut aliquod laxatiuum etiam laxabit. Et per hunc modum possunt fieri rose gariofili & c. diuersorum colorum, ponendo in stipitibus rosarum uel aliarum frödiū diuersos colores, rubeos, albos, citrinos, uel qui placuerint. Amplius per hunc modum fiunt olera, melones, & cætera terræ nascentia, suauiā, alba, ampla, & lata, irrorando ad radicem seruum, lac, medonem, zuccarū: uel aquam simplicem uel comomitam aliquorū terræ nascentium ad radicem eorum. Verum de tertio in tertium annum, uel ad magis quartum annum oportet renouare infusionem. Reliqua plurima uide in libris uegetabilium & plantarum, Albertū Magnum de plantatione arborum.

DE VINO CITONIORVM.

EX Citonijs maturatis fit uinum per extractionē succi per se uel cum additione aquæ, uel expositione uini. Hoc enim uinum post ebullitionem & clarificationem in multis casibus est ualde utile. Est enim stipticū & dissolutionis membrorum & sudoris diaforetici prohibitium. Omnia mēbra principalia cōfortat fastidium remouet & abominationem, & omnē fluxum uētris amputat, ualetq; epati supercalefacto, sitim sedat & bonum facit colorem, & multum ualet in debilitate renum, Valet etiam in epidimia, sed eius usus si superfluus stipticitatē & constrictionē uentris inducit.

DE VINO RORIS MARINI.

Potest etiam fieri uinum modo supradicto de Ro-
remarino, cuius uirtutes & operationes in mul-
tis casibus sunt notabiles, & specialiter in egritudinibus
cerebri & neruorum frigidis: sua ergo aromatici-
tate uirtutem animalem confortat & fortificat: & sua
caliditate & siccitate discrasiam frigidam & humidam
remouet. Et sua subtilitate in substantia & actione hu-
mores grossos subtiliat. Sic ergo ab intus & ab extra
cerebrum & neruos confortat & fortificat. Et si ex
eo lauatur facies, ipsam clarificat. Et si ex eo lauatur ca-
put, capillos retinet & multiplicat. Et uniuersaliter
eius usus a putredine corpus preseruat, & non solum
ante mortem, sed etiam post mortem. Eius usus conser-
uat cor & iuuentutem prolongat & senectutem re-
tardat. Et si ex eo lauatur os, conseruat dentes & gin-
guas. Et si ex huiusmodi uino lauentur fistule & cancer:
& uniuersaliter ulcera, multum ualet. Amplius tale ui-
num ualet in quartana & quottidiana & passione cor-
diaca, Et rectificat matricem mulierum humidam & fri-
gidam, & prodest ad conceptum, & ualet in paralysi et
tremore & similibus passionibus. Balneum autem ex
aqua roris marini est senibus conuenientissimum, et fa-
cit hominem renouari ut aquilam. Amplius si ex uino re-
molitionis uel infusionis roris marini fiat aqua uitae: ex
illa aqua curabitur flegma salsum: & fistula scabies et
cancer: quae aliter curari non possunt. Huiusmodi autem
aqua ualet multum in paralysi, si ex ea membrum lauatur
& epithimetur. Et ualet etiam in maculis & telis &

lachrymis oculorum, Nota q; ex floribus roris marini
potest fieri ros quasi similis balsamo. Impleatur ergo
uas aliquod strictiorificij ex floribus roris marini &
ponatur in arena ad solem & sepeliatur usq; ad mediū:
& infra dies 40 flores conuertuntur in aquam: & illa
aqua recipiatur & ponatur in ampulla uitrea bene ob
turata per dies 40. & inspissabitur & digeretur ad mo
dum balsami, & multum ualet a supradicta: & specia
liter ad maculas oculorum & paralysim. In regiōibus
autem frigidis potius artifex et alchimista operaretur
sublimationem ad ignem quam sepeliret in terra Fria
gida enim regio retardat subimationes & distillationes
aque: si non ad ignem sublimabuntur.

DE VINO DEOPILATIONIS

splenis & epatis.

Fit etiam uinum contra ictericam ex scolopēdria,
endiuiā, cicorea & absinthio, remolliantur ergo
& infundantur in albo uino, & deinde clarificetur cū
zuccaro, & coletur sicut colatur claretum, & si reser
uetur in uase tamarisci uel fraxini, erit melius et ad deo
pilandum aptius.

DE VINO CVRANTE PLAGAS.

Ad curandum plagas penetrantes solo potu. Fit
uinum ex radicibus rubee maioris: caulibus ru
beis & urticis. Hec ergo omnia conquassata in sacculo
posita buliant in uino, et illud uinum detur potui in die
bis: & super uulnus foliū cau'is ponatur: & curabitur
si deus uoluerit. Aliqui autem in hunc potum ponunt

gariofila tum pipinellam, lanceolam, uerbenam, planā taginem, zanket: & alia consolidatiua, uel consolidam maiorem & minorem & consequitur propositum.

DE VINO ALKEKENGİ.

Fit uinum mirabile ex granis rubeis solatri monā tani modo supradicto, & uocatur uinum Alkekengi, & hoc uinum est mirabile in retentione urinæ. Nam prouocat urinam retentam per quattuor dies: et est res experta. Hoc etiam uinum mundificat renes & uesicam a materia arenosa.

DE VINO EVFRAGİE.

Pro clarificatione uisus fit uinum de Eufragia, q̄ bibendo interius & exterius colirijando & lauādo, & ad opilationes renum & eos mundificandum ab arenosa materia, & ad dolores iuncturarum mitigandum, diuertēdo materiam ad uias urinæ: bene prodest. Per eandem autem uiam fit uinum de gramine: & est uinum graminatum. Item fit uinum de Isopo, qd' ualet senibus flegma mundificando a partibus spiritualibus, & ualet in tuſſe & asmate & hidropisi & epilentia.

De uino

**extinctiōis
auri.**

Præterea fit uinum extinctionis auri, ita q̄ uinum in quo extinguitur aurum ignitum multum confert, & si repetatur eius extinctio magis, fortificabitur. Multum enim confortat cor & stomachum & omnia uiscera, plusq̄ aqua in qua extinguitur ferrum ignitum. Et sic huiusmodi uinum ualet in cordiaca & in fluxu uētrīs & lepra & melancolia.

DE VINO ABSYNTHII.

Vinum artificiale de Absinthio etiam paratur;
 & huiusmodi uinum est ualde utile ad multa.
 Primo enim ualet contra lumbricos. Valet etiam in opi-
 lationibus laterum & i ictericia. Et ualet in descetione
 appetitus. Valet in epilentia. In amissione loquela: & in
 tumore uuule & lingua. Amplius ualet pruritui ex fle-
 gmate salso, Et si ex eo lauabitur uulnus: nō fistulabitur:
 nec excreset mala caro. Amplius huiusmodi uinum p-
 uocat menstrua. Amplius ualet contra uenena fungorū
 iusquiami: cicute, & opij. Et huiusmodi uinum clarifica-
 cat u. sum, & ualet tempore epidimie & in aeris cor-
 ruptione & infirmorum u. sitatione, Valet in podagra
 et ad intra et ad extra.

Item sit uinum contra tussim et asma, ex liquiricia et
 aniso et feniculo, ex scabiosa isopo & c et liquiricie sit
 duplum aliorum.

Item sit uinum quod stringit uentrem ex uino citre-
 niorum depurato cum uino rubeo stiptico et aqua rose
 uel plantaginis.

Item sit uinum mulieribus pregnantibus quod consu-
 mit uentositatem. Prohibetq; aborsum: et conseruat fe-
 tum in matrice usq; ad tempus partus. Re: se. apij, mēte
 sicce, ameos, ani. añ. 3ij. masticeis, gariofilorū, macis car-
 damomi, rof ru. añ. 3 i. cinamomi aureum. i. Zedoarie,
 ireos ciperi añ 3ij zuccari quantū sufficit, fiat claretum
 ex predictis: Vel fiat electuariū, Utatur eo mulier pre-
 gnans, et fetus conseruabitur in matrice et nō abhorciet

De Vino
 cōtra tussē

De Vino
 stringentē
 uentrem.

De Vino
 pręgnan-
 tium.

De Vino Præterea si uinum anisi, et hoc uinum uentositatem cōs
anisorum. sumit et opilationes aperit, et digestionem confortat, et
acetosam eructationem tollit, Et est multum conueniēs
mulieribus lactantibus. Nam aperiendo, subtiliando, san
guinem generando, et digestionem procurando et uens
tositatem consumendo, lac multiplicat et reëtificat, et
est festinum remedium in dolore uentoso et arenoso, et
in dolore colice. Et ad idem ualet anisum conditum.

De Nectā Amplius fit nectar pro senibus flegmaticis et melā
re senum. colicis qd' renes et totum corpus calefacit, et emorrois
darum humorem tollit: cibum digerit, et bonum colorē
facit, canos retardat: uisum acuit: mentem confortat, op
ilationes aperit. R. cinamomi aur I. spice xilobalsami
carpobalsami, masticis, macis, añ 3 I. liquiricie passularū
añ 3ij. zuccari et mellis añ. quantum sufficit, fiat nectar
Possset etiam fieri hoc uinum tempore uindemiārū cum
musto bono.

DE MODO DILVENDI

et limphandi uinum.

IN regionibus calidioribus admiscetur aqua uino in
bibendo. Conueniens autem modus miscendi uinum
cum aqua secundum medicos est talis, q̄ aqua sumatur
feruens et buliens: et q̄ huiusmodi aqua ponatur ad ui
num bibendum et q̄ dimittatur infrigidari. Nam per
hunc modum fit perfectior commixtio uini cum aqua,
Vnde satis est inartificiale bibere uinum mixtiōe facta,
Nam mixtio non est perfecta nisi post tempus longum,
Vnde bonum esset q̄ huiusmodi permixtio fieret per

modum predictum per unam horam ante comestione
et bibit onem. Nam natura tunc minus laborabit in di
gerendo illud uinum: et malicia aqua perfectius remito
retur per uinum, et e contra, hoc ergo ualde rationabilo
in sanis et egris. 27 *Mil nat*

CAPITVLVM SEXTVM DE CERVISIA. 29

Dixit Galienus libro sexto de simplicibus. Cere
uisia est potus quem facimus sicut facimus foca
et generat malos humores et dolorem capitis et nocet
neruis. Idem Galienus dixit in afforif. cōmento 20. para
ticle secunda, q̄ foca est potus egyptiorum ex ordeo
factus. Dixerunt alij q̄ ceruisia ex ordeo et frumento fa
cta est in suauis et indigestibilis, malos fumos et malos
humores generans, constipat et opilat epar et splenem,
et in renibus lapidem generat. Item dixerunt, cereuisia
si est ex ordeo auena uel riso: minus opilat; minus nutrit
et minus generat uentositates. Quae autem est ex frus
mento, magis nutrit et magis opilat. Et quanto cereuisia
est grossior aut turbulentior aut noua, tãto deterior est
Et quanto subtilior et clarior, tanto melior. Item dixe
runt q̄ cereuisia assumens, mentam, apium, feniculum:
uel alia aromata: aut diuretica, omnibus alijs melior ius
dicatur, sed talis diebus calidis non competit. Dixerũt
etiam q̄ omnis ceruisia de quocũq; grano facta sit, gros
sior est q̄ uinum et difficilis multum ad digerendum, et
opilationes in uisceribus facit, uentositates generat, do
lorem capitis inducit et appetitum cibi deijcit. Item dia
xerunt q̄ ceruisia mala est in se, quia uiscosa et ex gra

*q̄ uinum
uo*

92

nis in aqua humefactis et uiscosis facta. Et iterum malo
artificio fit, quia per motum agitationem et putrefa-
ctionem, quæ omnia indisponunt eam. Et ad huc quia
ut sæpe res malas in sui compositione et confectione as-
sumit, Vt herbas malas, succos malos, et uermes etc. ergo

Nota bene in se mala est. Hæc illi dixerunt. Nos autem dicimus q
ceruisia de frumēto seu tritico regulariter et magistra-
liter facta est bonus potus, ut quæ est de braseo, secun-
dum exigentiam additionis aquæ bone, & secundū exis-
gentiam ignis et coctionis sufficientis, cum instrumentis
et uasis requisitis cocta, in substantia mediocris uel te-
nuis cum additione lupuli bullita: depurata clarificata,
et in ætate ac tempore cōpetenti oblata atq; potata, cō-
setur bonus potus omni tempore, magis autē in æstate.
In febribus, in frenesi, et egritudinibus calidis. Primum
itaq; dicimus ceruisiam esse bonam de tritico, quia inter
omnia grana: granum tritici melius est hominibus nus-
tribilius et temperatius, ut supra de pane dictum est.
Et debet esse preparatum granum frumēti. Puta prius
in braseum redactum. Per humectationem et exicatio-
nem competentem, sine putrefactione factum. Hæc autē
preparatio est magistralis et necessaria, quoniam nisi
coriandrum aut feniculus aut zinziber, uel aliud aroma
prepararetur: non bene conficeretur. Infusum autem
et remollitum acquirit nouam formam et saporem: bo-
nitatemq; delectabiliorem et confectionem magistralē
Sicut et in metallis, quæ nisi remollirentur et adureren-
tur, unum ab alio non seperaretur, scilicet argentū &

aurum a cupro, neq; in se compleretur. Non enim frumentum humefactum & postea exicatum recipit corruptionem aut putrefactionem, quod aduersarij opponunt, quinimo acquirit nouam formam ex tali preparatione. Per quam perficitur & melius redditur, quod ex experimento comprobatur, quia sic confectum est, delectabilius in sapore odore similitudine & farina, & quod frumentum in se non habuit: ex artificio & preparatione acquisiuit, Veluti coriandrum ex infusione in aceto acquirit meliorem saporem & odorem, ut tandem perfectionem delectabiliorem susciperet. Non ergo putrescit, sed dispositionem & formam ex artificio acquirit perfectiorem abiliorem & delectabiliorem. Debent etiam Brasceatores & coquentes assummi periti, qui nescunt quantitatem aquae, tollerantiam ignis, appositionem lupuli in coquendo temporibus suis addere, sufficienter coquere, ebullire defecare, & in uasa munda transuafare, aliter non acquireret perfectionem ceruisiae. Et propter imperfectionem generaret dolorem capitis & torsionem uentris. Laudamus insuper ceruisiam mediocris substantiae aut ad tenuitatem declinantem. Nam ceruisiae spissae & ordaceae turbidae & nouae male sunt, caput perturbantes & uentrem, & generantes calculum, quales sunt ceruisiae in alemania bassa, & circa mare germanicum ex ordeo factae, & cum butyro & piscibus bibite: malos corruptibiles humores & calculum generantes. Ceruisiae etiam septentrionalium Lithuanorum Lituonien-
nensium Prutenorum Rutenorum & Tartarorum,

Na

accipiens in sui compositione milium, siliginem, auenam
acetum, & succos acetosos herbarum, non sunt lauda-
biles, quia carent magisterio coctionis depurationis: &
intrant in eas mala componentia. Acetositas siquidem et
succus fructuum & herbarum & si excipiant, malum ta-
mē humorem & putrescentiā generant. Similiter quæ-
dam ceruisiæ germanorum per lapides calefactos cocte,
& aliorum hominum per additionem absinthij condite
insuauē & illaudabiles sunt, impurationem uentris &
coleram præssinam & eruginosam generantes: ad ueni-
tumq; prouocantes. Appositionem autem lupuli et eius
competentem coctionem atq; infusionem, non solū lau-
damus, sed omnino necessariam declaramus: sic enim ad-
ditus lupulus opilationes prohibet, sanguinem & colerā
depurat, Vias urinæ & egestionis aperit. Quemadmo-
dum dixit Mesue, q̄ lupulus est laudabilis sanguinem
mundificans & coleram & sedat inflammationem; & as-
perit opilationes: & iētericiam remouet. Et o q̄ parum
utimur eo medici nostri temporis & spernunt adminis-
trationem eius, cum sit medicina bona. Et qui bibendo
uinum constipantur, bibitione ceruisiæ regulariter &
artificiosè facte, beneficium uentris, & assellationis cō-
sequuntur, & equidem suauiter & sine aliquo nocumē-
to. Similiter calculosi ex malo potu & ex uino Renēsi
uel ei simili, cereuisiam bibentes de frumento tenuem et
diureticam liberantur, prout in experimēto clarissimo
comprobatur. Ad instantias ergo & primo Galieno et
antiquis medicis respondemus, q̄ locuti sunt de foca &

cervisia sit temporis, quæ fiebat ex ordeo sine præpa-
ratione & magisterio coctionis: quales & nunc repe-
riuntur in Corithania circa Villacum, & in Moravia,
& coquitur in ollis cum ignitis lapidibus, quod nihil ua-
let. In Russia autem & Lithuania & Tartaria fit bra-
ha ex quibuscunq; granis & succis & acetositatibus
identidem male coctis, & idcirco in ualidis & malos hu-
mores generantibus. Alijs instantijs similiter respo-
deatur ex predictis. ueras admittendo & falsas confus-
tando. Ad illud q. cervisia de quocunq; grano sit, gros-
sior est & difficilioris digestionis q̃ uinum. Dicimus q.
aliqua uina peiora reperiuntur q. cervisia lupullata,
clara, magistraliter cocta atq; conseruata. Veluti uina
grossa, fetida, nigra, turbida, displicibilia in sapore, &
in colore palmea: & uina recocta. Sic & uina in locis
calcinosis & petrosis crescentia. Vina multum fortia et
uina Renensia, quæ stomachum ledunt, caput pertur-
bant, mentem tollunt & infatuant: ad pessimasq; egria-
tudines perducunt: & calculum generant, talia uina nõ
sunt meliora cervisia magistrali, ergo &c. Ad experia-
mentum autem tales egrotantes de predictis uinis malis
uenientes ad cervisias lupulatas & tenues, liberantur
& sanantur: sola bibitione frumentaceæ cervisie regu-
lariter coctæ. Propter quod noster magister Franciscus
græcus medicus & chirurgicus peritus, cum sit Italiae
natus & in Constantinopoli enutritus, & uxoratus,
asserit se non posse in Italia & grecia permanere, quia
illis cervisia artificiose facta non inuenitur. Valde enim

Exptum
1

utile est in æstate & febribus arsiuis: obmisso uino bibere ceruisiam tenuem regulariter factam, & in hyeme & egritudinibus de causa frigida: extendere manū ad unum. In sexto autem climate homines docti & medici periti dicunt munus dei & abundantiam, habere in prompto, binos potus uel plures, & non solum uinum, & ad delectabiliorem eorum secundum exigentiam et presignationem medicorum aut uirorum peritorum declinare.

CAPITVLVM SEPTIMVM.

Quid prius bibedū.

Queritur ubi ponitur in eadem mensa, ceruisia et uinum quid prius bibendum est: ceruisia an uinum. Respondet Arnoldus de Noua uilla super regimen Salernitanum, q̄ prius bibenda est ceruisia. Ratio quia ceruisia mollificat, lubricat, & egestionis expellit. Vinum autem perfectum & clarum desiccatur & non subducit uentrem. Prius itaq; ceruisia sumatur, postea uinum. Altera ratio, quia natura ualde delectatur & concupiscit uinum: ipsumq; trahit & per se & cum cibus sumptis ante digestionem. Ne ergo indigesta trahatur ad epar, prius ceruisia bibenda est, quam natura nō tantum appetit. sed demittit. Postea autem uinum bibendum, tunc enim mora eius retardabitur ne ad epar subito rapiatur. Et bonum esset ut in fine mense similiter liberetur haustus ceruisie uel aque, sicut faciunt uiri magni ingenij & principes prudentes, ut ex potu repercussiente: fumi & uapores non petant nec ledant caput praesertim in hominibus habentibus oculos debiles, & caput & dentes dolētes.

Queritur ubi offertur uinum, ceruisia, & medo quod eorum prius bibendum sit. Ad hoc dicendum q̄ in principio bibatur ceruisia aut medo. Ideo quia uterq; potus predictus, secedit & cito defluit, uentrem purgando, et squibala deiiciendo. Ceruisia per mollificationem emissu abolutionem, & medo per linitionem. Lubricat enim & lenit & abstergit medo intestina. Postea uinum sumatur, & per se & cum medone, quia uinum & medo propinqua sunt in calefactione & delectatione. Hec

Queritur tertio de succis fructuum. scz, cerasorum, prunorum, pomorum. Dicimus q̄ succi fructuum etiam depurati & maturati: puta in etate eorum perfecta, non in toto laudantur, minus enim cōpelunt q̄ alij potus: nisi in diebus calidis & æstate feruida. Sic & in febribus & egritudinibus de causa calida, tūc laudantur & medicinaliter propinantur. 29

CAPITVLVM OCTAVVM.

Aqua mellis quæ hidromel dicitur, & est medo De aqua aquose & tenuiter coctus, ualet ad egritudines mellis. frigidas, & proprie quæ sunt in cerebro & in neruis & in iuncturis, in hominibus senibus & flegmaticis. De qua Ioan. Mesue in suo grabadin sic dixit, q̄ confert ad tuſſim humidam, & mundificat pectus a sanie & humore grosso: & confert uijs urinæ: & non permittit in eis lapidem generari: et mundificat per urinam, cōfert colice & lauat & abstergit uiscera: et soluit et mundificat uentrem a fecibus, bibitur loco uini in egritudinibus neruorum et doloribus iuncturarū (Et ego in moro

*uncturarum
dolor sedatur*

ad

bo gallico ad se dandum dolorem iuncturarum ex hu-
more grosso flegmatico et melancolico adusto proueni-
entem, administram aquam mellis: et facile quiesce-
bat et cessabat dolor iuncturarum, et absq; dolore dor-
miebant: seruato regimine bono in alijs rebus non natu-
ralibus. Verum adolescentibus colericis de seruido hu-
more laborantibus, strictas uenas habentibus, addit do-
lorem et sitim, Ideo illis non exhibeatur) Inquit Mesue.
Scito q, ars cocturæ acquirit ei proprietates aliquas, et
illud est quia parum cocta facit inflationem et minus
nutrit et magis laxat, Multa autem coctio inflationem
resoluit et digerit, et magis facit eam nutritilem: et la-
xare minus. Hec mesue.

**De succis
fructuum**

Succi de fructibus prunorum, cerasorum, persicorū
et pomorum depurati et clarificati: extinguant sitim in
estate bibiti calida. Verum ubi inuenitur copia uini, aut
bona ceruisia: melius est obmittere succos fructuum, et
bibere uinum aut ceruisiam. Succus tamen de pomis dul-
cibus et acetosis añ. et equaliter sumptis: ad consumpti-
onem medietatis coctus, clarificatus, et zuccaro dulcor-
atus, confortat cor debile, et sauat sincopim: et tremor-
em cordis. Sed succi de piris, de citonijs et malis grana-
tis musis et acetosis: confortant stomachum et stringunt
naturam eius, et quo ad uomitum: et quo ad fluxum uē-
tris Præcipue in fluxu proueniente post crapulam et
repletionem.

De iulep.

Iulep uiolatum et iulep rosatum eodem modo ope-
rantur et conficiuntur Recipe aque rosarū aut uiolarū

libras 5. et zuccari libras 4. et coquendo cum facilitate
administrentur cum aqua frigida. Prodest iulep uiolariū
ad febres et inflammationes et asperitatem pectoris, ad
sitim et tussim siccam et pleuresim. Iulep autem rosatum
ualet ad hæc eadem, sed addit aliquam stippricitatem.

Vinum Hippocratis quod preparatur ex muscatella De Vino
uel alio uino bono et dulci: ex zuccaro cinamomo et spe Hippocra
ciebus delectabilibus et saporosis. Per coctionem clari tico,
ficationem et infrigationem. Valet hominibus delicat
tis: proprie mulieribus: alti status: delicatis, Et gallici li
benter utuntur eo. Nos autem facimus salsamentū sua
ue ex eisdem scz ex uino delectabili et ex tragea minuta
bene confecta cum dulci cinamomo et zuccaro. Aut si
talis tragea defuerit: reciperetur zuccarum et cinamo
mum puluerisatum: uel alie species delectabiles: et com
miscendo cum uino delectabili, utimur cum rostitis et as
satis pro salsamento delectabili. 3

TRACTATVS DE AQUA.

Capitulum Primum.

Aqua est corpus omogeneum: ex materia et for
ma compositum, elementum nostrorum corpo
rum et aliorum mixtorum, quod in partes diuersarum
rationum minime diuidi potest, ex qua si proprie nature
derelinquatur, apparent frigiditas et humiditas sensu
percepte, cuius naturalis locus est inter superficiem cō
cauam aeris et superficiem conuexam terræ. Imaginā
dum est ergo q. sicut terra et aqua secundum rationem
in mixtis perfectius dominantur quantum ad gravitatē

respectu ignis et aeris, sic etiam dominantur quo ad frigiditatem. Et sic omne mixtum ex elementis perfectum: erit terreum uel aqueum a dominio, et per consequens frigidum frigiditate elementari. Si autem aliqua mixta dicantur calida, et ad tactum calida sentiantur: proprie naturae derelicta, hoc non est caliditate elementari, sed caliditate coelesti et data ab agente: et quo ad complexiōnem formalem, sed de complexione formali data ab elementis: omnia elementa sunt frigida a dominio. Frigida quidem et sicca si sint terrea a dominio. Etiam si aliqua mixta puta uiuentia sanguinea ad tactum inueniantur calida, sicut cor, epas, sanguis, et colera, quae ad tactum calida inueniuntur. Dico q̄ huiusmodi caliditas non est elementaris, nec consequens complexiōnem materiale[m] sed erit coelestis ab agente et secundum complexiōnem formalem. Cor ergo de complexione materiali data ab elementis est frigidum et siccum a dominio. Licet de complexione formali data ab agente et coelo sit calidum a dominio. Sanguis autem de complexione materiali est frigidus et humidus a dominio, sed de complexione formali et coelesti data ab agente est calidus et humidus. In mixtis autem animatis sanguineis complexio formalis data ab agente uincit materiale[m]: et sic totalis complexio eorum declinat ad calidum: et hoc in mixtis animatis. In mixtis autem inanimatis carentibus uita, complexio data ab agente uincitur a complexione materiali et sic eorum totalis complexio declinat ad frigidum. Totus ergo homo de complexione materiali est frigide cō-

plexionis, de complexione formali est calide complexiōis
et de totali complexione aggregata declinat ad calidū.
Similiter intelligitur de corde et epate. Lapis autem et
mineralia de materiali complexione sunt frigida, sed de
caliditate coelesti sunt calida, et de complexione totali
sunt frigida. In eis enim materialis complexio vincit for
malem, et sic secundum totalem complexionem sunt fri
gida a dominio. Secundum quam autem proportionē in
mixtis elementa se excedunt, soli deo et naturæ est ma
nifestum: nobis autem ignotum. Et nota q̄ quamuis di
catur in medicina de multis inanimatis q̄ sunt calida,
sicut piper, eusforbium: sunt calida de sua complexione
hoc tamen non est de complexione actuali, sed de com
plexione potentiāli. Sicut ligna sicca licet sint frigida
essentialiter et secundum actum: cum tamen patiuntur
ab igne efficiuntur calida et calefaciunt. Sic etiam piper
licet essentialiter et in actu sit frigidum a dominio, ta
men cum patitur a calore naturali: multum calefit et
calefacit corpus nostrum. Omnia ergo mixta proprie
naturæ derelicta de actuali essentiali et totali comple
xione frigida sunt. Ad quorum intelligentiam maiorem
ponuntur iste conclusiones.

Prima Omnia mixta sunt frigida a dominio fri
giditate elementari et de materiali cōplexiōe.

Secunda. Omnia mixta sunt calida, caliditate coe
lesti et data ab agēte et de cōplexione formali.

Cōclusio. Tertia. Quedam mixta de cōplexiōe totali ag
gregata et materiali data ab elemētis et for

¶ mali celesti data ab agente, sunt calida et quædam frigida a dominio.

¶ Quarta, De potentiāli complexione aliqua sunt mixta calida et aliqua frigida.

¶ Quinta, Stat q̄ aliquod mixtum sit frigidū a dominio de cōplexione totali actuali, est tamē calidum de complexione potentiāli a dominio.

Pro prima conclusione scias q̄ frigiditas est qualitas formalior multo et perfectior in terra et aqua: q̄ grauitas et perfectius operatur ad esse mixti: ut habet uideri quarto metheororum. Si ergo terreum a dominio uel aqueum est graue a dominio: multo magis erit frigidum a dominio. Pro eadem prima conclusione uidetur esse intentio. Auerrois s. coliget, ubi dicit. In nullis compositis ex quattuor elementis est calor essentialis, et loquitur de cibis et medicinis quæ administrantur corpori nostro. In elementis autem est calor in actu, et frigiditas in actu. &c.

Pro Secunda conclusiōe est Auer. 2. cœli. cōmen. 42.

¶ Cœlum non infrigidat sed generat caliditatem proportionatam cuilibet elemento.

Pro alijs conclusionibus, scito q̄ medicinæ quæ sunt instrumenta naturæ siue calide siue frigide, non agūt ad determinatum gradum ratione instrumenti, nisi prius alterentur a calore nostri corporis. Et licet medicina frigida primo occurſu infrigidet corpus nostrum, absq; hoc q̄ alteretur a corporis nostri calore, sed nō ad gradum effectus determinati intenti a natura, nisi prius rea-

ducatur de potentia ad actum, et nisi prius informaretur a calore innato. Cum ergo dicit Galenus de medicina frigida q̄ non patitur neq; parum, et q̄ ad hoc q̄ infrigidet non indiget nisi diuisione ad minima. Loquebatur de infrigidatione ipsius primo occurſu, qui nō est ad determinatum effectum ab anima intentum. Ad hoc enim q̄ agat ad determinatum et effectum intentum, oportet q̄ reducatur de potentia ad actum a calore nostri corporis, Sed medicinae calide primo occurſu non possunt calefacere corpus nostrum, sed oportet q̄ reducantur de potentia ad actum per quam reductionem calefaciunt ad determinatum gradum, Vnde si piper puluerisetur super manum non calefaciet, nisi prius caleſiat a calore innato. Huiusmodi autem diuisione ad minima non sufficit ad hoc q̄ medicina calefaciat. Sed si semen iusquiami puluerisetur super manum, primo occurſu infrigidat ante reductionem ad actum, sed huiusmodi reductio non erit regulata a natura: nisi prius actuetur. Et hæc fuit intentio Galieni, quoniam medicina frigida non indiget: nisi diuisione ad minima ad hoc ut post infrigidet primo occurſu. Hoc tamen sufficit Galieno ad habendam differentiam inter actionem medicinae calide et frigide. Per dictum autem Auer. non apparet aliqua differentia inter modum actionis calide et frigide medicinae: sed per dictum Galieni huiusmodi differentia est manifesta. Circa hoc dubitatur. Si medicina calida reducatur a corpore nostro, quomodo ergo poterit esse salidior eo, cum effectus non possit esse perfectior sua

rausa. Ad hoc potest dici q̄ hoc prouenit ex parte passi. Vnde uidemus q̄ lapis calefactus est calidior flamma ipsum calefaciente, sic etiam possibile est per reductionem, medicinam esse calidiorē. Aliomodo potest dici q̄ licet piper sit calidius membro. Non tamen est calidius calore innato, et calore cœlesti, qui concurrunt ad reductionem piperis de potentia ad actum. Et quia diuerse medicine, diuersam habent proportionem ad corpus nostrum. Diuersimode reducuntur ad actum: ut in primo gradu: in secundo gradu: et in tertio &c. Dubitatur de medicina frigida, si reducitur ad actum a corpore nostro, quomodo ergo poterit esse frigida, siquidem corpus nostrum calidum est et agit per calorem innatum: calidum autem innatum non potest facere de potentia frigida actum frigidum. Ad hoc dicendum q̄ dubitatio procedit ex falso fundamento. Nam calor innatus non reducit medicinam frigidam de potentia ad actum frigiditatis, quia non est in potentia ad frigiditatem, sed reducit ipsam ad determinatum modum infrigidationis. Nam medicina frigida a calore innato acquirit quandam proportionem nouam sine qua non potest agere ad determinatum gradum & ad effectum determinatum et principaliter intentum a natura. Ex hoc patet quia calidum aliter dicitur de medicina calida, aliter si gillum de medicina frigida. Non obstante q̄ utreq; dicatur calide secundum potentiam, conueniunt autem in hoc q̄ ambe accipiunt principium permutationis a corpore nostro ad determinatum gradum & effectum determinatum

principaliter intentum a natura, Sed differunt in modo accipiendi. Nam medicina calida interius recepta: primo diuiditur in partes paruas, nā diuisio ad parua prebet calide facilem actionem, deinde calor innatus eidem obuiando accurrit et cum ea permiscetur inflāmando. Medicina autem frigida per calorem nostri corporis, non fit actu frigida, immo ex se est actu frigida, sed q̄ infrigidat ad determinatum gradum & operetur determinatum effectum intentum principaliter a natura hoc utiq; habet a calore nostri corporis. 30 7

CAPITVLVM SECVNDVM.

Aqua non infrigidat nec humectat membra corporis nostri substantialiter, sed solum humectat irrorando. Ad hanc intentionem dicit Galienus 4. affo. Aqua frigida si quis in ea balneetur: Vel eam bibat non humectat substantialia membra. Et hoc pro tanto, quia in substantiam membrorum non conuertitur, non enim nutrit. Illa enim quæ nutriunt, humectare possunt membra corporis substantialiter. Aqua autem nō nutrit igitur &c. sed humectat irrorando & qualitatiue & non substantialiter hec nutritiue intrinsece. Et nota q̄ aqua dicitur aliter infrigidare et humectare corpora nostra q̄ alia mixta, quæ dicuntur frigida & hūida respectu nostrorum corporum. Nam ad hoc q̄ aqua infrigidet & humectet, nō oportet q̄ reducat de potentia ad actum a corpore nostro. Vnde aqua non dicitur in potentia essentiali frigida, quia non infrigidat ad gradum determinatū. Alia autem mixta que ponū

tur frigida respectu nostri corporis infrigidant ad gradum determinatum, sed non nisi prius reducantur de potentia ad actum, ut est superius dictum. Vnde talia non agunt in corpus nostrum per qualitatem potentialem, sed per qualitatem actualē. Et hæc est sentētia Auerrois quinto colliget circa principium.

De operationibus
aque
pure.

Operationes aque pure sunt hæc. Prima est infrigidare & humectare per se, Per accidens tamen posset nostra corpora calefacere. Vt dicit Galienus tertio cōplexionum. Et in afforismis illo afforismo. Ventres hyeme & uere sunt calidissimi. Inter secundas autem operationes, principaliter conuenit ei sitim sedare. Nā sitis est appetitus frigidi, humidi, quem cito faciat, ratioe sue subtilitatis. et cursibilitatis cito ad profunda ingrediēdo ad quæ ingredi alia frigida humida a dominio tam cito non possunt. Item aqua ratione subtilitatis & substantiæ habet unam operationem quæ est subtiliare cibum & ipsum subtiliando facere penetrare. Ad hanc intentionē est Galienus tertio regiminis acutorum Rasis tertio Almanforis. & Auicenna primo canone, sen secunda.

Est primo inflatiua propter resolutionē materie in uentositatē, cum illa materia consumi nō potest, sed transit in uentositatem.

Aqua Secundo lauatiua. Nam ratione humiditatis res molliat materiam & ipsam remollitam secum trahit & educit, & hoc est lauare qd' non facit hūida glutinosum. Vt gumi arabicum, dragantū, mel. est. Tertio lubricatiua. Omne enī q' lauat lubricat,

sed multa lubrica non sunt lauatiua, uiola enim est lubrica: sed non lauatiua. Nam materiã res mollit, sed eam secum non ducit.

Quarto. Applanare res asperas, & hoc cū eidẽ aliquod uiscosum admisceatur adherens, ut gummi arabicum dragantum, humiditas enim sola cursibilis non applanat.

Prima. Confortare inspissando substantiã membrorum qua inspissata calor naturalis non resoluitur, sed uigoratur. Hęc intentio Auicenna ij. can. Et non confortat, sanguinem & spiritũ generando, quemadmodum uinum & aqua carniũ & uitelli ouorum. Nec confortat uiuificando & illuminando, quemadmodũ aromatica, ut muscus, crocus. Et spiritum cralificãtia, ut margarite. Nec etiam cõfortat complexionem membrorum conseruando, uelut medicinæ temperate.

*Aqua rōe frigida-
tis, habet qñ
q; opati-
tiones.* *Secunda Repercutere. Primo, quia membrum stringit, & minorem locum occupat, & illud quod est in membro expellit. Secundo repercutit, quia temperat mēbri caliditatem attrahentẽ. Ideo calido remisso minor fit attractio. Tertio repercutit, calidum fugando per contrarium, & calidum fugatum secum ducit humores. Quarto repercutit, materiã ingrossando, quare non potest penetrare in membrum.*

Quinto repercutit, calorem innatum confortando in membro, quo confortato minus recipit materiam nociuam, & materiam iam fluxam a se repellit.

Tertia. Ingressare materias cōgelando & inspissando.

Quarta Incrudare & digestionem impedire, cum digestio uigeat per calidum.

5. Stupefacere & dolorem mitigare, Vnomō spiritum ingrossando & immobilitando. Secūdo membri complexionem malam componēdo aut corrumpēdo. Mittigat etiam dolorē & quādo malam complexionem calidam, quæ ut plurimum est causa doloris.

Aqua ratiōe qua aqua præseruat ab ethica, & hos qui patiuntur febrem calidissimam. Galienus 10. de ingenio sanitatis.

Aqua ratione qua frigida fluxū omnem prohibet. Auis cēna. 2. canone. Et Galienus quinto de ingenio sanitatis.

Aqua ratiōe qua frigida, neruos debilitat, & nocet ulceribus, dentibus, & ossibus, Frigidum enim inimicum est neruis. Hippo. in affo.

Aqua calida ad ignē cocta, non est simplex, sed ex parte composita.

Accipiens de substantia ignis partem & qualitātē eius. Galienus 1. simplicium.

Aqua calefacta primo occurso calefacit & humectat, sed postea infrigidat. Galienus primo simplicium.

Aqua tepida quæ non delectat, uentrem inflat, sitim nõ minuit, appetitum deijcit, & corpus dissoluit. Rasis tertio Almanforis.

Aqua ratione qua calida & humida est remollitiua, et ratione qua calida est subtiliatiua, abstersiua, aperitiua. Aqua calida humida cutem mollificat, applanat, & maculas subcutaneas resoluit, corpus inpinguat, & bonũ colorem efficit. Fiat tamen moderate.

Aqua ferrea, cuprea, aluminosa, sulfurea. &c fluxus stringit & defecationes cutis planat balneãdo & embrocando, uide eas in Auicen.

CAPITVLVM TERTIVM

de bonitate Aquæ

Hippocras Affo. 26. quintę particule. Aqua quæ cito calefit & cito infrigidatur, leuissima est. Ex hoc accipe primo, q̃ subtilitas aquæ cognoscitur ex eo, quia cito clarescit & residet, sicut apparet in aqua Tyberis, Danubij, & Rudawka. Secundo bona est aqua quæ cito calefit & cito infrigidatur. Tertio aqua subtilis est si moueatur pluries, & minores habet inundationes in suo motu. Quarto aqua subtilis est, quæ perfectius representat qualitatem rei posite in ea, q̃ quæ minus representat. Quinto in aqua subtiliori res clarius uidetur q̃ in grossiori. Sexto res ponderosa in aquis subtilibus, ceteris paribus citius descendit, et tardius ingrossis.

Amplius aqua quæ gustu est peior, quantumcunq; sit clarior & luminosior, & subtilior q̃ alia, erit deterior, & econuerso. Non est ergo confidendum in sub-

tilitate substantiæ, claritate, & dyasfanaitate. Immo cõ
fidendum est in gustu, odore, & tactu. Ex inde sequitur
q̃ plus facit leuitas ad aquæ bonitatem, q̃ illuminatio et
perspicacitas. Galienus in commento 26. quintæ parti-
culæ afforismorum. Leuißimam aquã intellige quæ sto-
machum non grauat, & quæ cito transit digesta &c.

Ad cognoscendum id q̃ admiscetur aquæ si sit male
qualitatis. Quamuis forte nõ multum appareat gustui,
sciri potest per admixtionem lixiuij cum aqua. Illa enim
substantia quæ primo apparebit transparens & lumi-
nosa, efficitur turbida, & alba non transparens. &c.

Ex Rasi tertio Almanforis. quattuor sunt conditiones
bonæ aquæ: scilicet q̃ sit pondere leuior, saporem retia-
nens meliorem, ad dulcedinem parum declinãtem, quæ
cito calefcit & cito infrigidatur, & ex qua uinũ
parum sustinet quantitatis, omnibus aquis est melior.
Aqua per decoctionem calefit & subtilior efficitur,
quia partes terræ quæ primo descendere non poterant:
per decoctionem descendunt. Vinum autem & alia li-
quida per decoctionem inspissantur, eo q̃ subtile resolu-
uitur, & residuum manet grossum.

Inter modos rectificandi aquas malas, sublimatio est
p̃fectior, deinde distillatio, deinde decoctio, postea colatio.

CAPITVLVM QVARTVM.

de Dubijs.

Veritur si sitis sit ex estuatione cibi comesti decli-
nantis ad aliquam siccitatem et grossiciem quid
bibendum sit. Et dicimus q̃ tunc uinum mixtũ

melius erit huiusmodi sitis extinctiuum q̄ aqua, ex eo q̄ aqua huiusmodi digestionem impedit & uentositatem generat: nec ita perfecte cibo admiscetur. Si autem sitis sit mendosa ratione ebrietatis, tunc aqua frigida pauca pura simplex paulatim transglutita est melior & conuenientior ad huiusmodi sitis sedationem, & ualde nocuum est bibere uinum.

- 2 Dubitatur si sitis est appetitus frigidi, quare est q̄ homines sitientes plus uinum appetunt q̄ aquam. Vnde est hoc q̄ uinum sedat sitim cum sit calidum & siccum secundum intentionem auctorum medicinae. Ad hoc dicitur q̄ licet uinum sit calidum & siccum de potentiāli complexione, tamē de materiali & actuali data ab elementis: uinum est a dominio aqueum, & ratione huius complexionis. uinum potest sedare sitim, & est obiectum satis conueniens appetitus sitis, nam potest membra infrigidare. Quod autem homines sitientes plus appetunt uinum quam aquam, hoc est propter amicitiam ipsius ad naturam humanam, Non quia sit magis conueniens ad sitim sedandam, sed quia natura nostri corporis plus delectatur in uino q̄ in aqua, cū enim patitur a nostro corpore spiritum confortat & multiplicat, & sanguinem auget, & propterea sitiētes plus appetunt uinum quam aquam.

- 3 Dubitatur, supposito q̄ aqua non nutriat. An homo citius moreretur bibendo aquam & penitus nihil comedendo, uel aquam non bibendo. Primo nanq; uidetur q̄ aqua uitam abbreuiat debilitando calorem & spiritum,

quibus contrariatur, Huius autem oppositum sentit Galicenus tertio regiminis acutorum inquiens. Quando quis bibit aquam humectatur corpus desiccatum, & roboratur & manet longo tēpore per potum aquae frigide, quod non faceret nisi eam biberet. Plus ergo facit ad uitam prolongandam humectando, & actionē calidi retardando q̄ impediāt calidum innatum debilitādo. *Amplius* dubitatur si aliquis multum siciat post cenam uel prandium cum digestio est in fieri: quid est peius, uel potare aquam uel uinum. Videtur q̄ aquam bibere est deterius: quia magis impedit digestionem cum digestio uigeat per calidum & aqua est frigida, Vnde uidemus q̄ aqua posita in liquore uel lebetē buliente magis impedit bulitionem q̄ uinum si poneretur. In contrariū uidetur esse Auicē. primo can. sen 3. Nam reprobat potum uini ante digestionis complementum, quia facit cibum penetrare indigestum & a stomacho exire ante digestionem, Non autem sic aqua. Nam uinum est magis subtile in actione penetrationis q̄ aqua, quae cum cibo poterit manere usq; ad complementum digestionis. Et sic potus uini est minus cōueniens q̄ aquae. Amplius alia ratio ad idem, uinum est nutrimentum & nō aqua. Nūc autem nihil est deterius q̄ indigestum super medium digestum sumere. Præterea uinum est facilis digestionis & sic digeretur ante cibum assumptum. & sic uel desert secum cibum indigestum, uel manet in stomacho ultra complementum suae digestionis & corrumpitur: & alium cibum corrumpit. Responsio. Non infestante

l. 1.
Siti non est bibenda aqua nec uinum: quousq; digestio
stomachis sit quasi completa, tunc bibendum est uinum
uel aqua uel utrūq; simul, Et huiusmodi potus a sapiēti
bus uocatur delatius ut dicit Rasis 4. Almanforis. Sed
si sitis omnino infestet ante digestionis complementum,
credo q̄ potus aquæ est conuenientior q̄ potus uini, Nō
obstante q̄ cōmunis usus sit ad contrarium, & quanto
cibaria essēt deteriora quæ comesta fuerint, tanto potus
uini esset deterior, & quanto uinum esset subtilius in
substantia & actione tanto deterius. Et quia multi non
sunt assueti bibere aquam sed uinum, tunc si bibatur ui
num ad sedandam sitim: sit debile & aquosum.

Dubitatur. Quis potus est conuenientior pro sitis ex
tinctione & pro meliori ciborū permixtione, An aqua
simplex uel uinum. Homines enim habent in consuetu
dine sumere cum cibo potum: & propter ciborum bon
nam permixtionem & propter sitis extinctionem. Sunt
enim multi qui comedendo sitiunt & sitiendo comedūt
& bibunt. Videtur q̄ potus aquæ esset conuenientior
ad ciborum permixtiōem meliorem & ad sitis sedatio
nem. Nam Auicen. I. can. scē 3. simpliciter prohibet po
tum uini cum cibo, & immediate post cibum, quicunq;
sit ille: siue bonus siue malus. Nam ex huiusmodi potu,
cibus descendit de stomacho ante perfectam digestiōē
& est causa opilationis & egritudinum, quarum ma
ter est opilatio. Ex potu autem aquæ non prouenit hu
iusmodi nocumētum sicut ex uino, ex eo quia uinum cū
sit facilis digestionis citius digeritur q̄ cibus cui permis

142
scetur, & sic eijcit secū cibū nondū digestū & erit causa
opilationis. Aqua autem simplex & pura, nō digeritur:
quia non nutrit: & retinet cibum in stomacho usq; ad
perfectam digestionem: & sic non est causa opilationis.
Amplius aqua bibita cum cibo, ciborum bonam naturā
non mutat, sed uinum permutat & alterat. Amplius cō
firmatur. Si fercula anteq̃ comedantur, permisceantur
cum uino, & coquantur in uino sicut in aqua. Hoc erit
irracionabile ualde, præcipue si cibaria sint bona in se,
ergo a simili bibere uinum cū cibo simul: & immediate
post cibum pro ciborum commixtione & subtiliatione.
non est rationabile. Vnde Auicen, non prohibet expresse
potum aquæ pure cum cibo & immediate post cibum,
sed prohibet potum uini. In contrarium huius est com
munis usus, communiter enim homines bibunt uinū cū
cibo & immediate post cibum & non aquam simplicē
puram. Aqua enim non esset bona, nisi propter ciborū
commixtionem & sitis sedationem, sed uinum has easdē
conditiones habet, nam sitim sedat & cibum permiscet.
& ultra hoc nutrit & uirtutem confortat et digestio
nem, & sua aromaticitate spiritum auget & calorem
innatum. Et quia natura delectatur in uino cibus per
miscetur perfectius, & ex ipsius permixtione perfec
tior fit digestio cibi in stomacho, & cibus sic digestus
magis diligitur & attrahitur a mēbris alijs, & sic po
tus uini est conueniētiōr q̃ potus aquæ ceteris paribus
supposito q̃ homo non grauetur uino & sit consuetus
bibere uinum, & q̃ quantitas uini sit æqualis quantitati

aquæ: ad cibi permixtionem sufficiens & ad sitis sedationem. Si etiam aliquis haberet stomachum ualde colericum, & comederet cibaria ualde calida, poterit uini pro sedatione sitis & permixtione non est rationi consonum. Et e contra si habeat quis stomachum ualde frigidum: & comedat cibaria ualde grossa frigida indigestibilia, bibere aquam cum cibo & immediate post cibum esset erroneum ualde. Conuenientior igitur est potus uini cum cibo & post. Omnes homines tamen plus errant in potu uini quam aquæ. Vnde plures infirmantur bibentes uinum cum cibo, quam aquam, quia plus inclinantur ad uinum propter delectabilitatem. Ad hoc etiam facit multum diuersitas uinorum quæ sumuntur cum cibo, quod est multum contra rationem. Dictum autem Auicenna. prohibere uinum cum cibo & post cibum, est uerum in quantitate magna, in qua est magis potus delatiuus, & non de uino in quantitate parua in qua est potus permixtiuus, & nostre nature confortatiuus. Et sic patet quod non est simile de huiusmodi potu permixtiuo in ferculis & ciborum decoctione. In ferculis enim et mixtionibus eorum: oportet esse magnam quantitatem uini & aquæ, & sic melius est quod decoquantur in aqua & comedantur cum commixtione uini & aquæ, uel prout ratio dicat.

✓ Dubitatur, Quid rationabilius est bibere cum fructibus Quid bibendum sit
utrum uinum uel aquam puram. Videtur quod uinum nullo modo sit bibendum cum fructibus nec post. Nam Auicenna per fruscenna primo can. fen. tertia, capitulo de regimine uini etus.
✓ & aquæ prohibet simpliciter dari uinum cum cibis mali

chimi, & similiter post cibos mali chimi. Sic est de fructibus & specialiter de melonibus. Omnes enim fructus non effugiunt cacochimiam. Galienus alimentorum ij.
Vnde de uuis & ficibus qui minus mali sunt inter fructibus dicit, q. non effugit cacochimiam, & sic est intentio. Auicē. q. cum fructibus & post non est bibendum uinum, sed nullibi potum aquae prohibet, & sic irrationabilius uidetur bibere uinum q. aquam cum fructibus. In contrarium huius est communis usus. Nam communiter homines cum melonibus & alijs fructibus multis uinum bonum habere consueuerunt, ut fructuum malicia corrigatur, secundum enim canones uniuersales medicine, si aliquis cibus malus accipiatur & nocuius, bonum est & rationi consonum post ipsum assumere, cibum uel potum illius maliciae correctiuum, & hoc dicit Auicē. in capitulo de eo q. bibitur & comeditur. Nunc autem fructus communiter maliciam habent, que per assumptionem uini corrigatur, & non per assumptionem aquae.
Amplius fructus plurimi sunt uentosi & difficilis digestionis. Nunc autem uinum uentositatem corrigit & digestionem confortat. Item fructuum plurimi sunt frigidi, que malicia etiam uino corrigitur. Predicta autem nocumenta per aquam nullatenus corriguntur, immo q. peius est augentur, & sic aquam bibere post fructus non est consonum. Ad hanc intentionem dicit. Auicē. ij. canone de melonibus sub hoc nomine batheca. Post melones decet uinum bibere, & post pira decet administrare hidromel cum speciebus. Et similiter Isaac in libro

de dietis particularibus Responsio. Fructus secundum
possibilitatem sunt uitandi, quia generant humores ma-
los corruptibiles & putrescibiles, ex quibus proueniunt
febres, apostemata, & similes egritudines. Vnde nara-
rat Galienus in libro de euchimia & cacochimia q̄, co-
medit fructus cum suis socijs & incidit in febres. Pater
autem ipsius hoc cognito redijt ex rure et curauit eum,
fructusq; inhibuit, quos cum Galienus obmiserit, uixit mul-
tis annis sine febre, hac ibi. Verum homines auidi sunt ad
comedendum fructus, quos si absq; febris aduentu come-
dere uoluerit non bibant uinum cum eis, nisi forsan in Reg
pauca quantitate propter commixtionem. Nostri autē
homines pessime faciunt, plurimum uinum delectabile,
malmaticum dulce, aut muscatellam, uel uina fortia su-
pra fructus horarios precoces & facile putrescibiles,
scilicet supra cerasa, pruna, persica, melones & cate-
ros huiusmodi fundentes & cocleari comedentes, &
secundum experientiam in febres ut semper exide inci-
dentes, q̄, si ceruisiam aut parum uini leuis & debilis su-
perbiberent, non acciperet eos febris. Non bibant ergo R
multum uini cum fructibus nec uinum dulce aut forte,
sed ceruisie parum: aut uini leuis parum: propter per-
mixtionem & descensum. Pro delatiuo autem potu hoc
ē post duas aut tres horas comestiois fructus (s. si tuerit)
bibant uinum fortius, sed in pauca quantitate, ad corri-
gendum maliciam fructuum, & non ad corrumpendū
nec ad exacerbandum maliciam eorum. Ad dictū ergo
Auicenne dicamus, q̄ Auicēna loquebatur de potu deo

latiuo, qui debet esse uinū in quantitate pauca. De potu autem correctiuo malicie & digestiōis, permittitur ut sumatur uinum forte in pauca quantitate. Et sic patet quomodo uinum cum fructibus sumere conuenit et

ob. 2. *quomodo non.* Ad meliorem autem intelligentiam nota q̄ quidam homines comedunt fructus propter feruorem & calorem et sitis repressionem. In partibus nutritiuis & spiritualibus. Ad hanc intentionem nullus ambigit quin sit melius bibere aquam q̄ uinum. Vnde in hominibus calidis & in regionibus feruidis & in hominibus habentibus stomachum ualde calidum & sitibundum,

In Hispania Post cerasa & melones & similia que comeduntur ad frigidandum, & ad sitis feruorem extinguendum, melius est forte aquam puram q̄ uinum bibere. Amplius fructus interdum assumuntur propter urinae prouocationem & renum mundificationem, ut melones & semina frigida diuretica. Ad hanc intentionem, non est rationi consonum bibere aquam, nam urinae prouocationem aqua impedit, sed uinum subtile aquosum ad hoc est magis conueniens, uel ceruisia tenuis & diuretica.

Item interdum sumuntur fructus propter uentris retentionem & restrictionem. Ad hanc intentionem comeduntur pira, coctana, sorbe, nespila & fructus pontici immaturi. Ad hanc intentionem est uinum stipticum bibendum rubeum & grossum & non aqua, nisi esset aqua calidis, uel ferri adusti, aut plantaginis. Quidam autem homines comedunt fructus propter nutritionem ut castaneas, ficus, uinas, & dactilos. Et si cum talibus

fructibus aliqui auctores mandant bibere aqua, ne epa-
opilaretur, tamen quis ambigit quin melior fiat nutria-
cio, si uinum superbibatur. Preterea quandoq; fructus
sumuntur propter uentris lenitionem, ut poma, ficus,
uue matura, persica mollia, cerasa, pruna & similia,
& ad hanc intentionem bibendum est cum eis uinum,
uel bona ceruisia & non aqua, Nam aqua impedit uen-
tris lenitionem. Omnem enim cursum prohibet a quoz
cuq; membro, ut dicit Auicē. ij. canone capitulo de aqua.
Amplius huiusmodi fructus sic sumpti non leniunt uen-
trem, nisi prius digerantur, & de potentia ad actū res-
ducantur, & quia per assumptum uinum citius dige-
runtur, & de potentia ad actum perfectius reducun-
tur, Ideo cum eis uinum uel ceruisia sumenda est, & de-
bet esse uinum subtile declinans ad delectationem. Hæc
est uera interpretatio de bibitione post fructus.

CAPITVLVM QVINTVM.

GAlienus præcipit aquam dare in febribus in ma-
gna quantitate subito uno haustu, primo regim-
inis acutorum. Interdum uero precepit ut quantitas
rius nō sit magna. 8. de ingenio. Hæc auctoritates nō cō-
tradiciūt. Nā auctoritas i. regimīis acutorū est in febrī-
bus sine putredine, et in putridis post signa decoctionis,
semp suppositis supponēdis ex parte corporis suscipientis
Sed auctoritas Galie. 8. de ingenio sanitatis, est in febre
putrida ante signa decoctionis, in quibus est fortior sitis
& angustia & timor casus in ethicam. Nisi enim nos
hæc cogant, melius est non dare aquam ante signa diū

gestionis. Item cum Galienus prohibuit aquam ante co-
ctionis signum 8. de ingenio sanitatis, intendit de aqua
in magna quantitate, & non considerata materia mor-
bi & opilatione & quæ datur ad rectam curationem.
Quando autem præcepit aquam frigidam ante digestio-
nem materie dare, intellexit de aqua in parua quantita-
te, ad sitis & angustie remissionem & preseruatio-
nem ab ethica.

Præterea uidetur contradictio inter Auicennam &
Galienum. Nam in 4. canone Auicenna fatetur per po-
tum aquæ frigide, post materie digestionem, uel si ma-
teria morbi sit calida subtilis, meliorem fieri materie
expulsionem. Nam dicit q̄ huiusmodi potus aquæ fris-
gide iuuat ad expellendam materiam per secessum, aut
per sudorem &c. Et oppositum asserit Galienus 9. de
ingenio ubi sic dicit. Aqua frigida non est danda quādo
natura præparat expellere materiam. Nam aqua fris-
gida prohibet fluxum sanguinis per nares & sudorem.
Amplius in II. de ingenio dicit, q̄ aqua frigida non ua-
let ad expurgandum putredinem cum urina: sudore &
egestione, sed magnum iuuamentum præstat ad acumen
& sic non uidetur q̄ iuuat ad expellendum &c.

Ad hanc dubitationem dicendum q̄ directe & per se
aqua frigida impedit omnem cursum ut dicit Auicen. 2.
canone capitulo de aqua, q̄ igitur aqua iuuat, nō est nisi
de per accidens, scz confortando uirtutem expulsiuam
& materiam obedientem faciendo, angustiam & sitim
remouendo & mēbra aliquo modo irrorando. Nō quidē

materiam mobiliorem faciendo nec uias aperiendo. Vnde postq̃ euacuationes inchoate sunt, aqua frigida non prodest nec iuuat: sed potius nocet, sed anteq̃ euacuatio inchoetur, aqua frigida in frigidare potest materiã preparando si sit subtilis & indigesta, & discrasiam malã alterando, sitim & angustiam remouendo. Si etiam materia sit grossa indigesta, tamen in febribus cronicis in quibus materia non est subtilis, nec est angustia, nec sitis nec feruor naturam infestans, nullo tempore competit aqua frigida pura. In alijs autem morbis non febricitantibus non competit uia potus, nisi sorte in fluxu uentris colerico sine opilatione aqua frigida esset conueniens. Aqua autem quæ administratur ad curam ethice, non debet esse frigiditatis uehementis, nec longi temporis, quia innata caliditas est pauca, & uirtus est debilis & eorum membra sunt carne denudata, quare non sustinerent aquam frigidam, nec longam moram in eadem, huiusmodi autem aqua administrari non debet nisi præcedente balneo humectatiuo tempore caliditatis. Si autem balneum fiat ad preseruandum ab ethica, tunc quia adhuc membra sunt carnosæ, & caliditas innata exuberans & uirtus fortis, potest esse aqua frigidior & balneatio prolixior, uerum non expectetur in eis sudor.

CAP. VI. DE AQVIS ARTIFICIALIBUS in genera li.

A Quæ nõ dicuntur artificiales, eo q̃ forma per quam operantur detur per artem. Nam operantur per formas naturales eis inexistentes. Nulla enim

forma naturalis fit nec potest fieri ab arte. Dicuntur ergo artificiales, quia fiunt ab arte regulante & quodammodo coadiuuante.

DE AQUA TEMPERATA.

Aque temperate subtilis substantie sunt doloris mitigatiue, sicut aqua aneti cum oleo oliuarii dulcium, uel cum pinguedine anseris uel gallinae, uel aqua camomille, & aqua decoctionis sparagorum sunt satis conuenientes mitigatiue dolorum apostematum. Vngaenta etiam facta ex predictis oleis & pinguedinibus cum cera alba sunt satis conuenientia ad dolorum mitigationem.

DE AQUIS REMOLLITIVIS.

Aqua altee est conueniens, & aqua radicis uitalicelle. Et si in istis aquis sit butirum uaccium, uel pinguedo anseris uel gallinae, erit conueniens remollitium. Et similiter si in predictis remolliantur bdellium uel armoniacum erit facilius & melius remollitium apostematum melancolicorum.

DE AQUIS ABSTERSIVIS.

Sunt aquae abstersiue quae abstergunt & non extra. Aliae sunt quae abstergunt intus & extra, & aliae sunt quae abstergunt extra & non intus, quae proprie non sunt abstersiue, quia carent bauracitate & amaritudine. Exemplum primi est absinthium quod est amarum cum quadam bauracitate, & extra applicatum non abstergit, impediente quadam eius stipticitate, sed intus assumptum non obstat eius stipticitas, quin abster-

gat & aperiat. Exemplum secundū, ut radix ireos, hæc enim est abstersiua & aperitiua intus & extra & nō habet stipticitatem impediētem quin ab extra absterat. Exemplum terciū, ut aqua fabarum est abstersiua ab extra sine operatione & amaritudine & bauracitate, sed ab intra non proprie est abstersiua. Abstersiua enī ab extra sine apertione & bauracitate & amaritudine proprie uocatur mundificatiua, sed abstersiua cum pororum apertione proprie uocatur abstersiua. Omnis nāq; medicina abstersiua est mundificatiua, sed non e conuerso. Omne enim quod abstergit mundificat & aperit, sed non omne quod mundificat aperit. Medicina abstersiua est fortior mundificatiua. Et medicina mundificatiua est media inter lauatiuam & abstersiuam. Omnis medicina abstersiua interius est aperitiua, sed non cōuertitur, aliqua enim sunt intus aperitiue quæ nō sunt abstersiue. Etiam abstersiua exterius est aperitiua semper, & sic aperire in plus se habet q̄ abstergere. Sunt autē aliqua aperitiua multum subtilia, quæ proprie loquendo non sunt mundificatiua. Sunt etiā aliqua aperitiua frigida, quæ proprie non sunt abstersiua sicut endiua est aperitiua, tamen nō est abstersiua, similiter anisum est aperitiuum, tamen non est mundificatiuum. Substantia enim medicinae abstersiue debet esse terrea & saporis amari cum quadam bauracitate, Medicina ergo mundificatiua mouet humores a concauitatibus membrorum: siue ille humor sit uiscosus siue non, Sed aperitiua sine abstersione solum mouet humores a con-

cavitatibus: qui non sunt adherentes, nec uiscoli, & huiusmodi medicinae aperitiue sunt debilioris operationis quam mundificatiue, et sunt aperitiue cum pauca abstersione & cum quadam stipticitate. Aperitiue autem sine stipticitate sunt fortioris operationis, quam mundificatiue & abstersiue. Aqua ergo fabarum & ordeï & amigdalarum dulcium administrate, abstergunt absque operatione & sic sunt mundificatiue & non abstersiue. Aqua autem lupinorum amarorum & aqua orobi & aqua radicis ireos & aqua sparagororum sunt mundificatiue & abstersiue, & cum hoc aperitiue. Aqua autem anisi & endiuie sunt aperitiue, sed non mundificatiue nec abstersiue. Aqua autem cicerum forte est aperitiua, sed non abstersiua & mundificatiua. Aqua uero fumiterræ est aperitiua, sed non abstersiua & mundificatiua proprie loquendo, unde si humores essent adherentes & inuiscati & concatenati membris cõcauis, egerent fortibus apitiuis

DE AQVIS RESOLVTIVIS.

Aqua Camomille, aqua alteæ: aqua sicle: aqua aneti, & isopi sunt resolutiue. Item aqua alteæ & isopi et aqua aneti sunt resolutiue cum quadam maturatione, & similiter aqua bdelij. Aqua uero epithimi resoluit cum quadam incisione. Aqua masticis resoluit cum quadam stipticitate. Aqua aluminis est resolutiua etiam cum quadam stipticitate. Aqua sicle & zuccari resoluit cum quadam abstersione.

DE AQVIS INCISIVIS

& subtiliatiuis.

Prima operatio calidi est calefacere. Secunda est calefacta subtiliare. Tercia est iam subtiliata euaporare. Quarta est euaporatum attrahere. Quinta residuum incinerare. Et demum si necesse est, fortis caloris adustionem in membro inducere, tandem corrodere & putrefacere.

Incisio autem debetur humori uisoso, secundū q̄ uiscosus & grossus. Abstersio autem debetur humori adherenti, secundum q̄ membro adheret. Et subtiliatio debetur humori scđm q̄ grossus. Vnde abstersio proprie debetur saniei, & subtiliatio proprie debetur melanocoliæ. Et incisio flegmati uisco non multum grosso. Flegmati autē grosso debetur incisio & subtiliatio. Aqua camomille, aqua isopi sicce, aqua sambuci, aqua raffani sunt subtiliatiue aquæ, & similiter aqua calamenti &c. Et si in huiusmodi aquis ponatur acetum album: magis erunt incisive. Amplius aqua decoctionis cepe est incisiva, & aqua cicerum & aqua rute &c. Aqua incisiva in sui operatione est debilior q̄ abstersiva & q̄ subtiliatiua. Et subtiliatiua facit operationem & diuersitatem in essentia humorum, & ipsos attrahit membris partem post partem, quod non facit incisiva. Adustiua autē & escaram faciens & corrosiua & putrefactiua sunt caliditatis maioris & in substantia grossiori q̄ sit resolutiua. Et corrosiua est maioris caliditatis q̄ adustiua & escaram faciens.

DE AQVIS CONSVMENTIBVS
uentositates.

Aqua rute, aqua aneti, aqua pulegij, anisi, & aqua enule, & aqua epithimi, cōsumūt uētositates intus & extra. Ad idē ualet aqua ameos, et cimini.

DE REPERCVSSIVIS.

Aqua reperiūsiue sunt: aqua rose, aqua salicis, plantaginis, aqua uirge pasteris, aqua portulacæ aqua semperuiue, & si cum predictis aquis addatur uinum citoniorum uel albumen ouorum aut acetum, erit conuenientius reperiūsiuum.

DE CORROSIVIS

& putrefactiuis.

Medicinæ adustiue attramentū & spuma maris, & euforbium. Corrosiue autē anacardū, cepe, allium, sinapis, elleborus, & flos eris. Putrefactiue sunt arsenicum, cantarides, & omne lacticinium. Aqua multarum uirtutum, quæ apostemata aperit, carnem superfluum corrodit, escaram inducit, poros et uerucas delet. R. uitreoli romani, salis nitri añ. lib. 5. cinobrij 3 ij. terantur simul in urinali uitreo bene forti & spisso, & in alembico ponantur, igne supposito lento. Ipsumq; lutabis cum farina, & albumine oui, & ponatur in olla plena cineribus. Itaq; cinis olle si superfundū uno digito, ut possit recipere ignem aliquātum magnū, & distillabitur. Prima quidem aqua quæ per fecte non habebit operatiōes prædictas, erit aqua satis clara. Forte enim hæc aqua prima non erit corrosiua. Nec apostematū apiritiua. Nec uerucarū & pororū deletiua. Sed secūda aqua erit mirabilis, et multarū uirtutū. Signū

autem hanc aquam secundam cognoscendi, & signum
distinctiuum a prima est, q̄ si posueris scutellam sub
stilla cadente, corrodetur ab ea, et denigrabitur et bul-
liet supra ferrum, ac si esset supra ignem. Aliud signum
est q̄ ascendit quidam fumus rubeus in caput alembici.
Aliud signum q̄ si in ea ponatur gutta mercurij, statim
deuorabitur et c. d. al. Et fit huiusmodi aqua ex uitreolo
et sale armoniaco et cinobrio. Potius q̄ ex arsenico et
euforbio, et similibus quæ non obstante q̄ sint magnæ ca-
liditatis. Sunt tamen in substantia magis humida, unde
possunt distillationem melius suscipere. Ex aqua ista si
tanguntur pori et ueruce et caro superflua, corrodu-
ntur et cadunt. Et si tanguntur apostemata, aperientur. Et si
caro tangatur, denigrabitur.

DE CONSOLIDATIVIS.

Cutis noue regeneratio, uocatur sigillatio & cic-
trifatio. Carnis aut consolidatio sine cutis et car-
nis deperditione, uocatur conglutinatio seu cōsolidatio.
Aqua balaustiarum, Corticum granatorū, Caude equi-
ne, ordeï torefacti, gumi arabici, plantaginis, cerusæ,
Nucis cipressi, Lactuce, acetose. Huiusmodi aquæ sunt
consolidatiuæ et stipticæ, & specialiter si permisceantur
cum albumine oui. Nota desicatiua sine mordicatione,
quauis non sint stiptica: bene consolidant: Sicut mirrha,
plumbum adustum, rasura cornu adusta &c. Per hunc
etiam modum abstersiua consolidant: quia implent ul-
cera carne. Non enim caro potest generari in ulceribus
nisi mundificentur a sanie & a superfluitatibus nutritio

menti:q̄ fit per medicinam mundificatiuam & exiccat
tiuan. Opus ergo naturæ est carnem generare, sed opus
artis est remouere prohibens. Nulla enim medicina p
prie loquendo generat carnem, nec consolidat, hoc enī
est opus nature, sed p medicinā prohibens remouetur.

DE FRANGENTIBVS

acuitatem colere.

A Quæ conuenientes ad frangendum acuitatem
colere sunt aqua bletis, aqua portulacæ, aqua
cucumeris, aqua endiuie, aqua lentiginis, aqua acetosia
tatis citri, aqua acetose, & si in his ponatur pars aceti
erit satis conueniens: Huiusmodi aquæ sunt competen
tes in herisipilla flegmonide, et in uera terciaria, & cau
sone, & in magna epatis calefactione.

DE PROHIBENTIBVS

putrefactionem.

A Cetum putrefactionem prohibet, quia desiccatur
& infrigidatur, et caliditatem extremam alterat.
Cinamomum autem & crocus & cassia lignea putre
factioni resistunt, calorem innatum & spiritum cōfor
tando. Sal autem & mirra superfluas humiditates cō
sumunt, similiter aloë. Aqua ergo blitis & granatorū
& citoniorum, putrefactioni resistunt, ubi est mala dis
crasia calida, & materia colerica. Mirra autem & sal
putrefactioni resistunt ubi est mala complexio frigida
cum materia flegmatica. Cinamomum autem conuenit
in omni casu aromatisando, & spiritum & calorem cō
fortando. Vnde aromata & calorem innatū cōfortantia

in omni euentu sunt putredinem prohibentia, propter quod quidam practici in febribus febræ putrida, propter caloris innati, & spiritus confortationem & putredinis maioris prohibitionem, aromatisant aquas, & si-
rupos aliquantulo cinamomo.

DE AQVIS ATTRAHENTIBVS.

A Quæ attrahentes a proprietate & complexione, sunt aqua pullegij, calamēti, centinodie, costi, fermenti, quæ atrahunt a caliditate. Ad attrahendum ex profundo corporis, pullegium ad hoc est magis expertum, extrahit enim sagittas corpori infixas. Item piretrum & eius aqua, ualet ad idem, & specialiter in extrahendo flegma a corpore. Similiter possunt esse aquæ attrahentes humores, ut de reubarbaro endiuiā de-
turbit, aloë, colloquintida. &c. distillando in alembico, sicut si ponatur de endiuiā q̄ inde extrahi possent 3 xij. & de reubarbaro 3 ij. erunt doses quattuor. Similiter intelligatur in alijs. Secundum enim q̄ medicina attrahētiua erit fortior, secundum hoc minus de ea erit apponendum in 3 xij aquæ.

AQVAE VALENTES PVLMONI.

Medicinæ facilitantes sputum, & mundificantes pectus & pulmonem. Sunt camomilla, or-
deum, capile ueneris, granum pini, caulis, cicer, nastur-
cium. Isopus, crocus, semen alteæ, semen iuiube apium,
amigdale dulces, petrosolum, liquericia, enula. Ex his
fiant aquæ decoctionis uel sublimationis.

AQVA CONTRA VERMES.

E Duccencia & interficientia uermes, sunt absinthium, abrothanium, semen caulis, lupini, centaurea, pullegium, semen attriplicis nasturcium, folia persicorū, polium, sticados, ameos, prassium, cortex citragulorum ex his fiat aqua.

AQVAE PROVOCANTES VRINAM ET MENSTRVA.

Prouocātia urinā & mēstrua, sunt anisum, absinthiū, abrota, accorus, capilli ueneris, camomila, ruta, nigella, ualeriana, pullegiū marubiū, organū, cēstares, costus, squinātū, maior: pullegiū, rubca maior.

AQVAE RESTRINGENTES MENSTRVA.

Sunt acetosa balustia, ipoquistidos, alumen, thus, clibanum, terra sigilata, bolus, armenus, cantabre, ex his fiant aquae decoctionis uel sublimationis,

AQVAE FRNAGENTES LAPIDEM.

Frangentia lapidem sunt, polium, apium, ameos, abrotanum, attea, cicer nigrum, feniculus, laurus, sanguis hirci, pentafilon, saxifragia. grana pini, sparagus, raffanus, pipinella, capilli. ueneris, ex his fient aquae artificiales.

AQVAE SPLENDIDAM FACIEM, REDDENTES.

Aque faciem abstergentes, mundificantes, applanantes & illuminantes, sunt aqua fabarū decoctarum excorticatarum, quae cutem totius corporis mundificat & abstergit. Itē aqua distillata per alembicum de floribus fabarum & sambuci, & ebuli. Item

aqua fontis in qua gumi dragaganti sit remollitum, & ex ea lauetur facies, applanat, albificat, & illuminat. Item ad faciem rubeam excessiue, uel habentem similes maculas faciunt talem aquam. Reci: sulfuris uiui ʒ i s. thuris albiſſimi ʒ i. camphore ʒ iij. Hæc subtilissime puluerisata, permisceantur cum lib. i. aquæ rosarum, & distilletur per alembicum & usui reſeruetur, ruborem faciei & maculas tollit. Ego autem in practica uidi magnum nocumentum in usu eius. Et ideo potius operabar per aquas inſrigidantes cum dentali: lacte uirginis, qd' fit de plũbo, & albumine ouorũ, & hoc uel ei simile curabat rubedines. Sic et aqua frage cũ aqua nenusaris. Itẽ aqua mellis distillati per se & cũ appositione aquæ raffani. Item aqua albuginis ouorum & ipse albugines ouorum recentiu profunt, & totum corpus clarificat.

AD RENASCENDVM CRINES

& multiplicandum.

Fiat decoctio ex radicibus ulmi & bletis, & fiat lexiuium cum illa aqua, & adduntur cineres sarmentorum uitis, laudantq; q; in aqua decoctionis ferrũ ignitum extinguitur. Et si in predicta decoctione addantur folia salicis, & malue, facilitant & promouent crescentiam crinium. Ad colorandũ autem capillos pulchro & aureo colore, adduntur flores sticados citrini, flores affodillorum, lignum edere arboree, excorticatum a prima cortice.

AQVAE AD ILLVMINANDVM OCVLOS.

PRo colirijs oculorum fiunt aquæ de eufragia, de uerbena, ruta celidonia, rosis rubeis, bethonica, feniculo, ex his fit aqua quæ lumina reddit acuta. Et ræpe dulces oblonge, secundum Auer: in quinto colliget. Habent mirabilẽ proprietatem ad illuminandũ oculos.

AD CONSERVATIO

nem auditus.

Valeat multum aqua distillationis pororum. Et si in ipsa ponetur spica, melius erit, Valebit chim ad surditatem & putredinem aurium. Et specialiter si surditas fuerit de causa frigida, sicut sepius fit in surditate antiquorum, Ad idem ualet aqua distillationis frondium lauri & absinthij. Itẽ ualet aqua pullegij, et aqua ciclamini seu panis porcini. Item ualet aqua maiorane & amigdalarum amararum. Et eedem aquæ ualent ad caput purgium per nares. Succus tamen blete depuratus, facilius purgat nares. & caput.

CAPITVLVM SEPTIMVM.

AD intelligendũ precedentia & sequentia. Notande sunt uarie operationes medicinarũ. Maturatio quæ & attractio earum, Et primo de operationibus dicendum.

¶ Primæ & uniuersales sicut infrigidare, calefacere, humectare, & desiccare. Vocantur autem primæ, quia a calido nulla operatio, nec natura: nec tempore prius procedit, nisi calefacere. Similiter a frigido Infrigidatio. et. c. d' alijs. Sunt etiam uniuersales, quia caliditas calefacit

uniuersales | quicquid est ei propinquius. Et etiam quia omne
sūt duplices | Vniuersales secundæ & non primæ, non differunt a primis nisi secundum quandam compositionem. Verbi gratia, frigidū primo infrigidat, deinde congelat, & congelatio non differt ab infrigidatione. Est enim quædam infrigidatio. Similiter caliditas calefacit, & calefaciēdo subtiliat & rarificat.

Quædam sunt operationes medicinæ rû uiles quædam similes uilibus > **Et alie operationes sunt apticulares.** | Amplius sunt alię operationes secundæ differētes a primis uniuersalibus. Verbi gratia, aperire, abstergere, & mundificare. Huiusmodi operationes uidentur procedere a caliditate, tamen non ita immediate sicut rarificare & subtiliare. Possunt tamen dici uniuersales, quia in qualibet parte corporis hæ operationes fieri possunt. Similiter stipticare & repercutere, est operatio frigidi, non prima nec secundā uniuersalis, quia tunc omne stipticum esset frigidū. Nec aperire est operatio uniuersalis immediate ipsius calidi: quia omne calidum sic esset aperitiuum. Nam aliqua calida sunt opilatiua, & aliqua frigida a dominio aperitiua. Igitur ille operationes non possunt dici uniuersales, nisi quia earum iuuamentum est in qualibet parte corporis cui applicantur. Possunt etiam dici uniuersales, quia realiter & ut plurimum huiusmodi operationes ab eis procedunt. Regue

tariter enim medicina stiptica est frigida, & regulario-
ter calida est aperitiua.

Operationes similes uniuersalibus, sunt operatiões
medicinarum uenenosarum, & operationes uenenorū,
& operatio tiriacæ & medicinarum laxatiuarum, &
prouocantium sudorem & urinam. Huiusmodi opera-
tiones dicuntur uniuersalibus similes, quia earum iuuā-
mentum & nocumentum, est commune toti corpori.
Sed non sunt uniuersales nec primæ. Non enim medicio-
na perniciosa semper necat. Sed medicina calida semp
calefacit. Nec tiriaca semper liberat a ueneno. Imo in-
terdum est uenenum. Nec medicina secessiua semper fa-
cit secessum, sed interdum uomitum, & sic de alijs.

Operationes Particulares: sunt curare epilentiam,
curare emoroides, confortare cor, prouocare urinam
& fluxum menstruorum, curare iſtericiam & quara-
tanam. &c.

Propter operationes primas uniuersales, quæ sunt
calefacere, infrigidare, desiccare. &c. Non est necessa-
rium ponere in mixtis aliam uirtutem differentem a cō-
plexione. Nec etiam propter operationes secundas, ab
eis parum differentes, sicut propter, subtiliare, conge-
lare, adurere, quæ sunt operationes soli calido aut fri-
gido conuenientes a complexione. Propter operatio-
nes autem uniuersales, quæ dicuntur tertiæ, sicut abster-
gere, aperire, stipticare, stupefacere. Oportet ponere
aliam uirtutem a complexione. Nam ille effectus qui
est abstergere & aperire. Non habet calidū pro cau-

sa adequata, quia inuenitur in multis frigidis, sicut sunt
lentes, ordeum. &c. Similiter dic de operatione quæ est
stipticare, & stupefacere, quæ non habent caliditatem
nec frigiditatem pro causa adequata. Imo inest eis per
pprietatē, quæ est causa predictorū. Nā quādo aliquid
inest pluribus, & nō inest uni p alterū iest eis causam,
& hæc est pprietas. Propter operationes uero quæ sunt
similes uniuersalibus, ut uentrem lenire, urinam prouoc
care. &c. oportet ponere aliam causam a complexiōe.
Non enim faciunt huiusmodi operationes, quia calide
aut frigide, sed quia tales & sic dotate uirtutibus. Nam
Napellus non est uenenum ratione cōplexionis, sed ra
tione proprietatis. Multa enim sunt propinqua napello
in complexione, quæ tamen non sunt uenenosa. Propter
operationes autem particulares, ut epilentiam curare,
coleram euacuare. &c. oportet ponere uirtutē, a qua
huiusmodi operatio procedit. Multa enim sunt in eodē
gradu complexionis cum peonia, quæ tamen epilentia
am non curant.

Præterea nota q̄ possibile est q̄ aliqua duo mixta
sunt longinqua in qualitatū proportionē, quæ cōple
xio nominatur, tamen sunt propinqua in proportionē
miscibilium, quæ est causa illius proprietatis communis.
Et similiter forte sunt propinqua in complexione, &
non sunt propinqua in commixtione, ad quam sequitur
communis pprietas quā sequitur forma dans esse spe
cificū. Non obstante igitur q̄ semen melonū, et aqua
apij, differunt in complexione formali, ipsa tamen cō

ueniunt in cōmixtione materiali, ad quam sequitur proprietas. Et sic possibile est q̄ aliqua sunt propinquiora in complexione: & tamen magis elongantur in cōmixtione, ad quā sequitur proprietas. Patet ergo quomodo eadem proprietas potest esse in pluribus differentibus in complexione. Et tamen non erit in his quę sunt propinqua in complexione. Patet etiam q̄ in eadem specie esse diuersas & oppositas proprietates est impossibile. Patet insuper q̄ in mixtis sunt proprietates non sensate differentes a complexione, & etiam proprietates sensate, sicut color & sapor. &c.

CONSEQUENTER DICAMVS de maturatione.

(Prima qđ sit calida & humida temperate.

Medicina
matura > Secunda q̄ sit liptomera & non stiptica, ut
eius uirtus profundum ualeat penetrare.
> Non debet etiam esse acuta ne adureret.

tia et bonae saniei
generatio > Tertia q̄ faciat aliquid in materia aposte-
matis: scilicet ut sit facile maturatiuum, tol-
lendo malam complexionem materie, sub-
ua debet > tiliando humorē si sit grossus, uel ipsum in-
habere qñ spissando si sit subtilis.

q̄ conditiones.
> Quarta q̄ sit putrefactionis prohibitiua, fa-
ciens cessare putredinem. Nam calor putre-
dinalis est causa uirus et sordiciei, et non lau-
dabilis saniei.

> Quinta q̄ debet esse aliquantulum uiscosa
et pororum oppilatiua, ut calor in mēbra

| non exhalet, sed interius confortetur. Virtus
Cenim unita forcior est se ipsa dispersa.

Exemplum huius est aqua calida temperate deco-
ctionis farine frumenti, uel fursuris depurati cum oleo
communi oliuarum. Vel cum pinguedine porci uel uis-
tuli. Et si forte humor est grossior & frigidior. Possu-
mus uti pinguedinibus calefacientibus: cuiusmodi sunt
pinguedo anatis, anseris, & gallinae.

DEINCEPS DICENDUM EST de attractione.

Primo a uacuo. i. ut uacuum euitetur. In om-
nibus enim corporibus mobili bus, inducta est
uirtus a corporibus celestibus, per quam mo-
uentur ad omnem differentiam positionis, ut
uacuum euitetur. De quo uideatur Aristotes-
les quarto phisicorum.

Attrac- Secundo. A calido, ut flamma inflammans lico-
ctio fit men attrahit unctuositatem oleaginosam ad
sui fomentum. Hec differt ab attractione quæ
fit a uacuo. Nam hæc quæ fit a calido præ-
cise attrahit quod est unctuosius. Vnde si uini
& oleum permisceantur simul, per formam
licmi prius attrahitur oleum q̃ uinum. Et ta-
men uinum est subtilius q̃ oleum. Sed in attra-
ctione quæ est a uacuo, attrahitur quod est
subtilius & propinquius. Medicinæ autē ca-
lide & a proprietate, attrahunt a profundo,
quando emplastrantur super locum, & hoc faciunt ra-

tionē caliditatis, & adiuuat substantiæ subtilitas. Sunt autem quædam quæ attrahūt a caliditate acquisita per uiam putrefactionis, ut fermentū & stercora. Alia sunt calida naturaliter, quæ etiam per caliditatem innatam attrahūt, post quā de potentia ad actum sunt reducta.

Tertia. Sunt etiam alia quæ attrahunt a proprietate applicata ab extra & ab intra. Et illa quæ sic attrahunt a proprietate, sunt trium manierierum. Quædam sunt quæ attrahunt alimentum, ut membrum attrahit sibi humorē conuenientem pro nutrimento. Alia sunt quæ attrahunt uenenū sicut adeps cocodrilli, attrahit proprium uenenum. Et similiter caro tyri, uel uenenum eius, attrahit uenenum tyri. Et caro scorpionis, Alia sunt quæ attrahunt humores, ut cartamum attrahit flegma, & reubar: coleram. Hæc ergo attrahunt a proprietate seu a tota specie. Quemadmodum dicimus q̄ adamas attrahit ferrum, non quia calidum, nec quia frigidum, sed quia tale & sic uirtute cœlesti dotatum. Hoc modo attrahit membrum alimentum, & medicina humorem, Et medicina liberans a ueneno, attrahit uenenū. Sunt tamē aliquæ medicinæ liberātes a ueneno nō attrahēdo, sed magis corrūpēdo et alterādo. Et hoc modo medicina calida, ualet contra uenena frigida. Et medicina lenitiua, ualet cōtra uenena mordicatiua. Aliæ sunt medicinæ liberantes a ueneno, uenenum expellendo, ut tiriaca bene fermentata. Nam cor cōfortando omnia uenena expellit.

CAPITULUM OCTAVVM DE DVBIIS.

Dubitatur uirum sit ponere diuersas medicinas
a proprietate expellentes diuersa uenena, sicut
est ponere diuersas medicinas, expellentes diuersos hu-
mores. Dicendum q̄, medicinæ expellentes a propieta-
te diuersa uenena, & similiter diuersos humores, non
sunt in rerum natura. Et si sunt, nō sunt nobis note. Sed
forte diceret q̄, tales medicinæ dantur, sicut & diuersa
membra habent diuersas uirtutes expulsiuas diuersarū
superfluitatum. Sicut intestina habent uirtutem expul-
siuam fecum, & renes urinarum, & matrix habet uir-
tutem expulsiuam sanguinis ani, & pulmo sputi. Et hoc
bene asserunt sapiētes. Et patet in septimo phisicorum,
ubi fit mentio de motu pulsus naturali, cum pellens est
quiescens. Et hoc in membris corporis humani est uerū,
quia membra quiescentia, suas expellunt superfluitates
naturaliter. Amplius Albertus magnus dicit: q̄ inuen-
tus est lapis adamantis, qui una parte sui ferrum expel-
lebat, & alia attrahebat. Sic per conuenientiam & si-
militudinem diuersæ medicinæ, attrahēt diuersos humo-
res & diuersa uenena, quia habent diuersas similitudi-
nes & conuenientias, & per diuersas cōtrarictates &
dissimilitudines, expellent diuersa uenena & diuersos
humores. Ad hanc dubitationem dicendum q̄, tales me-
dicinas ut supra dixi. Non est possibile esse in rerum na-
tura: quod sic ostendo. Nam uirtus expulsiua ueneni &
& etiam humorum, non posset esse in medicina, nisi de
potentia ad actum reduceretur. Sed non est rationabi-
le, q̄ post reductionem de potentia ad actum, habeant

medicinæ tales uirtutem expulsiuam, quia ad hoc suffle-
cit uirtus expulsiua membri. Et sic non oportet ponere
hanc uirtutem expulsiuam in medicina. Amplius per re-
ductionem de potentia ad actum, medicina nihil debet
acquirere, quod impediatur opus intentum a natura & ab
arte. Sed si medicina acquirat uirtutem expulsiuam hu-
moris ueneni. Hoc naturam impediret, quia tunc reduc-
ta de potentia ad actum existens in stomacho, impedis-
ret motum attractiuum humorum ad intestina, quæ ta-
men natura intendit. Et similiter patet de medicina li-
berante a ueneno applicata ab extra. Si enim adminis-
tretur ab extra, totaliter est irrationabile quod habeat uir-
tutem expulsiuam, postquam est reducta de potentia ad ac-
tum: quia tunc impediretur opus nature, quoniam na-
tura intendit expellere uenenum per uiam breuiorem.
Breuior autem uia morsibus uenenosis, est uia exterio-
r. Ideo si medicina liberans a ueneno, apponeretur ab
extra, & habeat uirtutem expulsiuam, pelleret uene-
num a se, & sic pelleret interius. Si autem talis medicina
expellens uenenum, recipiatur ad intra, pelleret uene-
num per secessum de stomacho, sed non attrahit, er-
go nec expellit. Membrorum enim corporis est expula-
sio. Supposito etiam quod attraheret, ad membra exteriora
perueniret, & uirtus etiam eius perueniret ad mem-
bra principalia. Et sic plus noceret debilitando membra
principalia. Et spiritum & calorem innatum quod prodesse
possit expellendo. Et quia uenenum leuius a corpore
expellitur per medicinam attractiuam applicatam ad

intra. Concludo q̄, totaliter esset inutile ponere medicinam, a proprietate uel dissimilitudine determinata, expellentem uenenum determinatum, & humorem determinatum. Ad illud q̄ dicitur de lapide adamantino, qui expellit ferrum pro una sui parte, potest dici q̄, non est simile, quia huiusmodi lapis facit hoc per proprietatem accidentalem. Sed medicina liberans a ueneno & attractiua humorum, facit per proprietatem potentialem, postq̄ reducta est de potentia ad actum. Huiusmodi autem reductio non potest esse ad actum expulsionis, sed ad actum attractionis. Imo expulsiua uirtus quæ est in medicina, forte impediret non parum uirtutem expulsiuam nostri corporis. Ad illud q̄ dicitur de diuersis membris, quæ habent diuersam uirtutem expulsiuam. Dico etiam q̄, non est simile, quia operantur per uirtutem actualem, medicinæ uero per uirtutem potentialem. Modo non est possibile q̄ medicinæ reducantur de potentia ad actum expulsionis, sed bene ad actum attractionis. Ex dictis ergo patet q̄, est ponere medicinas a tota specie attrahentes uenenum & humorem. Sed non est ponere medicinas a tota specie & per se expellentes. Licet enim tiriaca expellat omnia uenena ratione forme communis. Hoc non est nisi per illam proprietatem & formam communem, quæ confortat cor, quod confortatum expellit a se omne uenenum, tam calidum q̄ frigidum, tam corrosiuum q̄ putrefactiuum tam a proprietate q̄ a complexione.

Dubitatur secundo. Vtrum tota species, per quam

medicina attrahit determinatum uenenum & humor
rem determinatum, sit substantia uel accidens. Auicē:
enim manifesto sermone uidetur uelle q̄ sit substantia et
substantialis forma. Et sic uidetur q̄ est illud, per quod
res est id q̄ est. Hoc autem uidetur esse forma substan
tialis. Hoc tamen non fuit de mente Auicē: nec Galieni.
Nam Galienus uult q̄ medicina attrahit ratione simili
tudinis & conuenientiæ, quā habet cum humore, quia
medicina est sibi simillima. Et tamen constat q̄ medicis
na attrahens & humor attractus differrunt specie. Et
sic per totam specialem non possumus intelligere formā
substantialem. Amplius alimentum mouetur ad mem
brum a tota specie, ut eo nutriatur. Sed alimentum non
nutrit membrum, nisi ratione materiæ. Et sic motus ali
menti, per quem mouetur ad membrum, non est ratio
ne forme alimenti, sed magis ratione materiæ. Et sic to
ta species non est forma substantialis. Item uidemus q̄
diuerse medicine attrahunt eundem humorem, & sic
communicant in proprietate illa per quā attrahunt, &
tamen differunt secundum speciem. Et sic attractio que
fit a tota specie, non fit a forma substantiali. Præterea
medicina nō potest attrahere, nisi prius de potentia ad
actum reducatur. Et si attractio esset a forma substan
tiali, non reduceretur de potētia ad actum. Nam postq̄
medicina reducta est de potentia ad actum, non acqui
rit nouam formam substantialem, ut est manifestū. Am
plius nulla forma substantialis est principiū immediatū
motus alicuius uel operatiōis. Vnde uidemus q̄ for

mae elementorum, non sunt principium motus localis
uel alterationis. Nam motus localis elementorū est im-
mediate per grauitatem & leuitatem. Et motus altera-
tionis per caliditatem & frigiditatem. Et sic tenendū
est q̄ medicina attrahit humorem immediate non per
formam substantialē, & sic illa tota species: non est sub-
stantia, nec de genere substantiæ, relinquatur igitur q̄
sit quoddam accidens sensitium. Ad contraria inducta
dicendo & primo ad Auicē. q̄ tota species est per quā
res est id quod est, non intellexit Auicēna de tota specie
quæ est principium immediatum. Et sic potest dici con-
uenienter, q̄ homo ridet a tota specie, non quia forma
substantialis sit principium immediatum actus ridendi,
sed remotum, Principium autem immediatum est risibi-
litas. Hæc ergo est mens Auicenne de tota specie q̄ nō
sit forma substantialis, est tamen instrumentum formæ
dantis esse secundū speciem, uel specialissimam uel sub-
alternam. Homo enim ridet a tota specie: secundū spe-
ciem specialissimam, & per hunc modum non est im-
possibile, q̄ in eadem re essent diuerse tote species: quia
una esset subalterna & alia esset specialissima. Est er-
go immediatum principium actionis quædam proprie-
tas consequens proporcionem miscibilium in mixto, hui-
usmodi autem proprietas interdum sequitur formam
substantialem secundum q̄ est secundum speciem spe-
cialissimam & interdum secundum q̄ precedit. Verbi
gratia. Vcnehum aliquod, puta napellus, habet proprie-
tatem per quā nutrit, & hæc proprietas precedit for-

nam, & habet proprietatem per quā corrumpit, &
hæc sequitur formam. Potest ergo corrūpi & destrui
proprietas una & permanebit alia. Vna ergo operatio
erit a tota specie specialissima, alia a tota specie subal-
terna, & secundum hanc uiam potest dici, q̄ in humo-
re est duplex tota species, una scilicet per quā mouetur
ad membrū & attrahitur a membro, & alia per quā
mouetur ad medicinā & attrahitur a medicina. Et ita
tota species per quā mouetur ad membrum & nutrit
membrum forte precedit formam dantem esse secundū
speciem specialissimam, sed proprietas & illa tota spe-
cies: per quam mouetur ad medicinam & attrahitur a
medicina, forte sequitur formam dantem esse secundū
speciem specialissimam. Amplius per hanc uiam possu-
mus dicere, q̄ in medicina attrahente humorem est du-
plex proprietas, una scilicet per quam corrumpit mē-
brum & calorē innatum, & est uenenosa, & alia per
quā potest conuerti in humorem & nutrire membrū,
quarum prima sequitur formam substantialem dantem
esse specificum, & alia proprietas scilicet secunda pre-
cedit illam formam, & prima est medicina per modū
actiui & perfecti, & alia est medicina per modū passi-
ui & imperfecti. Correlarie ex dictis sequitur, q̄ eadem
proprietas secundum speciē reperitur uel reperiri po-
test in diuersis sicut uidemus, q̄ in diuersis elementis se-
cundum speciem, reperitur una qualitas simbola secun-
dum speciem. In diuersis etiam animalibus secundū spe-
ciem reperitur una proprietas cōmunis secundū specie

em: sicut sentire & sensus tactus reperitur in homine et in boue, & similiter reperitur in turbit & in cartamo: quæ differunt secundum speciem. Vna proprietas per quam utraq; earum attrahit flegma. Etiam per hanc uiam possibile est q̄ in eadem medicina sunt diuerse medicine per quas attrahere potest diuersos humores, quarum una sequitur formam, quæ dat esse secundum speciem specialissimam, & alia precedit dictam formam specialissimam. Licet sequatur formam dantem esse secundum speciem subalternam. Et inter has proprietates erit ordo secundum naturam formarum subalternarum & earum ordinem. Amplius per hanc uiam potest dici q̄ una medicina per unam proprietatem attrahit diuersos humores, licet non sit eque primo in quantum scilicet diuersi humores conueniunt in specie subalterna. Sic ergo turbit per proprietatem conuenientem forme specificæ, & eandem consequentem attrahit diuersos humores, ut scilicet habeant conuenientiam cum flegmate. Nam turbit per illam proprietatem: similitudinem habet cum flegmate perfectam, & ex consequenti cum alijs humoribus & imperfectis, & hoc non est impossibile. Vnde secundum Galienum cartamum attrahit flegma quia flegmaticum, q̄ autem secundum unam medicinam sunt diuerse proprietates æque primo: hoc implicat contradictionem. Ex dictis manifeste concluditur, q̄ similitudo per quam medicina attrahit humorem, non est similitudo in substantia, sed est similitudo in quadam proprietate, quæ est in uno per modum actus & per

fecti, & in alio per modum potentie & imperfecti, quia imperfectum naturaliter mouetur ad perfectum. Sic alimentum mouetur ad membrum propter huiusmodi similitudinem in proprietate, quæ est in humore per modum imperfecti, & in membro per modum perfecti. Et similiter ferrum propter hanc causam mouetur ad adamantem propter similitudinem in proprietate: quæ est in adamente per modum actus & perfecti, & in ferro per modum potentie & imperfecti. Imperfectum autem naturaliter mouetur ad suam perfectionem. Vnumquodq; enim desiderat suam perfectionem, sicut turpe bonum, & foemina uirum: primo philosophicorū. Vnde bene annunciauerunt antiqui dicentes. Omnia bonum appetunt. Quando ergo Galienus dicit, qd hoc esset propter conuenientiam & similitudinem in substantia, non intellexit per substantiam formam substantialem de genere substantie, sed intellexit proprietatem consequentem formam & miscibilium determinatam proportionem. Improbatio autem Auicenne contra Galienum: non est ad rem: sed ad nomen. Auicenne enim dictum de tota specie intelligitur de eo quod comitatur speciem specialissimam: uel subalternā, prout supra dixi.

Dubitatur insuper, An humor mouetur naturaliter ad membrum, sicut ferrum ad lapidem adamantinū & sicut imperfectum desiderans naturaliter suam perfectionem. Et arguitur qd nō, quia nihil naturaliter mouetur ad locum suæ corruptionis ut ibidem corrupas

tur, quia entia diligunt permanere, membrum autē p̄
morem corrumpit: ut ex eo nutriatur: & ad hunc finē
attrahitur ergo: &c. Dicendum q̄ humor naturaliter
mouetur ad membrum non naturalitate forme dantis
esse secundum speciem specialissimam: sed mouetur na-
turaliter ad membrum naturalitate cuiusdam propor-
tionis miscibilium, ad quā sequitur quedam proprietas
quæ est in humore per modum potētiae & imperfecti,
& in membro per modum actus & perfecti. Huiusmo-
di autem proportio non corrumpitur: sed perficitur. For-
ma autem specifica & proprietas sequēs formā, utiq̄
corrumpitur, nec huiusmodi forma erit principium illius
motus. Illud autē principium intrinsecum per quod alis-
mentum mouetur ad membrum non corrumpitur sed per-
ficitur. Nam in membro & in humore non differunt:
nisi secundum perfectum & imperfectum, & in eadem
specie. Et similiter intelligitur de humore respectu me-
dicinæ attrahentis. Nam humor mouetur ad medicinā:
ratione cuiusdam proprietatis consequentis formā dan-
tis esse specificum, nec ratione huius corrumpitur a me-
dicina attrahente, immo saluatur apud eam. Sed pro-
portio precedēs formam ratione huius poterit corpus
nutrire & mouetur ad membrum corrumpitur & de-
struitur a medicina attrahente secundum q̄ attrahens
sic enim opponitur humori secundum q̄ nutriens, sed nō
corrumpit humorem in quantum attrahens & in quā-
tum habens similitudinem cum humore attracto. Nam
similia ut sic se inuicem non corrumpunt. Medicina autē

atrahens corrumpit humorem attractū propter dissimilitudinem & contrarietatem inter medicinam ratione proprietatis consequentis formam, & humorem ratione proprietatis precedentis formam, & ipsum saluat ratione similitudinis & cōuenientiæ inter proprietatem medicinæ consequentem formam, & inter proprietatem humoris consequentem formam eiusdem.

Sed diceres, Quomodo possibile est q̄ proprietas qua lapis adamantinus attrahit ferrum, & proprietas qua ferrum attrahitur sunt idem secundum proprietatem, & huiusmodi proprietas nō uidetur suscipere magis & minus. Ad hoc potest dici, q̄ sicut grauitas in elementis diuersis disert secundum magis & minus, ut in terra & aqua, quia terra grauior est aqua, sic non est impossibile q̄ eadem proprietas sit in attrahēte & attracto: & perfectior in attrahente q̄ in attracto. Et si quis dicat, dupletur ergo corpulentia attracti, uel tripletur respectu attrahentis, sequitur q̄ attractum erit attrahens, & sequitur q̄ magna quantitas ferri attrahet paruum lapidem adamantini. Ad hoc dicendum breuiter, q̄ quantumcunq; dupletur ferrum, semper proprietas est in eo per modum potentie & passi & imperfecti, & ideo remanente ferro nunq̄ proprietas est in eo per modum actiui, Et q̄ se habet per modū actus & formæ, respectu eius q̄ se habet per modum potentie & materie. Videtur differre secundum speciē. &c. Dico ergo ad illam propositionem q̄ nihil naturaliter mouetur ad locum sue corruptionis. Potest dici q̄ ille mo

tus non est naturalis naturalitate humoris, sed quadam naturalitate communi, naturæ membri & uirtuti totius regitiue, humor enim est quid imperfectum & incompletum quod naturaliter ordinatur ad aliquod perfectum, & sic ordinatur & mouetur naturaliter ad locum suæ corruptionis propter maius bonum intentum a natura, aut uirtute totius corporis regitiua, & sic intelligitur de humore respectu medicinæ attrahētis. Amplius humor in quantum ad membrum habet similitudinem in substantia tota cum membro, & sic membrum non corrumpit humorem: sed in quantum contrariatur eidem, sicut aer mouetur naturaliter ad concuum ignis: & tamen ignis corrumpit aerem, non tamen mouetur ad locum in quantum ignis est corruptio aeris, sed in quantum in tali loco est uirtus conseruatiua locati.

Diceres, Inter mouens & motum nihil debet esse medium, & sic uidetur quod adamas non attrahit ferrum quia non est simul cum ferro, nec simul mouetur cum eo. Dis cito quod quis lapis sit separatus corporaliter & localiter a ferro, uirtualiter tamen coniunctus est.

Præterea similitudo inter motum ad magnetem & motum grauis deorsum, conueniunt, quia sicut graue mouetur deorsum: ut ibi perficiatur & conseruetur, & non additur ut per se mouens & per se motum. Sic etiam ferrum mouetur ad magnetem naturaliter ut ibi perficiatur. Nec proprie mouetur in per se mouens & per se motum. Differunt autem in plurimis, quia in motu grauium nulla penitus uiolentia reperitur. In motu autem

ferri ad magnetem aliquid uolentiae reperitur, ut moueri ad magnetem sursum est uiolenter. Amplius ferrum non mouetur ad magnetem a quacunque distantia. Item ferrum maioris quantitatis & corpulentiae non citius & uelocius mouetur. Amplius ad hoc quod graue moueatur deorsum, non oportet quod sit in aliqua dispositioe, sed ferrum ad magnetem oportet quod disponatur. Amplius in motu ferri ad magnetem requiritur quaedam similitudo in substantia & proprietatibus, ut consentiant sapientes, & hoc in motu grauium non est necessarium.

Differentia inter motum ferri ad magnetem, & motum tractus: de quo loquitur Aristoteles. 7. phisicorum, est quia in motu tractus de quo Aristoteles ibidem, mouens & motum simul mouentur, trahens prius & uelocius mouetur quam tractum. In hoc autem motu tractus, non oportet quod mouens moueretur, sed quiescit, tractum autem solum mouetur. Item ille motus tractus de quo Aristoteles loquitur, & a se & ab alio mouetur per uim, hic autem est naturalis. Amplius in motu tractus de quo loquitur Aristoteles, trahens diuiditur in partem per se mouentem, & partem per se motam. Non sic autem est de magnete ferrum trahente. Et iterum in motu tractus de quo Aristoteles loquitur, non oportet quod sit similitudo & proprietates in substantia & proprietatibus, quae tamen est necessaria ferri ad magnetem. Et amplius in motu tractus de quo Aristoteles loquitur, non oportet quod trahens & tractum differat secundum speciem & formam, cuius oppositum contingit in motu ferri ad magnetem.

Preterea ad hoc q̄ medicina attrahit humore, nō oportet q̄ corporaliter moueatur ad humorem, sed sufficit q̄ uirtualiter & spiritualiter, ut dicitur de adamante & ferro. Non est etiam a ratione semotum, q̄ medicina ante q̄ attrahat humorem: ipsum alteret & inficiat aliqua qualitate reali, ex qua alteratione & infectione redditur odiosior nature, & sic uirtus expulsiua membri iuuabit attractionem medicinae, ex qua alteratione etiam uirtus contentiue membrorum debilitabitur & expulsiua confortabitur. Huiusmodi autem rationes nō habent locum in adamante & ferro.

Dixit Auicenna in primo canone, sen. 4. Verbum dicētis q̄ medicina attractiua si non euacuet humore proprium: conuertitur in eundem: nullum est. i. nullius uirtutis. Intellexit de medicinis fortibus & uiolentis, quae digestionem non suscipiunt. Quando autem Galienus huius contrarium asseruit, intellexit de medicinis debilibus, quae digestionē suscipiunt, & corpus nutrire possunt, Verbi gratia. Cartamum est debilis medicina, quae si uincatur a natura conuertitur in flegma, & non in colera. Et si quis dicat Cartamū est calidum & siccū, & flegma est frigidum & humidū, si digeratur in coleram conuertitur & non in flegma. Ad hoc breuiter dicendum: q̄ licet cartamum ratione complexionis & qualitatis, magis deberet conuerti in coleram q̄ in flegma, tamen ratione commixtionis naturalis: ratione cuius nutrit, magis est aptum ut conuertatur in flegma. Nam huiusmodi cōmixtio similior & propinquior est

natura flegmatis q̄ colere, q̄uis ex parte complexionis formalis similior sit colere q̄ flegmati. Vnde ratione cōplexionis coleram confortat, & ratione commixtionis Præcedentis formam, quæ multū se tenet ex parte materie: flegma multiplicat. Et sic non obstante, q̄ cartasum sit calidum & siccum ex formali complexione in quantum medicina attractiua, tamen ratione commixtionis in quantum cibus: est frigide & humide complexionis. Si attrahere non posset quia in debili dosi est exhibitum, uel quia natura non intendit emittere flegma: quia eo indiget, tunc huiusmodi medicina a corpore expellitur, uel si digeratur in flegma conuertitur. Et sic cartasum per eandem proprietatem: in flegma cōuertitur: & flegma attrahit.

CAP. IX. DE AQVIS ARTIFICIALIBUS in particulari.

DE AQUA BUGLOSSE.

Aqua Buglossæ fit de herba et radicibus simul, quæ confortat cor, sanguinem mundificat, melancoliā remouet, & cerebrum infectum humore adusto & melancolico curat, demētes & fatuos sanat. Amplius huiusmodi aqua est utilis in omni specie scabiei & lepre. Et aliqui addunt in confectiōe eius flores buglosse: boraginis & rosarum rubearum. Et potest bibi per se: & cum bono uino.

DE AQUA EVFRAGIE.

Mirabilis est in reparatione uisus & confortatione eiusdem: & specialiter in ætate & hæ-

bitudine flegmatica. Et si eufragiæ uerbena ruta & celidonia simul apponantur in alēbico: efficitur aqua mirabilior: in repatiōe & cōfortatiōe uisus: in etate & cōplexione frigidis.

DE AQVA TARTARI combusti in igne.

IN aqua fontis boni ponatur tartarū cōbustū in igne. Et deinde aqua coletur & manus ea lauentur, mūdificat: & pellem subtiliat, & sanguinē ad cutē trahit & corrugationem remouet, & cutem extendit.

DE AQVA ISOPI SICAE.

Est bona renibus & mundificat pectus & pulmonē, a materia flegmatica grossa & uiscosa: et multum ualet in tussi humida & uocem clarificat, & ualet in epilentia. DE AQVA SALVIAE.

Valet in oībus agritudinibus neruorū frigidis: in paralisi tremore spasmo & epilentia & similibus passiōibus, ualet etiā in remollitione dentiū: gingiuarū & ad eorū cōmotionē, & multis causis stomachi & matricis, quia sunt membra neruosa. Et huiusmodi aqua possumus uti bibendo, lauando, epithimando, & embrocando, ualet enim omnibus istis modis.

DE AQVA FENICVLI.

Ealet in claiigatiōe oculorū, & in hidropisi, & in litargia, & multis obuiat uenenis, ualet etiam in nefretica passiōe, & medetur egritudinibus uesice, prouocat urinam & menstrua: & humores grossos subtiliat: & prouocat lac & sperma. DE AQVA ANISI.

Haec aperit opilatiōes, & preseruat a colica ueneta, reſtificat & tollit cructationem acetosam.

Et multum ualet mulieribus lactantibus, tollit dolorem renū
ex uētositate: & arenulis est bonū remediū, nā facit do-
lorem quiescere, & mūdificat renes ab arena, & cibū di-
gerit & bonum colorem facit, lac multiplicat: & in nu-
tricibus aquosum lac & indigestum rectificat,

DE AQVA GRAMINIS.

Quæ renes mūdificat ab arenulis & urinā prouo-
cat, opilationes aperit, & q̄ est precipuum statim
dolorē iuncturarū mitigat: & adiuuat materiā
morbi ad uias urinæ, q̄a est diuretica tēperate, & sic ma-
gis utilis est inter alias. DE AQVA IRINGORVM

Stranguriam soluit & usus eius proficit in uia ge-
nerationis, quia multiplicat sperma.

DE AQVA EBVLORVM.

Ista fit de radicibus & floribus Ebulorū & sambus-
corū, uentrem soluit & opilationes splenis aperit, hie-
dropisim curat: & tumores pedum remouet.

DE AQVA ABSINTHII.

Mirabiles habet proprietates & referūt antiquo-
res, q̄ tanta fuit laus eius apud oēs, q̄ in signū
presagij de succo huius herbe dabatur illi ad bibendū, qui
erat dux exercitus, credētes per hoc habere uictoriā de
inimicis eorū. Itaq; huiusmōi aqua ualet cōtra lūbricos et
mineras putredinales maxime latentes in locis occultis: &
eas aperit dissoluit & cōsumit, & cū hoc ratiōe alicuius
stipticitatis cōfortat locū. Itē huiusmodi aqua stomachum
cōfortat mūdificando abstergēdo & quodāmodo stipti-
cū faciēdo. Valet etiā cōtra opilationes splenis & epatis,
cōtra epilepsiā, cōtra loquelā amissam, cōtra suffocationē

ex fungis, & cōtra uenenū. Vrinā & mēstrua puocat,
& specialiter resistit ueneno opij & iusquiami. Et eius
suffumigiū confert surditati. Et si uulnus lauetur ea, non
fistulatur: nec crescit caro mala. Valet etiā absinthiū con-
tra epidimias & aerē pestilentialē, remouet nauseam &
morē & dolorē membrorū si ex ea fiat stupha. Valet etiā
am aqua eius cōtra tumorem linguae & uuluae si fiat ex
ea gargarismus. DE AQVA ALKEKENGII.

Haec habet mirabilē pprietatē in puocatione urio-
nae & mūdificatiōe renū & uesice a materia are-
nosa, & multū ualet ulceribus renū & minctui sanguis.

DE AQVA RORIS MARINI.

Sive fiat per modū decoctiōis & infusiōis, siue p mo-
dū distillatiōis & extractiōe uirtute solis, siue fiat p
uā sublimatiōis, pprietates habet mirabiles & ualde uti-
les nostris corpibus. Est enim utilis in oībus egritudinibus
frigidis, rectificat appetitū & spūm confortat, & calorē
innatū sua aromaticitate qua natura delectatur: & sua
stipticitate per quā substantia mēbrorū aggregatur, &
specialiter cōfortat cerebrū & omnia membra neruosa.
Et si cū huiusmōi aqua lauetur caput, capillos retinet &
cōfortat & multiplicat. Et usus huius aquae preseruat ab
antrace & malis fistulis. Et cōfortat substantiā cordis, et
cōsumit flegma & melancoliā, & facit acquirere iuuenes-
centiā, & forsan q assiduauerit huiusmōi aquā intus &
extra, non putrescet eius corpus lōgo tēpore. Itē ablutio
oris huiusmōi aqua: rectificat dentes & gingiuas & cu-
rat cancrū & fistulā, uulneraq; & ulcera desiccant et reo-
stificat. Itē ualet in cordiacis passiōibus: in nausea & fluxu

ribus uētris: rectificat etiā matrices mulierū et prodest ad
cōceptū. DE AQUA ROSE.

Cor refrigerat & oīa mēbra principalia cōfortat
& mēbra custodit ne dissoluātur: & si sint dissol-
uta ea reparat, & sua aromaticitate spūm & calorē in-
natū roborat & putrefactionē phibet. Valet in dissente-
ria & lienteria & in defectu continentie uirtutis, & in
sincopi & in uomitu: & contra sudores diaforeticos: &
confortat gingiuas: & facit bonū odorē oris. Etiam lotio
cū ea facit carnē & bene coloratū. Et si ponatur in oculo
cū pauco uino, mūdificat & desiccāt & cōfortat, & pre-
cipue si in huiusmōi aqua & uino remolliatur thucia uel
parū aloe & zuccari. Et sola aqua rose cū zuccaro albiss-
simo: & specialiter cū zuccaro candi abstergit et mūdifica-
cat substantiā oculi, cū quadam stipticitate, et sic multum

Mcōfortat uisum. DE AQUA BETONICE.
Vltas et mirabiles habet pprietates cuius aqua
caput uigorat pectus, et pulmonē mūdificat, epilentiā res-
soluit, uenenū expellit, et morsibus subuenit uenenosis, sci-
atice succurrit: flegma educit a stomacho p uomitū et se-
cessum, cōfert eructationi acide, urinā puocat et lenit, do-
lorē splenis placat, stomachū cōfortat et digestionē adiu-
uat, ualet cōtra sputū sanguinis, cōfert dolori renū et ue-
sice: et puocat mēstrua: et cōfert in sputo sanie pectoris et
pulmonis. Cōfert etiā in ictericia et in cōsolidāde: uulnera
in capite: et extrahit a uulneribus fragmēta ossiū, cōfert eti-
am dolori dentiū: et obscuritati uisus. Corize et catarro et
difficultati partus, et prohibet ebrietatem. Potus huius a-
que aufert fastidium a conuale scentibus. Et extrahit uen-

nenum canis rabidi. Confert etiam dolori aurium et sarditati, et ad caliginem oculorum et ad eorum lacrimas et ad fluxū sanguinis narium et ad sūspira et uomitū. Ad dolorem emoroidarū et ad quartanam, presertim si exhibeatur ante accessionem per aliquod spaciū. Hæc etiam aqua confert in paralisi in spasmo et tremore. ualeat ad uentris tumorem et dolorem.

DE AQUA PLANTAGINIS.

Est frigida circa secundū gradū declinans ad aliquē siccitatē, et in ea est uirtus abstersiua et incarnatiua: multū enim cōfert ulceribus corrosiuis: et q̄a est stiptica multū, confert in fluxibus uētris et intestinorū et ulceribus eorū bibita et clisterisata, et aperit opilationes epatis et splenis, et abstergit sanguinē: et extinguit inflātionē sanguinis, et incarnat fistulas. Nā est abstersiua et stiptica: et talis cōpetit in incarnādo fistulas et alia ulcera antiqua et cōpetit in fluxu emoroidarū. Amplius cōfert doloribus dentiū quando ex ea lauatur os, et ad idē ualeat masticatio radicis eius. Valet etiā in ulceribus oris. Confert et morsui canis, herisipille et cōbustiōibus. Itē cōfert sputo sanguinis et ulceribus pectoris et pulmonis, cōfert et in febre terciāna.

DE AQUA ENDIUIAE.

Est frigida et hūida et uenarū epatis apitiua, et cōfert in apostematibus calidis et herisipilla, et prouocat somnum: et cōfert in ictericia. Et est medicina bona in opilatione nariū et corrice. Lac etiā abstergit ulcera quæ fiūt in tunica oculi. Et cōfert habētibus colerā in stomacho.

DE AQUA FVMITERRAE.

Declinat ad paucā caliditatē et stipticitatē, stomacho

hū corroborat: et eius uirtus est mūdificatiua et prouocatiua urinæ. Valet ad scabiem et pruritū, et laxat coleram: et sanguinem mundificat ab humoribus adustis.

DE AQVA VITIS SEV LACHRIMA VITIS.

Quæ frangit et expellit lapidē si bibatur cū uino, et ualet cōtra impetiginē et serpiginem, et lachrima quæ exit a fragmētis uitis quādo ponitur in igne: delet uerucas et poros et aqua foliorū et capreolorū eius ualet in fluxu uētris calido, et cōfert sputo sanguinis et habētibus ulcera in intestinis, et cōfert apostematibus calidis et herisipille, cōfert et pregnātibus habētibus appetituna corruptū.

DE AQVA MELLISSE.

Est calida et sicca: confert stomacho frigidus hūido et iuuat digestionē, letificat animā et cōfortat cor et cerebrū, et remouet solitudines et timores q̄ accidunt in melancolia et a flegmate adusto, et ualet cōtra morsum canis et puncturā scorpionis, ualet in dolore dentiū, et ualet suffocationi humorū malorū et intestinorū pūcturis: et resoluit scrofulas.

DE AQVA SPARAGORVM.

Est tēperata parū declinans ad siccitatē. Aperit uenas epatis et splenis, puocat urinam, et ualet cōtra iētericiā et mundificat renes, et ualet in dolore lūborū et renū q̄ fit a uentositate et flegmate, et in dolore colicę, et mollit uentrē: mitigatq; dolorē dētiū, et cōfert strāgurie.

DE AQVA MERCVRIALIS.

Est calida et sicca, purgat gressum flegma cū facilitate, et ualet in ulceribus factis ab adustiōe ignis: et ualet in splenetica passiōe, et fit caputpurgiū ex ea, et multum ualet humoribus descendētibus ad nares: oculos, aures, et

fauces, et mixta cū uino cōsolidat ulcera antiqua et magna

DE AQUA CENTAVREE.

Est amara et sicca cum quadam stipticitate ad dulcedinem parumper declinans. Aperit opilationes incidit et diuidit et subtiliat humores grossos et purgat eos. Si clisterizantur cū ea sciatici et podagrici, educit humores grossos colericos et flegmaticos, et prouocat menstrua et facit abortum, et habet uirtutem consolidatiuam ulcera propter stipticitatē, ualet in duricie splenis et epatis et in ictericia et in passione iliaca et in paralysi, et macula oculorum, Cetera uide in Galieno de Centaurea.

DE AQUA BISMALVAE.

Est frigida & humida, uentris mollitiua: & apostematum calidorum alteratiua, duricierum remolliitiua & eductiua, plurimum ualet cōtra morsum apum.

DE AQUA SCABIOSAE.

Hec est calida & sicca in secundo, est consumptiua & dissolutiua: & ualet in scabie et lepra et impetigine et serpigine et alopecia et emoroidibus: stomacho encarisinato. Aleuiat pectus quod grauat senectus, et secundum experientiam resoluit et prohibet et apostemata pestilentica consumit.

DE AQUA CICOREAE.

Est frigida et sicca: et ualet multum contra morsus uenenosos bibita et supposita, ualet contra opilationes epatis et splenis, cōtra calefactionem epatis et febres tercianas bibita et epithimata.

DE AQUA SERPILLI.

Ipsa est calida et sicca: de opilat epar et splenem et con-

fortat stomachū frigidum et epar. Et ualet cōtra morsum
uenenosum: sedat uomitū, et aperit opilationes nariū, &
confert lapidi & distillationi urinae, et sincopi et torsioni
bus uentris, et litargie et sode, mēstrua aut̃ prouocat ma-
gnifice. **DE AQUA SERPETINAE.**

Quæ est dissolutiua et mūdificatiua. Si ex huius-
modi aqua lauentur manus et facies redduntur
nitidiores et clariores et pannū deponit. Et huius-
modi aqua urinā prouocat et menstrua, opilationes ape-
rit, fetum expellit, pectus mūdificat, maculas oculorū deo-
let, podagram frigidam curat, et fissuras a frigore factas
remouet. **DE AQUA CITONIORVM.**

Sumpta cum pauco uino, stomachum confortat, &
uentrem restringit.

C **DE AQUA SALVIAE.**
Alida est et sicca, et habet uirtutem dissoluendi et
attrahendi, et multū cōpetit egritudinibus cerebri et nera-
uorū, sicut in epilenfia, paralysi, et tremore membrorū, et
multum confortat stomachū plenū malis humoribus, &
excitat appetitū. Et hoc si ex huiusmodi aqua et pauco ace-
to et pipere fiat salsamentum cum pauco serpillio.

DE AQUA SAXIFRAGIE.

Est calida et sicca in secundo gradu, lapidem frangit
uesice et renū et ualet in stranguria et dissuria, et
in passione icterica siue bibatur, siue ex ea fiat encatisma.
Idem intelligan de pipinella.

Q **DE AQUA MENTE.**
Quæ est calida et sicca, et habet uirtutem dissoluē-
di consumēdo et confortādo propter aromaticio

tatē eius.. Valet cōtra opilationē epatis & splenis, & uia
rum urinæ. Valet contra fetorē oris ex putredine gingi
uarū, stomachū cōfortat, appetitū incitat, uem. tū prohi
bet. Itē ualet cōtra defectionē & sincephim, si panis tostus
ponatur in huiusmodi aqua: & aceto uel uino: et naribus
& tēporibus applicetur. Amplius matricē mūdificat bie
bita & cataplasmata, & similiter epithimata, Et dissols
uit lac coagulātū in mamillis. Valet etiā huiusmodi aqua
cōtra uenenū, & interficit uermes, & ualet cōtra tuſsim
de humoribus frigidis, & caputpurgiū ex ea factū ualet
contra frigidū reuma. Etiā urinam prouocat & coitum.

DE AQUA RAFFANI.

Est calida & sicca in secūdo, est subtiliatua, aperie
tiua, urinæ puocatiua, abstersiua & mūdificatiua, et ua
let cōtra impetiginē & serpigine, & aufert citrinitatem
cuiuslibet mēbri corpis, & mūdificat pectus, et clarificat
uocē, et subtiliat humores grossos et uiscosos qui sunt in pe
ctore & pulmone, et multū ualet in morsu scorpionis, &
cōfert febribus quartanis, et rigoribus febriū quartanariū
cōfert hidropisi et ictericie, & frāgit lapidē, & auget de
sideriū coitus, stomachū debilitat, et nauseam facit, et cō
fert medicinis mortiferis et uenenosis, & resoluit humo
res in cornea oculi, & delet maculas quæ sunt in facie, res
soluit squinantiā et tumorē splenis, et mēstrua prouocat,
& confert his qui sumpserunt fungos malos.

DE AQUA SCOLOPENDRIÆ.

Aperit & subtiliat, et aufert duriciē splenis, et la
p. dē. frangit: & cōfert distillationi urinæ, & singultui, et
ictericie.

DE AQUA PORTVLACE.

Est multū frigida & hūida, et est lubricatiua et ut
scofa, et aufert sitim et stringit uentrē, aufert stu-
porē dentiū, et multum ualet in sputo sanguinis. Valet in
apostematibus calidis & herisipila et flegmone, et in ar-
dore stomachi et in supcalesfactiōe epatis, et cōfert ulcere-
bus intestinorū, et fluxui menstruorū, uomitū phibet: sed
debilitat uisum, epithimata sup caput prohibet frenesim
cōfirmari. DE AQVA SEMPERVIVE.

Est multū frigida et parū sicca, & est repcūsiua,
& cōfert herisipille et apostematibus calidis deam-
bulatiuis, & sedat dolorē podagre calide, et cōfert cōbua-
stioni ignis. Et cū oleo rosato cōfert dolori capitis. Cōfert
fluxui uētris et aquæ, & ulceribus intestinorū, & frenes-
im phibet. DE AQVA VIRGE PASTORIS.

Quæ est multū frigida declinās ad paucā siccitatē,
& est stiptica multū & repcūsiua: ualet in apo-
stematibus calidis in herisipilla & flegmone: &
specialiter in principio. Et multū cōfert ardori et inflāma-
tioni stomachi et epatis, & cōfert ulceribus et apostema-
tibus ad quæ humores fluūt, & cōsolidat & cōglutinat
uulnera recentia cū suo sanguine, & cōfert dolori aurīū
et desiccāt saniem in eis, & cōfert ulceribus intestinorum
et fluxui menstruorū, & fluxui sanguinis undecunq; ma-
nat & ueniat. Epithimata super anteriorem partem ca-
pitis prohibet frenesim confirmari.

DE AQVA PSILII FLORVM
& foliorum eius.

Est calida et sicca cū tēperamento, est abstersiua et
mūdificatiua. Et ualet cōtra impetiginē et serpigini.

nem, mixta cū melle clarificat cutē faciei et manū, si ex
ea sit lotio et explanatio, et cutē rubificat tēperate, & de
let maculas faciei, & prouocat menstrua, remouet duris
ciem matricis, incarnat ulcera, & multum ualet in com
bustione ignis, & in morsibus uenenosis.

DE AQVA RADICIS IREOS.

Est calida & sicca cū tēperamento, & est abster
sua & maturatiua grossorū humorum, mundifi
cat pectus & pulmonē, & multū ualet in ulceribus sora
didis: et in torsionibus uentris, et laxat uentrē: Et ualet in
hidropisi: et euacuat aquā citrinā, & confert morsibus ue
nenosis: et spleni et spasmo: et rigoribus febriliū, et prouo
cat menstrua. Amplius si mulier lauetur cū aqua radice
Ireos multū confert dolori matricis, & opilationi orifi
ciorum eius. Et cōfert impetigini: et mūdificat cutem, et
ex ea colirifatur oculus, & delet unguā oculi et eius ma
culas, & bene confert dolori dentium, & bibita confert
morsibus uenenosis, et eius proprietas est extrahere ossa
fracta, & alia infixa corpori, & confert dolori lateris, et
strangurie & sciaticæ.

DE AQVA NENVFARIS.

Est frigida et hūida multū: somnū inducit: et consu
mit sperma et mēbra generatiōis debilitat, et pol
lutiōes nocturnas remouet. Valet in tussi et pleuresi, mola
lit uentrē, cōfert fluxui antiquo & ulceribus intestinorū,
resoluit apostemata splenis, & ualet cōtra albā morpheā

DE AQVA CAVDE EQVINAE.

Est frigida in primo, sicca in secūdo, & est multum
stiptica: et propter hoc consolidat uulnera, & cō

fert ulceribus intestinorū et sputo sanguinis et fluxui inte-
stinorū. Et dicūt aliq, q̄ curat ulcera uesticæ: et cōfert ul-
ceribus stomachi et epatis bibita et epitimata: uel empla-
strata ulceribus, et cōfert in herisipilla bibita et empla-
strata, et in fluxu sanguinis nariū si trahatur et sugatur p̄
nares. Eadem dic de Centinodia.

DE AQUA CVSCVTE.

Est calida et sicca in primo, et est aptiua opilationū,
ualet in ictericia, urinā prouocat, et uenas mūdifica-
cat a supfluitatibus antiqs, uentrē lenit: et epar cōfortat,
colerā purgat, febribus infantīū confert. Eius proprie est
expellere supfluitates antiquas: et mūdificare uenas subti-
les et grossas, quia est absterſiua et mundificatiua.

DE AQUA CAPILLORVM VENERIS.

Appropinquat tēperamēto et declinat ad paucam
siccitatē, subtiliat: et dissoluit, et ualet multū in ala-
lopicia et furfuribus capitis, et in retentione capillorū ca-
pitis, et in ulceribus cutis, et mūdificat pectus et pulmo-
nē ab humoribus grossis et uiscosis, et frangit lapidem, et
ualet in ictericia, et cōpetit calori splenis et strangurie: et
dissoluit scrofulas: et mūdificat stomachū et intestina a co-
lericis supfluitatibus.

DE AQUA CATHAPVCIE

Est calida et sicca in secūdo gradu, mūdificat et dis-
soluit: et purgat colerā et flegma et aquosam sup-
fluitatē, et ualet in impetigine et serpigine, uomitū et nau-
seam puocat, et cōfert ulceribus humidis et scabiei quæ sit
in capite. Et remouet cicatrices fedas et expellit lubricos.

DE AQUA LINGVE AVIS.

Calida est in secundo declinās ad hūiditatē, puocat

urinā: auget sperma: incitat libidinē: et ualet in doloribus laterū et multū cōfert cordiace passiōi et melancolica, quoniam digerit humores melancolicos.

DE AQUA FILICIS, masculi & femelle.

Est calida notabiliter declinās ad siccitatem, occidit uermes, cicit fetū mortuū, facit abortire, et multū ualet in cura fistularum, si fistulæ lauentur cū huiusmodi aqua et pauco uino. Et dicunt quidam: q̄ si ex huiusmodi aqua lauentur pedes, uentrem stringit.

DE AQUA BALSAMI.

Hec est calida et sicca in secūdo, et est multū subtiliatiua, et puocat urinā et mēstrua, expellit secūdinā et fetū mortuū: et multū iuuat ad impregnandū, auferit frigiditatē matricis, abstergit tenebrositatem uisus, multū ualet tuſsientibus: et asmaticis: et epilepticis, et ulceribus antiquis: et in uenenatis: et morsibus uenenosis, et cōfert maliciæ digestionis et doloribus et torsiōibus uentris ex materia frigida: et uentosa et flegmatica, et est magna tiriaca uenenis, et ualet cōtra opium bibitū, et cōtra fungos malos et uenenosos, et cōtra adamantem bibitum. Et Auenzoar in Teyſir plurimū laudat eā in fractiōe calculi.

DE AQUA IUNIPERI.

Est calida & sicca in tertio, multū subtilitatiua & apitiua et mūdificatiua, et est multū conueniēs in mūdificatiōe ulcerū sordidorū, puocat urinā & mēstruū fortitudine, et extrahit fetū mortuū, et facit abortire, et expellit uenena et uenenosa reptilia. Et aqua decoctiōnis iuniperi: ualet in doloribus matricis & in neruorum attritione si fiat balneum ex ea.

DE AQUA MAIORANE.

Aqua Maiorane calida est et sicca, cōfortat cerebrum frigidū. Et cōfert egritudinibus frigidis, paralysi et passiōibus neruorū et reumātibus. Fit ex ea uel succo maioranæ caputpurgiū bonū, extrahens mucos & flēgmata capitis. Consert etiam liuoribus & denigrationi membri ex sanguine corrupto, tam aqua q̄ succus maioranæ cum melle commixtus & parti liuide superpositus.

DE AQUA AVRI POTABILIS.

Ad habendū aquā auri potabilis: siue aurū potabile oportet primo aurū malagmare, deinde calcinare, et tertio in butirū seu butirosam substantiā cōuertere: et ultio cū aqua uitæ cōmiscere. Primū ergo fiat aqua ad calcinādū talis. Recipe salis armoniaci, salis nitri añ. lib. i. sulfuris 3. ij. puluerisētur et simul misceātur, et p̄ uia distillatiōis paulatim fiat aqua lib. i. et ponatur in una ampula obturata, Postea recipe florenū 1. de bono auro, & solietur, tandē pmisceatur cū argēto uiuo in crucibulo, ita ut fiat unū corpus, et hoc uocatur malagma: seu aurū malagmatū, deīde pmite infrigidari. Et adde tātundē de sulfure et tere simul: quāto melius possibile ē: et postea pone hūc puluerē in crucibulo sup ignē, et incōtinēti īcipiet ardere, et ardeat quousq; durabit flāma: deīde remoue ab igne et iterū tere, et in crucibulo pone sup carbōes ignis donec crucibulū sit ignitū et tūc remoue: et habebis aurū calcinatū, et erit puluis croceus subtilissimus. Tertio huius pulueris recipe pōdus florenorū duorū et pōe in 3. i. aq̄ supradictē: et imēdiate soluetur, et in ampula claude bene et seruetur. Hoc factō. Recipe istius aque supradictē lib, 10

et distilletur, et postea aurū in huiusmōi aqua distilletur si
cut prius dictū est. Etiā cū iteratiōe si necesse fuerit, et in
fūdo uasis inuenietur substātia auri cōuersi in butirū: siue
substātiā butirosam. Sic ergo aurū fit priō malagma deīde
fit cinis admodū calcis, deīde fit butirū, uł admodū butiri.

Vltimo illd' butirū pmisceatur cū aqua uitæ. Et melius est
ut aqua uitæ sit infusiōis pipinellæ: cinamomi: uel alterius
aromatis. cōfortātis. Et hoc tibi posui p magisterio et ex
ercitio, nō ut biberes, nec alicui ad bibēdū dares, quoniā est
res uenenosa, Et uenenū nō ē cuiq̃ ppinādū. Vbicūq; enē
ponitur auripigmētū, sulfur, nitrū: argētū uiuū et cetera
silia, iudica uenenū et ipso nō utaris de quo lege Aueroim
in 5. colliget q̃ tale aurū potabile ppter addita et prepa
tionē, ē res uenenosa, et nō ppināda. Et ideo magister me
us in prepaando auro potabili aliū modū tētabat. Nā folia
bat aurū tenuissimē, et ipsum pōebat cū sale cōmūi mine
rali, seu cū sale gēme, et aceto mellis forti et bene clausū
in uno uase, et aliquotiēs applicabat ad ignē, et post lōgū
tēpus redigebatur aurū in puluerē butirosū, Et hic pul
uis poterit ppinari ad bibēdū cū aqs cordialibus, aut cum
bono uino uel cū aqua uitæ. Et q̃ ad huc sal minerale est
corrosiuū, sicut et acetū fortissimū. Bonū tibi erit et secu
rius uti auro foliato uł cōtrito, cū cōsectiōibus, cū aqs cor
dialibus cōfortātibus, Et cū bono uino:

obmissis corrosiuis.

Impressum Cracoui
Anno

Scharffenberg.

Bibliothek
des
Zentral-Instituts,
für
Oberschlesische Landesforschung

Bibliothek

der

Zentralbibliothek

der

Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

78372

I MF

